

INDIVIDAS, ŠEIMA, BENDRUOMENĖ, TAUTA

ETNOGRAFINIŲ TYRIMŲ KLAUSIMYNAI

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
ISTORIJOS FAKULTETAS
BALŲ PROISTORĖS KATEDRA

INDIVIDAS, ŠEIMA, BENDRUOMENĖ, TAUTA

ETNOGRAFINIŲ TYRIMŲ KLAUSIMYNAI

Sudarė Jonas Mardosa

Mokymo priemonė

Vilnius, 2015

Mokymo priemonė apsvařtyta Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto Baltų proistorės katedros posėdyje 2015 m. balandžio 7 d. (protokolo Nr. 7), Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto tarybos posėdyje 2015 m. balandžio 8 d. (protokolo Nr. 5) ir rekomenduota išleisti.

Recenzantai:

Dr. Aušra Kairaitytė (Vytauto Didžiojo universitetas)

Dr. Rasa Paukšytė-Šaknienė (Lietuvos istorijos institutas)

Prof. dr. Rimantas Sliužinskas (Klaipėdos universitetas)

TURINYS

ĮVADAS.....	5
KLAUSIMYNAI.....	8
KŪNO MENAS LIETUVIŲ KULTŪROJE (skirtas asmeniui, turinčiam tatuiruotę)	8
Andželika Bylaitė-Žakaitienė	
KLAUSIMYNAS, SKIRTAS TATUIRUOČIŲ MEISTRUI (grožio salono meistrui).....	10
Andželika Bylaitė-Žakaitienė	
BUČINYS LIETUVIŲ KULTŪROJE	12
Andželika Bylaitė-Žakaitienė	
LIAUDIES ETIKETAS (verbalinio ir neverbalinio bendravimo formos).....	15
Andželika Bylaitė-Žakaitienė	
XX A. LIAUDIES ETIKETAS KAIMO IR MIESTO KULTŪRŲ SĄVEIKOJE	18
Andželika Bylaitė-Žakaitienė	
GIMINYSTĖ IR ŽMONIŲ BENDRUMAS	20
Auksuolė Čepaitienė	
LIAUDIES MEDICINA	25
D. Greičiūtė, J. Šukys	
MAGIJOS VERTINIMAS	29
Dovilė Kulakauskienė	
MOKSLEIVIŲ BURTAI.....	32
Dovilė Kulakauskienė	
ŽMOGAUS LIKIMAS: samprata, spėjimai ir žmogaus įtaka formuojant likimą.....	35
Dovilė Kulakauskienė	
GYVENTOJŲ LAISVALAIKIO MENINĖ KŪRYBA	38
Jonas Mardosa	
KVEPALAI IR KVEPINIMASIS.....	40
Jonas Mardosa	
PABAISKAS STUDENTŲ ISTORINĖJE ATMINTYJE	45
Jonas Mardosa	
ŠIUOLAIKINIAI ATLAIDAI	47
Jonas Mardosa	
POSOVIETINIO LAIKOTARPIO SODYBOS IR NAMAI GYVENVIETĖSE / MIESTELIUOSE ...	49
Jonas Mardosa	
ŽOLINĖ ŠIUOLAIKINĖJE KULTŪROJE	52
Jonas Mardosa	
SOVIETMEČIO POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ ETNOLOGIJA.....	55
Vacys Milius, Jonas Mardosa	

ŠIUOLAIKINĖS LAIDOTUVĖS.....	59
Erika Šakarnytė	
DARBO IR PAJAMŲ PASISKIRSTYMAS ŠEIMOJE	62
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
GYVENIMO CIKLO PAPROČIAI: VAIŠĖS IR DOVANOS	66
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
KRIKŠTYNOS IR VARDYNOS.....	70
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
LANKYNOS	76
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
ŠVENTINĖ KULTŪRA ŠEIMOJE (Nepriklausomoje Lietuvoje)	78
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
ŠVENTINĖ KULTŪRA ŠEIMOJE (Sovietinėje Lietuvoje)	79
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
ŠVENTĖS ŠEIMOJE – ŠV. KALĖDOS IR ŠV. VELYKOS	80
Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Mardosa	
TRADICIJA XXI AMŽIUJE	84
Rasa Paukštytė-Šaknienė	
ŠIUOLAIKINIAI VESTUVIŲ PAPROČIAI	86
Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė	
KOLŪKIS IR KOLŪKIEČIAI.....	89
Alma Stanaitytė	
JAUNIMO TRADICINIO SOCIALINIO GYVENIMO FORMOS IR KAITA XX A. ANTROJOJE PUSĖJE	93
Žilvytis Šaknys	
KALENDORINIAI PAPROČIAI IR KULTŪRINIO TAPATUMO RAIŠKA.....	100
Žilvytis Šaknys	
POILSIAUTOJAI, PRAMOGOS, TURIZMAS.....	103
Žilvytis Šaknys	
UŽSIENIO LIETUVIŲ JAUNIMAS IR LIETUVA	107
Žilvytis Šaknys	
KAIMYNAI IR KAIMYNYSTĖ DAUGIABUČIUOSE	110
Asta Venskienė	
VEIDO GROŽIS, HIGIENA IR KOSMETIKA.....	112
Asta Venskienė	

IVADAS

Mokymo priemonė skiriama Lietuvos edukologijos universiteto studentams, atliekan-
tiems etnografinės praktikas. Studentai šių praktikų metu kaupia duomenis ir taip pamažu
pratinami dirbti mokslinį tiriamąjį darbą. Surinkta medžiaga, patekusi į archyvus ir rankraš-
tynus, etnologams tampa šaltiniu mokslinėje veikloje – ji panaudojama rašant mokslinius
straipsnius, studijas ir monografijas. Taip pat nemaža medžiagos dalis tampa studentų darbų
pagrindu. Mokymo priemonės pavadinimas orientuotas į medžiagos rinkimo kryptis. Vienu
atveju tyrimo objektas yra individas, kitu – šeima, o surinkti duomenys tampa bendruome-
nės ar tautos kultūrą atskleidžiančiais faktais.

Mokymo priemonėje skelbiami klausimynai aktualūs tiems, kas atlieka šiuolaikines
etnografinės praktikas. Jų autoriai yra iš įvairių Vilniaus, Kauno, Klaipėdos mokslo ir mo-
kymo įstaigų, mokslininkai, tarp jų galima rasti ir studentų. Skelbiami klausimynai atitinka
dabarties poreikius, tikimasi, jie bus naudingi ir ateityje, nors laiko kaita padiktuoja savitus
etnografinės medžiagos rinkimo reikalavimus. Dalis klausimynų yra nauji, o kiti jau naudoti
renkant medžiagą. Rasti naujų, pagal kuriuos nebūtų rinkta medžiaga, yra sunku, nes pas-
tariaisiais metais mokslo įstaigose gerokai mažiau yra rengiama ir spausdinama klausimynų
ir anketų. Yra išleistos I. R. Merkienės sudarytos klausimynų knygelės¹, tačiau jos daugiau
orientuotos į kraštotyriminkų veiklą. Pagal kai kuriuos klausimynus dėl jų nedidelės apimties
ar net paviršutiniškumo praktikos metu rinkti medžiagą būtų sudėtinga ir jie naudingesni
jauniesiems kraštotyriminkams. Mokymo priemonėje esantys klausimynai apima tik tas te-
mas, kuriomis šiuo metu yra įmanoma arba studentai geba rinkti duomenis. Yra temų, ku-
rios nuolat aktualios (pvz., liaudies medicina), todėl keletas klausimynų, kurie buvo sudaryti
ir skelbti brošiūromis prieš kelis dešimtmečius arba prieš keliolika metų išleistoje knygoje²,
iš naujo pakartojami. Perspausdinami klausimynai yra nedaug redaguoti. Sovietmečiu reng-
tuose klausimynuose atsisakyta to meto šampū, kitų nedaug sutrumpinti įvadai.

Pagal susiklosčiusią tradiciją etnografinė medžiaga daugiausia renkama kaime. Tą le-
mia praktinės aplinkybės – lokalus tyrimas suteikia galimybę kokybiškiau organizuoti darbą
miesteliuose ar didesnėse gyvenvietėse. Tačiau studentai, dirbantys individualiai, yra nema-
žai surinkę medžiagos ir mieste, todėl skelbiamų klausimynų dalis tiks šiam darbui. Leidinyje
paskelbtas klausimynų rinkinys atitinka didaktinius universitetinės etnografinės praktikos
reikalavimus. Pagal skelbiamus klausimynus medžiagą galės rinkti ne vien studentai.

Klausimynai yra autoriniai³. Didžioji jų dalis yra nauji rankraštiniai. Yra rankraštinių,
kurie keletą metų jau sėkmingai naudoti studentų praktikų metu. Svarbiausi klausimynų
skelbimo tikslai: publikuoti jie įgaus mokslinės metodinės produkcijos statusą, o patekę į lei-
dinį bus patogūs naudoti praktikų metu. Leidinyje pakartotinai skelbiama ir keletas jau ats-
kirais leidiniais spausdintų ir knygose skelbtų klausimynų. Dauguma jų sudaryti taip, kad
būtų patogūs naudotis ne tik praktikos metu, bet ir studentams dirbant individualiai, kai

¹ Lietuvos kaimo papročiai: etnografinių klausimų rinkinys. (1989). Sudarė I. R. Merkienė. Vilnius; *Kaimo papro-
čiai ir žinija: etnografinių klausimų rinkinys*. (1991). Sudarė R. Merkienė. Vilnius; *Šiokiadienių ir šventadienių
etnografija: etnografinių duomenų rinkimo pagrindai*. (2007). Sudarė I. R. Merkienė. Vilnius, 42–263

² *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografinėi praktikai*. (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius,
50–137.

³ Dėkoju autoriams, leidusiems spausdinti jų klausimynus, ir mokymo priemonės recenzentams: dr. Aušrai Kai-
raitytei (Vytauto Didžiojo universitetas), dr. Rasai Paukšytei-Šaknienei (Lietuvos istorijos institutas), prof. dr.
Rimantui Sliužinskui (Klaipėdos universitetas).

Dėkoju kalbos redaktorei Irutei Raišutienei, dailininkei Daliai Raicevičiūtei, maketuotojui Donaldui Petrauskui,
parengusiems mokymo priemonės elektroninį leidimą.

vadovas negali kontroliuoti darbo ir konsultuoti medžiagos rinkimo klausimais. Kai kurių klausimynų autoriai pradžioje yra nurodę pagrindinius akcentus, į kuriuos medžiagos rinkėjas turi atkreipti dėmesį, keliamus respondentų atrankos reikalavimus ir kitus reikšmingus dalykus. Klausimynų preambulėje esantys metodiniai patarimai būtent ir nukreips medžiagos rinkėjus tinkama linkme.

Medžiaga praktikos metu renkama vienoje vietoje stacionarios ekspedicijos sąlygomis. Tačiau tarp apklaustųjų gali pasitaikyti ne tik vietinių, t. y. gimusių toje vietovėje, asmenų, bet ir iš seniūnijos kaimų atsikėlusių žmonių. Taip pat gali būti ir iš kitų Lietuvos rajonų, netgi regionų atsikėlusių ir ilgesnį ar trumpesnį laiką toje vietovėje gyvenančių asmenų. Tai atsitiko todėl, kad ypač XX a. antrojoje pusėje, sovietmečiu, gyventojų migracija (tiek savaiminė, tiek priverstinė) buvo aktyvi. Buvo naikinami vienkiemiai ir gyventojai buvo perkeliama iš melioruojamų plotų į gyvenvietes, specialistai buvo siunčiami ir keldavosi į kitus rajonus, etnografinius regionus. **Todėl būtina atkreipti dėmesį į klausimyno pabaigoje esančią nuorodą, reikalaujančią išsiaiškinti, apie kokią vietovę respondentas gali ar nori papasakoti: tą, kurioje jis šiandien gyvena, ar tą, kuri yra jo gimtoji. Lygiai taip pat svarbu įvardyti laikotarpį, apie kurį pasakojama.**

Kitas atvejis, kai po vestuvių pakeičiama gyvenamoji vieta. Žmogus galėjo persikelti į gretimą kaimą, bet galėjo nuklysti ir į kitą parapiją ar pan. Ypač tai atsitikdavo ištekant moterims. Todėl iš pradžių reikia išsiaiškinti ir susitarti, apie kurį gyvenimo tarpsnį bus pasakojama: ikivedybinį ar povedybinį. Jei į pasakojimą įterpiamos realijos iš kitos vietos – tai būtina nurodyti. Klausimynų pabaigoje užrašoma medžiagos pateikėjo pavardė ir vardas. Jei žmogus nori likti anonimu, pakanka užrašyti jo vardą, lytį ir galimą amžių.

Archeografinis medžiagos sutvarkymas. Kalbantis su medžiagos pateikėjais, jų suteiktą informaciją geriausia būtų iš karto rašyti į švarraštį – tik taip vykusiai išsaugomas pasakojimo autentiškumas. Tokiu atveju galima išvengti pasitaikančio studentų kūrybiškumo demonstravimo, kai juodraštyje pažymimas vos vienas kitas žodis, iš kurio perrašant padaromas visas sakiny. Taigi, būtina atsakymus užrašyti taip, kad perrašant nekiltų neaiškumų ir švarraštyje neatsirastų vietos „kūrybai“. Žinoma, lauko sąlygomis tikėtinas rezultatas ne visada pasiekiamas. Ne visų skubiai rašančiųjų braižas yra įskaitomas, nespėjama sekti žmogaus minties ir atsakymai trumpinami. **O perrašant rašomi tik klausimų numeriai (be klausimo) ir šalia jo pateikiamas atsakymas.** Kas kita, kai pildoma ne į bloknotą ar sąsiuvinį, o tiesiog į klausimyną. Kai kuriuose klausimynuose atsakymams paliekama vietos, tada atsakymai ekspromtu rašomi į klausimynus (jie pateikiami kaip anketa). Tačiau tai reikalaujantis didelio kiekio specialiai parengtų (anketų formos) klausimynų.

Nėra standartizuotos formos reikalavimų, kaip tvarkyti rašytinę medžiagą. Kas kita su tautosakine, kuriai tvarkyti yra išleista specialių instrukcijų⁴. Geriausia, jei tokius reikalavimus sudarytų archyvų darbuotojai. Šiandien medžiaga tvarkoma įvairiai. Todėl kasdien po pokalbio su žmogumi medžiaga perrašoma. Vilniaus universiteto studentų istorikų etnografinių praktikų metu surinkta medžiaga, kuri saugoma Universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (fondas 81), dažniausiai yra pateikta apibendrinus kiekvieno respondento atsaky-

⁴ Žr. Ambrazevičius, R. (1987). *Tautosakos ekspedicijų rinkinių tvarkymas. Metodiniai patarimai*. Vilnius ir kt. Medžiagos tvarkymo reikalavimai buvo įtraukti į visus prieškarinio tautosakos rinkėjui skirtus „Vadovus“ ir vėlesniais metais leistus metodinius leidinius.

mus. Kita (VU kraštotyros klubo „Ramuva“ ekspedicijose surinkta – fondas 169) gali turėti visų respondentų pasakojimus apibendrinantį vaizdą. Tokiu atveju prie reikšmingesnių faktų yra nurodomas kaimo pavadinimas, o respondentų pavardės ir jų anketiniai duomenys pateikiami medžiagos pabaigoje.

Lietuvos edukologijos universiteto praktikose naudojama Lietuvos istorijos instituto rankraštyne vyraujanti medžiagos tvarkymo forma. **Respondento pasakojimai perrašomi į standartinio A 4 formato balto popieriaus lapo vieną pusę. Kairėje lapo pusėje būtina palikti iki 3 cm pločio paraštę. Rašomas klausimo numeris ir atsakymas. Užrašomi atsakymai turi būti be sutrumpinimų ar nuorodų į kitus aprašus (kai, pavyzdžiui, aprašomas jau girdėtas paprotys).** Todėl jei respondentas neatsakė, aprašo tekste turi būti paaiškinta, ar jis neatsakė todėl, kad neatsimena, kaip tikrovėje buvo, ar tokie dalykai jam apskritai nežinomi, ar negirdėti, o gal respondentas tiesiog nepanoro atsakyti, ar kita priežastis. Mokslininkui, analizuojančiam konkrečią medžiagą, tokia informacija bus naudinga, net jei atsakymo ir nėra. Pvz., neigiamas atsakymas gali reikšti, kad toks paprotys konkretų laiką jau buvo išnykęs, o gal visai jo nebuvo ir t. t. Skirtumai gali būti ir tarp atskirų amžiaus grupių, kilti dėl socialinių ir kitokių priežasčių. Kiekvienas aprašas turi skirtingą lapų numeraciją, jo pradžia pradedama pagal tokį pavyzdį⁵.

Temos pavadinimas	Respondento pavardė, amžius ir kiti anketos duomenys	Data

Tais atvejais, kai klausimyne išsamūs anketiniai duomenys apie asmenį yra įrašyti klausimyno pradžioje ir turi numerius (tai padaroma pokalbio pabaigoje), perrašant medžiagą pradedama rašyti nuo to numerio, kuris susijęs su ta tema. Kiekvienas aprašas užbaigiamas medžiagą užrašiusiojo pavarde, vardu. Taip pat paminima aukštosios mokyklos ir fakulteto pavadinimas, kokios studijų formos – nuolatinė ar ištemptinė – ir kurio kurso studentas yra medžiagos rinkėjas. Būtina atkreipti dėmesį, kad studentai, atlikdami apklausas pagal kai kuriuos klausimynus, kurių anketinėje dalyje yra reikalavimas įrašyti užrašiusiojo medžiagą pavardę, arba kartais klausimynus naudodami kaip anketas savarankiškų praktikų metu, painioja užrašiusio ir pateikusio medžiagą asmens pavardes ir vietoje savos įrašo medžiagos pateikėjo pavardę.

Savarankiškai praktikos metu surinkta medžiaga gali turėti titulinį lapą, kuriame reikėtų nurodyti temos pavadinimą, vietovės, kur rinkta medžiaga, pavadinimą (ar pavadinimus), medžiagos rinkėjo pavardę ir metus.

Jonas Mardosa

.....
⁵ Toks lauko medžiagos tvarkymas perimtas iš sovietinės etnografijos mokyklos ir iki šių dienų naudojamas studentų praktikose, nes buvo rekomenduotas anksčiau išleistuose metodiniuose patarimuose. Žr.: Громов, Г. (1966). *Методика этнографических экспедиций*. Москва, 35; *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografinėi praktikai*. (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 49.

.....

KLAUSIMYNAI

KŪNO MENAS LIETUVIŲ KULTŪROJE

(skirtas asmeniui, turinčiam tatuiruotę)

Andželika Bylaitė-Žakaitienė

1. Kas yra tatuiruotė?
2. Kokia Jūsų nuomonė apie tatuiruotes?
3. Ką tatuiruotė gali pasakyti apie žmogaus būdą, jo charakterį?
4. Kaip manote, ar visiems žmonėms tinka tatuiruotė? (savo atsakymą pagrįskite)
5. Kokia tatuiruotės kilmė?
6. Ar Jūs turite tatuiruotę?
7. Kodėl pasidarėte tatuiruotę?
8. Ant kurios kūno vietos turite tatuiruotę?
9. Kaip pasirinkote tokią kūno vietą tatuiruotei pasidaryti?
10. Kuri tatuiruotė Jums labiau patinka: išoriškai matoma ar nematoma? Kodėl?
11. Ar norėtumėte ant savo kūno turėti tatuiruotę su lietuvių liaudies motyvais? Kodėl?
12. Kokios kitos kultūros etniniais motyvais ištatuiruotumėte savo kūną? Kodėl?
13. Kokio amžiaus būdamas(-a) pasidarėte tatuiruotę?
14. Ką ši tatuiruotė Jums reiškia ar simbolizuoja?
15. Kodėl pasirinkote tokią tatuiruotę?
16. Kas Jums šią tatuiruotę padarė?
17. Kiek kainavo kūno tatuiravimas?
18. Ar gautas rezultatas vertas tiek pinigų?
19. Kokias fizines ir psichologines emocijas teko patirti darantis tatuiruotę?
20. Ar pakartotumėte šią procedūrą dar? Kodėl?
21. Kaip tatuiruotę reikia prižiūrėti?
22. Ar teko savo tatuiruotę atnaujinti? Kodėl?
23. Kaip atlikote savo tatuiruotės atnaujinimo procedūrą?
24. Ar nesigailite, kad pasidarėte šią tatuiruotę? Kodėl?
25. Kaip tatuiruotės pasidarymą ant kūno įvertino Jūsų tėvai, artimieji, draugai?
26. Ar leistumėte tatuiruotę pasidaryti savo vaikui? Kodėl?
27. Koks Jūsų turimos tatuiruotės ilgaamžiškumas? Nuo ko jis priklauso?
28. Ar šalinote kada nors savo tatuiruotę?
29. Dėl kokių priežasčių šalinote tatuiruotę?
30. Kaip šalinote nenorimą tatuiruotę? Ar patenkintas(-a) rezultatu?
31. Kaip manote, ar tatuiruotė – universalus kūno puošybos elementas? Kodėl?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė (jei moteris, tai pageidautina ir jos mergautinė pavardė)

Gimimo metai

Gimimo vieta (vietovės pavadinimas, rajonas)

Dabartinė gyvenamoji vieta; kiek metų čia gyvena

Šeiminė padėtis

Kiek turi vaikų, kokio jie amžiaus

Tautybė

Religija

Išsilavinimas

Profesija (darbas)

Socialinė padėtis

Ar galima nurodyti pateikėjo vardą ir pavardę, skelbiant jo pateiktus duomenis mokslo darbuose – knygose ir straipsniuose

KLAUSIMYNAS, SKIRTAS TATUIRUOČIŲ MEISTRUI (grožio salono meistriui)

Andželika Bylaitė-Žakaitienė

1. Kas yra tatuiruotė?
2. Kada ir kaip Lietuvoje atsirado tatuiruotės piešimo ant kūno procedūros?
3. Kokia tatuiruotės paskirtis?
4. Kokių motyvų skatinami žmonės dažniausiai kreipiasi į tatuiruočių saloną?
5. Kas daugiausia darosi tatuiruotes: vyrai ar moterys?
6. Kodėl daugiau tatuiruočių darosi vyrai nei moterys arba atvirkščiai – moterys daugiau?
7. Kokio amžiaus žmonės dažniausiai darosi tatuiruotes?
8. Kas lemia tokį amžiaus cenzo pasiskirstymą?
9. Nuo kokio amžiaus galima daryti tatuiruotę? Kodėl?
10. Kokio išsilavinimo žmonės daugiausia darosi tatuiruotes?
11. Kokią socialinę padėtį užimantys žmonės daugiausia darosi tatuiruotes?
12. Kokiose kūno vietose dažniausiai darote tatuiruotes? Nuo ko toks kūno vietos pasirinkimas priklauso?
13. Ar žmogaus amžius, jo socialinė padėtis ir išsimokslinimas turi įtakos pasirenkant kūno vietą tatuiruotei atlikti?
14. Kaip dažnai prašoma padaryti tatuiruotę intymiose (bikinio) kūno vietose?
15. Kas labiau pageidauja tatuiruotės intymiose kūno vietose: vyrai ar moterys, jauni ar pagyvenę, turintys aukštąjį išsilavinimą ar vidurinį, dideles pajamas ar vidutines?
16. Ką Jūs jaučiate darydami tatuiruotę intymioje kūno vietoje? Ar šiuo atveju niekada nebuvote patekęs į keblią situaciją?
17. Kokių tatuiruočių teko daugiau daryti: išoriškai matomų ar paslėptų nuo aplinkinių? Nuo ko tai priklauso?
18. Kokio stiliaus tatuiruotės populiariausios Lietuvoje (piešiniai ar ornamentai)?
19. Kokios spalvos tatuiruotės populiariausios Lietuvoje?
20. Pagal kokius kriterijus pasirenkama viena arba kita tatuiruotė?
21. Jei norimos tatuiruotės paveikslėlis patinka, ar žmonės gilinasi į jo simboliką?
22. Ar Jūs kaip darbuotojas gilinatės į kliento norimos tatuiruotės simboliką?
23. Jei žmogus nesigilina į norimos tatuiruotės simboliką, ar Jūs jam ją paaiškinate?
24. Kiek tatuiruotės simbolika turi įtakos žmogaus būdo vertinimui, tolesniam jo gyvenimui?
25. Kokių tatuiruočių daugiau darote: užsakytas pagal katalogus ar pačių klientų sukurtas?
26. Kaip dažnai tenka aptarnauti klientus, kurie prašo padaryti jų pačių sukurtą tatuiruotę?
27. Kaip dažnai tenka aptarnauti klientus, norinčius tatuiruotės su lietuvių liaudies simbolika?
28. Kokie patys populiariausi tatuiruočių lietuviški etniniai motyvai?
29. Ar klientas gali rasti Jūsų salono kataloge tatuiruočių su lietuvių liaudies simbolika ir jos prasmėmis? Kokiomis dažniausiai? Kodėl tokiomis?
30. Kaip tatuiruotės atliekamos?
31. Su kokiomis problemomis susiduriate darydamas tatuiruotę ant kūno?

32. Kuo skiriasi profesionalų atliktos tatuiruotės nuo mėgėjų?
33. Ar mėgėjai, darantys tatuiruotes ant kūno, yra Jūsų konkurentai? Kodėl?
34. Kaip reikia tatuiruotę prižiūrėti?
35. Kaip dažnai klientai kreipiasi pagalbos dėl netinkamos tatuiruotės priežiūros?
36. Koks tatuiruotės ilgaamžiškumas? Nuo ko jis priklauso?
37. Kaip dažnai klientai kreipiasi, norėdami atnaujinti tatuiruotę?
38. Kaip atliekama tatuiruotės atnaujinimo procedūra?
39. Kiek aptarnaujate klientų per dieną / mėnesį?
40. Kiek kainuoja pasidaryti tatuiruotę ant kūno? Nuo ko įkainiai skiriasi?
41. Kaip dažnai tatuiruotės įkainiai lemia tatuiruotės poveiksluko pasirinkimą (renkasi tą, kuris pigesnis ir ne toks gražus, ar kaina visiškai nesvarbi, nugalė grožis ir pan.)?
42. Ar pats(-i) turite tatuiruotę?
43. Dėl kokių priežasčių Jūs pasidarėte tatuiruotę?
44. Kokioje kūno vietoje Jūs pasidarėte tatuiruotę? Kodėl?
45. Ką Jums ši tatuiruotė reiškia?
46. Kaip tokį poelgį įvertino Jūsų šeima, artimieji, draugai?
47. Kaip manote, tatuiruotė lietuvių kultūroje – grožio, seksualumo ir kt. gyvenimo būdo, pasaulėžiūros išraiška, ar tai tik trumpalaikis dalykas, mados reikalas? Kodėl?

Duomenys apie pateikėją ir saloną

Apklausto tatuiruočių meistro vardas, pavardė

Amžius

Tautybė ir religija

Išsilavinimas

Profesija / pareigos

Tatuiruočių salono pavadinimas

Salono adresas

Kiek metų salonas gyvuoja

Metai, nuo kada salonas atlieka kūno tatuiravimo procedūras

Salono vadovas (vardas, pavardė)

BUČINYS LIETUVIŲ KULTŪROJE

Andželika Bylaitė-Žakaitienė

1. Kaip manote, kokia bučinio kilmė?
2. Ką Jums reiškia bučiny?
3. Jūsų nuomone, ką turėtumėte jausti žmogui, kad galėtumėte jį pabučiuoti?
4. Kokiais gyvenimo momentais, aplinkybėmis yra bučiuojamas žmogus?
5. Kokiose situacijose (kokiais atvejais) bučiuojate žmogų į kaktą?
6. Kodėl bučiuojate žmogų į kaktą?
7. Ką bučiavote į kaktą paskutinį kartą?
8. Ką Jums reiškia bučiny į kaktą?
9. Ar esate bučiavę ranką? Kieno ranką (tėvo, motinos, merginos, moters, kunigo, ligonio, draugo ir pan.)?
10. Koku atveju bučiuojate ranką?
11. Kaip reikia bučiuoti ranką: bučiuojantysis turi pasilenkti, paimti ranką, ją pakelti ir priesti lūpomis ar tik imituoti bučinį?
12. Ar dera bučiuoti ranką merginai ar ištekęsiai moteriai? Kodėl?
13. Ar vyras bučiuodamas ranką merginai, moteriai turi ją pakelti, ar mergina, moteris turi ją pakelti pati?
14. Ar vyras bučiuodamas ranką merginai, moteriai gali stovėti ar turi pasilenkti ir / ar priklaupti?
15. Kokiais atvejais merginos, moters ranka bučiuojama lūpomis, o kada bučiny lūpomis tik imituojamas?
16. Kokia Jūsų nuomonė apie merginą, moterį, kuri atsisako, kad jai pabučiuotų ranką (ranką atitraukia)?
17. Ar bučiuojate žmones į skruostą?
18. Kokiais atvejais bučiuojate žmogų į skruostą?
19. Kelis kartus bučiuojate į skruostą? Nuo ko tai priklauso?
20. Į kuri skruostą bučiuojate pirmiau: dešinįjį ar kairįjį? Kodėl?
21. Kuris bučiny į skruostą Jums priimtinesnis: tarp tos pačios lyties ar skirtingos lyties atstovų?
22. Kokiose situacijose dažniausiai Jūs bučiuojate žmogų į lūpas?
23. Ar svarbu amžiaus cenzas bučiuojant į lūpas? Kodėl?
24. Kaip suprantate pasakymą: jis (ji) moka (nemoka) bučiuotis?
25. Kaip elgdavotės su tuo partneriu, kuris Jums patiko, bet nemokėjo bučiuotis: atsisakydavote tolimesnių santykių ar pasiūlydavote pamokyti?
26. Ar bučiuotis į lūpas higieniška? Kodėl taip manote?
27. Ką maloniau bučiuoti į lūpas: parūkusią moterį / vyrą ar nerūkančią moterį / vyrą? Kodėl?
28. Ar prisimenate savo pirmąjį bučinį?
29. Kada buvo pirmasis bučiny?
30. Ar pratęstumėte santykius su tokiu žmogumi, kuris Jus pabučiuotų per pirmąjį pasimatymą? Kodėl?
31. Ar pirmasis bučiny buvo mylimo žmogaus?

32. Ar pirmasis bučinys buvo iš smalsumo, o gal ne savo noru (vaikino iniciatyva)?
33. Jūsų pirmasis bučinys buvo į skruostą, pakštelėjimas į lūpas ar aistringas, ilgas, su glamonėmis? Kaip jautėtės?
34. Ar pasibučiavimas turėjo įtakos tolimesniems Jūsų santykiams?
35. Ką pakeistumėte, jei galėtumėte atsukti laiką atgal ir pakartoti savo pirmąjį bučinį?
36. Kas turėtų rodyti iniciatyvą bučiuotis į lūpas: vyras ar moteris? Kodėl?
37. Kada jausmas stipresnis bučiuojantis: užsimerkus ar atsimerkus? Kodėl?
38. Kaip vertinate bučinį liežuviu? Koks buvo pirmasis šio pasibučiavimo įspūdis? Kas jį inicijavo?
39. Kokias atvejis bučinį į lūpas lydi glamonės? Kas paprastai būna šių veiksmų iniciatorius?
40. Ar svarbu, bučiuojantis į lūpas, lūpų storumas? Kodėl?
41. Kaip Jūsų jaunystėje buvo vertinami storulūpiai?
42. Ar buvo padoru bučiuotis viešai, kai Jūs buvote jaunas(-a)? Kodėl?
43. Ar Jūsų jaunystėje buvo baudžiami tie, kurie viešai bučiuodavosi? Kaip?
44. Ką labiau baudė viešai pasibučiavus – vaikiną ar merginą? Kodėl?
45. Kas bausdavo tokius moralės pažeidėjus, kai Jūs buvote jaunas(-a)?
46. Ar buvo tokių, kurie nepaisė elgesio normų? Kaip dažnai?
47. Kaip reagavo Jūsų tėvai, pamatę, kad Jūs bučiuojatės su nepažįstamu kitos lyties žmogumi?
48. Ar Jums arba Jūsų pažįstamiems teko už viešą bučinį atgailauti bažnyčioje? Kokią atgailą skyrė kunigas?
49. Kokia Jūsų nuomonė apie viešus bučinius? Ar pats bučiavote savo mylimą žmogų viešumoje (pakštelėjote į lūpas, su užlaikymu)?
50. Kaip jaučiatės, kai matote šalia savęs besibučiuojančius? Ar bandote juos sugėdinti? Kodėl?
51. Kaip manote, ką reiškia „oro bučinys“? Ar dažnai jį siunčiate? Kokiais atvejais?
52. Kaip manote, ar žmonės išgyventų be bučinių?

Duomenys apie pateikėją (kai pateikėjas sutinka pateikti informaciją apie save)

Vardas, pavardė (jei moteris, tai pageidautina ir mergautinė pavardė)

Gimimo metai

Gimimo vieta (vietovės pavadinimas, apylinkė, rajonas)

Kiek kartų, kur ir kada teko pakeisti gyvenamąją vietą palikus gimtuosius namus

Dabartinė Jūsų gyvenamoji vieta; kiek metų čia gyvenate

Šeiminė padėtis

Kiek turite vaikų, kokio jie amžiaus

Tautybė

Religija

Jūsų profesija

Ar galima nurodyti Jūsų vardą ir pavardę, skelbiant Jūsų pateiktus duomenis mokslo darbuose – knygoje ir straipsniuose

Duomenys apie pateikėją (kai pateikėjas nori išlikti anonimu)

Lytis

Išsilavinimas

Jūsų amžius

Gimimo vieta

Dabartinė gyvenamoji vieta

Kiek metų čia gyvenate

Šeiminė padėtis

Tautybė

Religija

Profesija

LIAUDIES ETIKETAS

(verbalinio ir neverbalinio bendravimo formos)⁶

Andželika Bylaitė-Žakaitienė

1. Ar dažnai vaikystėje ir jaunystėje pasisveikindavote su kelyje sutiktu žmogumi? Kodėl taip sveikindavotės?
2. Ar dažnai dabar sveikinatės su kelyje ar gatvėje sutiktu žmogumi? Kodėl sveikinatės?
3. Kokiais žodžiais ir gestais sveikindavotės su pažįstamais (artimais) žmonėmis, sutiktais kelyje ar gatvėje, vaikystės ir jaunystės metais? Kaip sveikinatės dabar?
4. Koku atstumu jaunystėje sveikindavotės su pažįstamais (artimais) žmonėmis: per sulenktą ranką, ištiestą ranką, atstumu, skiriančiu vieną kelkraštį nuo kito, ar prieidavote ir apkabindavote? Ar ir dabar taip sveikinatės? Kodėl?
5. Kokiais atvejais buvo padoru sveikinant šaukti vardu toli esantį artimą draugą, pažįstamą, kaimyną ir kokiais atvejais taip elgtis buvo nepadoru? Kodėl taip elgiamasi ir dabar?
6. Kaip pasisveikindavote pažįstamąjį (artimąjį), esantį būryje žmonių?
7. Kokiais žodžiais ir gestais jaunystės metais sveikindavotės su gatvėje ar kelyje sutiktais nepažįstamais žmonėmis? Kaip sveikinatės dabar (jei išvis sveikinatės)?
8. Kaip ir kokiais atvejais vaikystės ir jaunystės metais sveikindavotės su tądien antrą kartą sutiktu žmogumi? Ar sveikinatės dabar? Kaip?
9. Ką sakydavote ar manydavote apie žmogų, kuris neatsakydavo į Jūsų sveikinimąsi?
10. Kokiais atvejais sveikinantis buvo svarbu žiūrėti žmogui į akis, o kokiais – ne? Kodėl?
11. Kaip Jūsų jaunystėje vyrai sveikindavosi su moterimis, o moterys – su vyrais: žodžiu, bučiuodavo į lūpas, skruostus, ranką paspausdavo, apsikabindavo ar pan.? O kaip dabar?
12. Kaip vyrai sveikindavosi tarpusavyje: žodžiu, ranką paspausdavo, apsikabindavo, apsikabindavo ir paplodavo per petį ar pan.? Ar dabar taip pat sveikinas?
13. Kaip moterys sveikindavosi tarpusavyje? Ar dabar taip pat sveikinas?
14. Kas pirmas sveikindavosi žodžiu – moteris ar vyras?
15. Kas pirmas sveikindamasis ištiesdavo ranką – moteris ar vyras?
16. Ką sakydavote (ar manydavote) apie žmogaus būdą iš jo rankos paspaudimo? Ar ir dabar laikotės tokios pat nuomonės? Kodėl?
17. Koks Jūsų mėgstamiausias rankos paspaudimo būdas – minkštas, suglebęs ar kietas, įtemptas, sveikinimasis už pirštų galiukų ar abiem rankomis iš karto, ištiesta ar sulenkta ranka? Kodėl?
18. Kokiais atvejais ir kaip dažnai sveikindavotės apkabindami žmogaus riešą, alkūnę, žastą ar petį?
19. Kiek kartų sveikindamiesi bučiuodavote į skruostą? Į kurią skruostą bučiuodavote pirmiausia – į kairįjį ar dešinįjį?
20. Prieš ką ir kuria ranka vyrai sveikindamiesi nusiimdavo kepurę? Koku atstumu nusiimdavo kepurę?

.....
⁶ Šis klausimynas skelbtas leidinyje: *Šiokiadienių ir šventadienių etnografija. Etnografinių duomenų rinkimo pagrindai*. (2007). Sudarė I. R. Merkienė. Vilnius, 113–116.

21. Kas pirmasis sveikindamasis pakeldavo kepurę – aukštesnio ar žemesnio sluoksnio atstovas?
22. Kokiais atvejais ir kam vaikystėje bei jaunystėje sveikindamiesi bučiuodavote ranką? Ką reiškė šis pabučiavimas?
23. Ar jaunystės ir vedybinio gyvenimo metais vyras sveikindamasis bučiuodavo ranką merginai arba moteriai? Kaip yra dabar?
24. Kokiais atvejais jaunystėje ar po vedybų vyras bučiuodavo ranką merginai, moteriai? Kiek šiuo atveju buvo svarbi merginos arba moters socialinė padėtis?
25. Kokiais atvejais jaunystės ir brandos amžiuje mergina arba moteris neleisdavo vyrui pabučiuoti jos rankos kitų akivaizdoje? Kaip vyras reaguodavo į tokį jos elgesį? Kaip yra dabar?
26. Kaip Jūsų jaunystėje sveikindavosi su dirbančiu laukuose? Kokių žinote šių pasisveikinių atsakymų?
27. Kaip vaikai, anūakai sveikindavosi su tėvais, jei šie dirbo, buvo nešvarios rankos?
28. Kokiais žodžiais, gestais sveikindavotės atvykę į svečius?
29. Kas pirmas, atvykus į svečius, įžengdavo pro duris – moteris ar vyras?
30. Kam pirmiausia svečiuose paduodavote ranką – šeimininkei ar šeimnininkui?
31. Kodėl buvo nepadoru atvykti į svečius be lauktuvių?
32. Ko linkėdavote šeimnininkams, jei, užsukę į svečius, juos rasdavote valgančius? Ką šie atsakydavo? Kaip yra dabar?
33. Kokiais atvejais buvo padoru nepasiūlyti valgyti?
34. Kokiais žodžiais svečius ragindavote vaišintis? Kaip raginate dabar?
35. Kas pirmas svečius ragino vaišintis – šeimnininkė ar šeimnininkas?
36. Kaip pristatydavote nepažįstamus asmenis svečiuose? Kokiais atvejais jų atsiklausdavote, ar jie nori būti pristatyti susirinkusiesiems?
37. Kokia svečiavimosi trukmė laikyta padoria, o kokia – nepadoria?
38. Ką, eidami miegoti, linkėdavo pasilikę svečiai šeimnininkams, vaikai vienas kitam?
39. Kokiais žodžiais ir gestais atsisveikindavote?
40. Kas pirmasis atsisveikindavo su šeimnininkais – moteris ar vyras?
41. Kam pirmiausia atsisveikindami ištiesdavote ranką – šeimnininkei ar šeimnininkui?
42. Kaip atsisveikindavote su likusiais – ranka, žodžiu?
43. Ko palinkėdavote išvykstantiems? Ko šie palinkėdavo Jums? Kaip elgiatės dabar?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė (jei moteris, tai pageidautina ir jos mergautinė pavardė)

Gimimo metai ir vieta (vietovės pavadinimas, apylinkė ir rajonas)

Kiek šeimoje buvo brolių ir seserų, kelintas vaikas šeimoje

Kiek kartų, kur ir kada teko pakeisti gyvenamąją vietą palikus gimtuosius namus

Dabartinis adresas, kiek metų čia gyvenate

Tautybė ir religija

Metai, kada sukūrėte šeimą

Kiek turite vaikų

Ką dirbo tėvai, kiek turėjo žemės

Išsilavinimas

Ar galima nurodyti pateikėjo vardą ir pavardę, skelbiant jo pateiktus duomenis mokslo darbuose – knygoose ir straipsniuose

Kokį slapyvardį jis pasirenka atsakymams, kurių nenorėtų skelbti savo vardu

XX A. LIAUDIES ETIKETAS KAIMO IR MIESTO KULTŪRŲ SĄVEIKOJE

Andželika Bylaitė-Žakaitienė

1. Kas yra mandagumas?
2. Kuo skiriasi mandagumas nuo kultūringumo?
3. Kodėl svarbu mandagiai elgtis?
4. Kas Jus mokė mandagaus elgesio (tėvai, broliai, seserys, seneliai, giminaičiai, mokytojai, kunigai, naudotės patarimais spaudoje, kt.)?
5. Kokioje spaudoje daugiausia rasdavote naudingų mandagaus elgesio patarimų? Kiek jie Jums buvo priimtini?
6. Kiek Jums ir Jūsų vaikams sovietmečiu buvo vertinga mandagaus elgesio informacija televizijos laidose (išvardykite jas)? Kaip pasikeitė ši informacija XX a. pabaigoje – XX a. pradžioje?
7. Kokį poveikį Jums ir Jūsų vaikams laikantis mandagaus elgesio taisyklių turi internetas, kompiuteriniai žaidimai?
8. Ar Jūsų jaunystėje suaugusieji sveikindamiesi ir atsisveikindami su vaikais paduodavo jiems ranką (berniukams ir mergaitėms)? Kaip yra dabar?
9. Kuris pasisveikinimas ir atsisveikinimas padoresnis – žodžiais ar gestais (rankos paspaudimas, pabučiavimas ir pan.)? Kodėl taip manote?
10. Kokių mandagumo taisyklių Jus mokė broliai, seserys?
11. Kaip Jūs vaikystėje ir jaunystėje kreipdavotės į brolius ir seseris (Tu, Jūs, vardu, šeimos nario įvardijimu, veiksmažodžio vns. ar dgs. forma)? Kaip yra dabar?
12. Kaip Jūs vaikystėje ir jaunystėje pasisveikindavote ir atsisveikindavote su savo bendramžiais: rankos paspaudimu, bučiniu į skruostą ar į lūpas, apsikabindavote, žodžiais?
13. Kaip vaikystėje ir jaunystėje kreipdavotės į vyresnius už save: tėvus, tėvus, sulaukusius anūkų, senelius, gimines? Kaip kreipiatės dabar?
14. Kaip vaikystėje ir jaunystėje kreipdavotės į vedusius jaunos ir vedusius pagyvenusius? Kaip yra dabar?
15. Kaip mandagaus elgesio Jus mokė mokytojai tarpukariu?
16. Kaip mandagaus elgesio Jus mokė mokytojai sovietmečiu?
17. Ar pasikeitė mandagaus elgesio pamokos mokykloje po Nepriklausomybės atgavimo (1990 m.)?
18. Kokias bausmes Jums taikė mokytojai pažeidus nurodytas mandagaus elgesio taisykles?
19. Kokių naudingų mandagaus elgesio patarimų girdėdavote per pamokslus bažnyčioje tarpukariu?
20. Kokių naudingų mandagaus elgesio patarimų girdėdavote per pamokslus bažnyčioje sovietmečiu?
21. Kokius mandagaus elgesio patarimus girdėdavote per bažnyčios pamokslus Nepriklausomybės metais (1990–2000 m.)?
22. Kokiomis mandagaus elgesio temomis buvo kalbama katalikiškose ir nekatalikiškose jaunimo organizacijose?

23. Kiek Jums buvo priimtinos mokykloje organizuojamos mandagaus elgesio (kaip elgtis namuose, gatvėje, svečiuose, prie stalo), bažnyčioje šv. Mišių klausymosi, Pirmosios Komunijos priėmimo, vedybinio gyvenimo pamokėlės? Kaip dažnai jas lankydavote? Keltintais metais?
24. Kiek Jūsų elgesiui jaunystėje turėjo įtakos įvairūs klubų susirinkimai, paskaitos, draugai, restoranai, kavinės? Kokius mandagaus elgesio pavyzdžius perėmėte iš jų?
25. Kiek įtakos Jūsų elgesiui tarpukariu turėjo dvarų kultūra, darbas tarnaitėmis ar kambarrinėmis ponų namuose? Kokius mandagaus elgesio pavyzdžius perėmėte iš jų?
26. Kur labiau stengėtės laikytis šeimoje išminktų mandagaus elgesio taisyklių – tarp šeimos narių ar tarp visuomenės? Kodėl?
27. Kokiais atvejais Jūs niekada nesilaikėte etiketo taisyklių ir neliepėte jų laikytis savo vaikams?
28. Kaip bausdavote tuos, kurie nesilaikydavo mandagaus elgesio taisyklių? Kaip elgiatės dabar?
29. Ar tų pačių etiketo taisyklių laikomasi kaime ir mieste? Kodėl?
30. Kuo skiriasi kaimo žmonių etiketas nuo miesto?
31. Ar Jums persikėlus iš kaimo į miestą ar atvirkščiai pasikeitė Jūsų etiketo taisyklių laikymasis? Kodėl?
32. Kokių naujų etiketo taisyklių turėjote laikytis persikėlus iš kaimo į miestą ar atvirkščiai?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė (jei moteris, tai pageidautina ir jos mergautinė pavardė)

Gimimo metai ir vieta (vietovės pavadinimas, apylinkė ir rajonas)

Kiek šeimoje buvo brolių ir seserų; kelintas vaikas šeimoje

Kiek kartų, kur ir kada teko pakeisti gyvenamąją vietą palikus gimtuosius namus

Dabartinis adresas; kiek metų čia gyvenate

Tautybė ir religija

Metai, kada sukūrėte šeimą

Kiek turite vaikų

Ką dirbo tėvai; kiek turėjo žemės

Išsilavinimas

Ar galima nurodyti pateikėjo vardą ir pavardę, skelbiant jo pateiktus duomenis mokslo darbuose – knygose ir straipsniuose

Kokią slapyvardį jis pasirenka atsakymams, kurių nenorėtų skelbti savo vardu

GIMINYSTĖ IR ŽMONIŲ BENDRUMAS⁷

Auksuolė Čepaitienė

Giminystė ir kilmė yra viena iš esminių sociokultūrinių kategorijų. Tačiau ji gali būti suvokiama įvairiai kiekvienu atveju suteikiant ir kitokias prasmes. Šiuolaikinėje visuomenėje, kai individas yra pajėgus išgyventi vienas, giminystės prasmė ir samprata kinta, todėl tenka ieškoti naujų požiūrių ir tyrimo krypčių. Renkant medžiagą apklausiami abiejų lyčių, įvairaus amžiaus, skirtingo išsilavinimo ir profesijų asmenys. Jų atsakymai užrašomi kiek įmanoma išsamiau. Apklausiant turėtų būti atsižvelgiama į pateikėjų pageidavimus išsaugoti anonimiškumą.

I. Giminystės ir kilmės samprata

1. Kas, Jūsų manymu, yra giminystė? Kaip Jūs suprantate giminystę?
2. Ar reikalingi giminės ir kam?
3. Kokie asmenys priklauso giminėms? Išvardykite.
4. Ar vyras ir žmona yra giminės, ar ne? Kodėl?
5. Ar vyro arba žmonos tėvai, broliai ir seserys yra giminės, ar ne? Kodėl?
6. Ar vyro tėvai ir žmonos tėvai tarpusavyje yra giminės, ar ne? Kodėl?
7. Kiek kartų priklauso giminėms?
8. Kas yra artimi ir kas – tolimi giminės?
9. Išvardykite, kas priklauso artimiems ir kas – tolimiems giminėms
10. Kurie giminės artimesni – motinos ar tėvo? Kodėl?
11. Dėdė, teta yra artimi ar tolimi giminės?
12. Pusbroliai yra artimi ar tolimi giminės? Ar antros eilės pusbroliai yra artimi ar tolimi giminės?
13. Su kuriais giminėmis giminiuojatės: artimais, tolimais ar visais?
14. Ar galima sueiti į giminystę su svetimais, ne kraujo, giminėmis?
15. Kaip galima sueiti į giminystę: susituokiant, apvedsinant vaikus, krikštijant vaikus, greta gyvenant ar dar kitaip?
16. Krikšto tėvai – giminės, ar ne?
17. Ar galima tuoktis giminėms? Iki kurios eilės negalima vesti ir nuo kurios jau galima? Kodėl?
18. Ar visais laikais buvo vienodai draudžiama (ar leidžiama) tuoktis giminėms?
19. Kada buvo griežtesni draudimai?
20. Ar žinote tokių atvejų, kai tuokėsi giminaičiai? Kada tuokėsi: prieškarui, sovietmečiu ar dabartiniais laikais? Kokie tai buvo giminės? Kodėl tuokėsi? Ar reikėjo leidimo ir iš ko?
21. Ar turi giminė pradžią ir pabaigą? Kas yra giminės pradžia ir kas – pabaiga?
22. Ar Jūs žinote savo giminės pradžią? Iki kurios kartos: tėvų, senelių, prosenelių ar dar toliau?
23. Savo giminės pradžia laikote motinos ar tėvo protėvių? Kodėl?
24. Iš kur ir kaip sužinojote savo giminės pradžią?

.....
⁷ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 60–64.

25. Kurios pusės (tėvo, motinos ar abiejų) giminės pradžia žinote? Jei vieno, kodėl tik vieno?
26. Ar žinote, iš kurių vietovių kilę tėvai, seneliai, proseneliai ir t. t.? Iš kurių? Ar ten lankotės?
27. Ar žinote vardus ir pavardes motinos, abiejų tėvų senelių, abiejų tėvų prosenelių? Kurių žinote pavardes? Kurių žinote vardus?
28. Ar svarbu prisiminti ir pažinti gimines, ar ne? Kodėl?
29. Kas Jums pasakojo apie Jūsų gimines ir kada?
30. Ar žinote vietą, kur buvo Jūsų giminės pradžia?
31. Kokia tai vieta: namas, sodyba, kaimas, gatvė ar dar kas nors?
32. Kas dabar yra toje vietoje?
33. Ar lankotės toje vietoje?
34. Kokias kitas vietas siejate su savo gimine? Išvardykite.
35. Ar yra surašyta Jūsų giminės istorija?
36. Kas ir kada surašė ir kas ją šiuo metu saugo?
37. Kodėl buvo rašyta Jūsų giminės istorija?
38. Ar buvo sudarytas giminės genealoginis medis?
39. Kaip atrodė ir kas buvo įrašyta Jūsų giminės genealoginiame medyje?
40. Kas sudarė Jūsų giminės genealoginį medį?
41. Ką dar turite savo giminės prisiminimui?
42. Ar saugote savo protėvių daiktus?
43. Kokie tai daiktai ir kodėl juos saugote?
44. Kaip tuos daiktus įsigijote?
45. Ar reikalingi daiktai prisiminimui? Kodėl?

II. Giminystės terminai ir jų vartojimas

1. Kaip Jūs savo tarmę ar savo apylinkėje vadinate:
  - a) savo tėvą ir motiną;
  - b) motinos tėvą ir motiną;
  - c) tėvo tėvą ir motiną;
  - d) vyrą ir žmoną;
  - e) sūnų ir dukrą, sūnaus sūnų ir dukrą, dukters sūnų ir dukrą;
  - f) vyro tėvą ir motiną;
  - g) žmonos tėvą ir motiną;
  - h) brolių ir seserį;
  - i) brolio žmoną, jos tėvą ir motiną, jos brolių ir seserį, jos dukrą ir sūnų;
  - j) sesers vyrą, jo tėvą ir motiną, jo brolių ir seserį, jo dukrą ir sūnų;
  - k) sūnaus žmonos tėvą ir motiną, jos brolių ir seserį;
  - l) dukters vyro tėvą ir motiną, jos brolių ir seserį;
  - m) motinos brolių ir seserį;
  - n) tėvo brolių ir seserį;
  - o) motinos sesers vyrą, motinos brolio žmoną;
  - p) tėvo sesers vyrą, tėvo brolio žmoną;
  - q) tėvo brolio dukrą ir sūnų, tėvo sesers dukrą ir sūnų;
  - r) motinos brolio dukrą ir sūnų, motinos sesers dukrą ir sūnų;
  - s) pirmos eilės pusbrolius, antros eilės pusbrolius, trečios ir tolesnių eilių pusbrolius?

2. Kaip bendraudami Jūs kreipiatės vieni į kitus? Ar tai giminystės pavadinimai, kuriuos čia išvardijote?
3. Jei ne, taip kaip kreipiatės vieni į kitus? Kodėl taip kreipiatės?
4. Kaip kasdien bendraudami kreipiatės:
  - a) į senelius;
  - b) į tėvą, motiną;
  - c) į vyrą, žmoną;
  - d) į vyro, žmonos tėvus;
  - e) į motinos, tėvo brolius ir seseris, į jų vyrus ir žmonas;
  - f) į brolius, seseris;
  - g) į brolių, seserų vyrus ir žmonas, į jų tėvus;
  - h) į brolių, seserų vaikus;
  - i) į pusbrolius, pusseseres, į jų vyrus ir žmonas;
  - j) į pusbrolių, pusseserių vaikus;
  - k) į kitus gimines?
5. Ar vienodai kreipiatės į žmonos ir į vyro gimines?
6. Jei ne, tai kaip? Kodėl skirtingai?
7. Ar vienodai kreipiatės į motinos ir į tėvo gimines?
8. Jei ne, tai kaip? Kodėl skirtingai?

III. Giminystė ir kitos bendrumo formos

1. Kokie asmenys priklauso šeimai:
  - a) tėvai ir vaikai;
  - b) seneliai, tėvai ir vaikai;
  - c) seneliai, tėvai, vaikai ir kiti kartu gyvenantys žmonės;
  - d) kartu gyvenantys žmonės;
  - e) atskirai gyvenantys žmonės, bet susiję giminystės ryšiais?
2. Ar broliai ir seserys yra šeimos nariai ar giminės? Kodėl?
3. Ar pusbroliai ir pusseserės yra šeimos nariai ar giminės? Kodėl?
4. Kokie ryšiai svarbesni – šeimos narių ar giminių? Kodėl?
5. Ar šeimos narių ir giminių ryšiai panašūs ar skirtingi?
6. Kuo panašūs šeimos narių ir giminių santykiai?
7. Kuo skiriasi šeimos narių ir giminių santykiai?
8. Kokie ryšiai svarbesni – giminių ar kaimynų? Kodėl?
9. Kuo panašūs giminių ir kaimynų santykiai?
10. Kuo skiriasi giminių ir kaimynų santykiai?
11. Kokie ryšiai svarbesni – giminių ar mokslo draugų? Kodėl?
12. Kokie ryšiai svarbesni – giminių ar bendradarbių? Kodėl?
13. Ką reiškia pasakymas apie žmonių tarpusavio santykius „artimi kaip giminės“?
14. Kokie žmonės ir kada tampa artimi kaip giminės?
15. Ar Jūs turite tokių artimų žmonių?
16. Kodėl santykiai su jais tapo artimi? Papasakokite.

IV. Giminystė ir žmonių bendravimas

1. Kas yra bendravimas su giminėmis ir kodėl jo reikia?
2. Kaip Jūs vadinatė bendravimą su giminėmis?
3. Kaip atrenkate, su kuriais giminėmis bendrauti, o su kuriais – ne?
4. Ar bendraujant su giminėmis turi reikšmės vienodas amžius? Kodėl?
5. Ar visą laiką bendraujate su tais pačiais giminėmis?
6. Kodėl bendraujate ne su tais pačiais giminėmis?
7. Su kuriais – tėvo ar motinos – giminėmis bendraujate daugiau? Kodėl?
8. Gal kuris nors vienas asmuo rūpinasi, kad giminės palaikytų ryšį?
9. Koks tai asmuo, ir kodėl jis tuo rūpinasi?
10. Kaip jis palaiko giminystę?
11. Kaip apskritai giminės palaiko giminystės ryšį? Papasakokite išsamiau, kaip Jūsų giminės giminiuojasi.
12. Kokiomis progomis sueina, susirenka giminės? Išvardykite jas.
13. Kodėl tomis progomis giminės turi susirinkti?
14. Ar tomis progomis suvažiuoja visi giminės ar tik kai kurie?
15. Kodėl ne visi?
16. Jei ne visi giminės suvažiuoja, kaip atrenkama, kuriuos kviesti, o kurių – ne? Kas turi teisę atrinkti ir kas tai daro?
17. Kada susirenka visa giminė?
18. Jei reikia kviesti giminės, kaip Jūs žinote, kur juos galima rasti?
19. Kiek kartų per metus susirenka giminė?
20. Gal Jūsų giminė turi kokių nors tradicijų? Papasakokite.
21. Gal buvo Jūsų giminės suvažiavimas? Papasakokite, kas jį organizavo, kokia proga, kada, kaip jis vyko.
22. Kokiomis dar progomis susitinka giminės?
23. Gal Jūsų giminėje yra įvairių tautybių žmonių? Kokių? Kaip atsitiko, kad Jūsų giminėje yra kitokių tautybių (vedybos, pasikeitė tautybė)? (Atsižvelgti, ar pateikėjas nori apie tai pasakoti.)
24. Kaip giminėje vertinami kitos tautybės žmonės?
25. Ar skiriasi ir kuo skiriasi skirtingų tautybių giminaičių bendravimas?
26. Ar Jūsų giminėje visi vienos religijos ar skirtingų? Kokių? Kaip atsitiko, kad giminėje yra skirtingų religijų? (Atsižvelgti, ar pateikėjas nori apie tai pasakoti.)
27. Ar skirtingos religijos trukdo giminėms bendrauti? Kodėl?
28. Ar būna konfliktų giminėje?
29. Jūsų nuomone, kokios yra giminių konfliktų priežastys?
30. Ar žinote konkrečių giminių konfliktų?
31. Kaip baigdavosi tie konfliktai – susitaikymu, ryšių nutraukimu ar kitaip?
32. Kiek kartų gali tęstis giminės konfliktai?
33. Ar giminėje yra autoritetingas asmuo, kurio sprendimas lemiamas daugeliu klausimų, taip pat ir sprendžiant konfliktus?
34. Kas yra tas asmuo ir kodėl jis turi autoritetą?
35. Kur kreipiatės atsitikus rimtai nelaimei, kai, pavyzdžiui, reikia pasiskolinti didelę sumą pinigų, susirasti darbą, gauti pagalbos ir pan.?

36. Ar tokiu atveju kreipiatės į giminę ar į draugus, bendradarbius, kaimynus?
37. Ar giminės yra padėjusios? Kokiu atveju?
38. Kaip atsidėkojate giminėms už pagalbą: pinigais, kita paslauga ar kitaip?
39. Kurie giminės daugiau padeda – tėvo ar motinos?
40. Kas iš jų konkrečiai padeda?
41. Kaip ir kuo jie padeda?
42. Kur dauguma Jūsų giminių gyvena – netoli nuo Jūsų ar išsisklaidę plačiau: po visą rajoną, po visą Lietuvą ir t. t.? Kodėl taip atsitiko?
43. Ar turite giminių kaime ir kur? Tai artimi ar tolimi giminės?
44. Ar bendraujate su giminėmis iš kaimo? Kodėl?
45. Ar Jums padeda Jūsų giminės iš kaimo ir kuo? Ar Jūs jiems padedate ir kuo?
46. Ar turite giminių mieste? Kokiuose miestuose? Ar tai artimi, ar tolimi giminės?
47. Ar Jūs bendraujate su giminėmis iš miesto? Kodėl?
48. Ar Jums padeda Jūsų giminės iš miesto ir kuo? Ar Jūs jiems padedate ir kuo?
49. Kaip dažnai bendraujate ir susitinkate su kitur gyvenančiais giminėmis?
50. Kokiomis progomis su jais susitinkate?
51. Ar turite su giminėmis bendrą verslą, kitokią bendrą darbą?
52. Gal bendrai dirbate žemę?
53. Su kokiais giminėmis dirbate kartu: tėvais, broliu ar seserimi, teta, dėde, pusbroliu ar kitais?
54. Ar dirbti su giminėmis geriau ar blogiau? Kodėl?
55. Kaip pasidalijate nuosavybę dirbdami su giminėmis?
56. Kaip pasidalijate darbus dirbdami su giminėmis?
57. Kaip tokiu atveju pasidalijate pelną?
58. Ar žmonių tarpusavio ryšiai lemia verslo sėkmę?
59. Ar atsiėmėte savo žemę ir kaip ją pasidalijote?
60. Ar atsiimant žemę reikėjo kreiptis į teismą ir kodėl?
61. Ar Jums asmeniškai giminės buvo visą laiką reikalingi?
62. Jei ne, tai kada ir kodėl jie buvo nereikalingi ir kada bei kodėl tapo reikalingi?
63. Kaip pasikeitė santykiai tarp giminių lyginant tarybinius ir dabartinius laikus?
64. Ar santykiai tarp giminių buvo šiltesni prieš Antrąjį pasaulinį karą ar tarybiniais laikais? Kodėl taip buvo?
65. Kaip Jums atrodo, ar šiandien žmonėms giminystė yra svarbi? Kodėl?

Duomenys apie pateikėją

*Vardas, gimimo metai. Pavardę rašyti atsižvelgiant į respondento sutikimą ar pageidavimą
Iš kur kilęs(-usi) (nurodyti rajoną, seniūniją, kaimą, miestelį ar miestą)
Kur dabar gyvena, kada čia atvyko, kodėl ir iš kur
Kokius mokslus baigė ir kokią specialybę įgijo? Kuo dabar verčiasi (specialybė, darbas,
pragyvenimo šaltinis)
Respondento(-ės) socialinė kilmė, kas buvo tėvai
Tautybė*

LIAUDIES MEDICINA⁸

D. Greičiūtė, J. Šukys

Rašydami atsakymus, žymėkite juos klausimų numeriais. Tarminius pavadinimus ir posakius išskirkite kabutėmis. Rastus įrankius, naudotus gydyti, nufotografuokite arba nupieškite, nurodykite jų paskirtį, matmenis, laiką, kaip jie buvo naudoti.

1. Kokias ligas žmonės gydė patys Jūsų jaunystės metais? Kokias ligas geriausiai sekasi gydyti namuose?
2. Dėl kokių ligų kreipdavotės jaunystėje?
3. Kada ir iš ko išmoko gydyti naminėmis priemonėmis?
4. Ar žinios perduodamos jaunesniems?
5. Kokias ligas žino senieji kaimo žmonės ir kaip jas vadina? Kokias ligas vadina „gumbu“, „velniaplaukiu“, „priemėčiu“ ir kt.? Dėl ko jomis susirgdavo (dėl vėjo, skersvėjo, „blogos akies“, dėl paveldėjimo ir pan.)? Ar siedavo ligas su Dievo bausme, velniui parsidavusios moters kenkimu, klaidžiojančia ligos dvasia, važinėjančia mirtimi ir pan.? Ar buvo pasakojama apie žmones, mačiusius ligą arba mirtį. Kada tuo nustota tikėti?
6. Kokios priemonės naudojamos apsaugoti nuo susirgimų?
7. Kokias vaistažoles renka patys, kuriuo metų ir paros laiku?
8. Kaip ir kur laiko vaistažoles?
9. Kiek laiko vaistažolės tinkamos vartoti?
10. Ar naudojotės apie vaistažoles išleistomis knygomis? Kokiomis?
11. Kokias vaistažoles įsigijote vaistinėse?
12. Kokių pageidaujate ir negaunate vaistinėse?
13. Ar yra apylinkėje žmonių, pažįstančių ir renkančių vaistažoles? (Užrašyti jų vardą, pavardę, amžių, gyvenamąją vietą.)
14. Ar surinktas vaistažoles žmonės skolina, maino, parduoda?
15. Ar parduoda vaistažoles turguje?
16. Kokias ligas ir kokiomis vaistažolėmis gydė iki 1940 m.? Kokias gydo dabar? (Surašyti visus žinomus kiekvienos vaistažolės literatūrinius ir tarminius pavadinimus, jei įmanoma – lotyniškus.)
17. Kur gaminami vaistai: troboje, pirtyje ar kitur? Ar gaminami viešai, slapta, šviesoje ar patamsyje?
18. Kuriuo paros metu daromi vaistai: rytą, vakarą?
19. Ar buvo atsižvelgiama į dangaus kūnus (saulę, mėnulį, aušrinę, sietyną ir pan.) ir jų fazes renkant vaistažoles ir gaminant bei vartojant vaistus?
20. Kaip paruošia gydyti skirtas vaistažoles ir kokio pavidalo jas vartoja (nuovirą, ištrauką, antpilus, arbatas, miltelius, tepalus ir kt.)?
21. Ar gydyti naudoja grybus (beržo grybą, musmires, vilkpautį ir kt.)? Kaip juos paruošia ir ką jais gydo?

.....
⁸ Klausimynas buvo skelbtas: Etnografinių klausimų lapas Nr. 56. (1977). Iš *Liaudies medicina*. Sudarė D. Greičiūtė ir J. Šukys; *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai*. (2002). Sudarė J. Mar-dosa. Vilnius, 99–102.

22. Ar vartoja ir nuo kokių ligų medžių bei krūmo šaknis, žievę, lapus, žiedus, sutrešusias dalis, pelenus? Ar šiuos daiktus džiovina, ar vartoja žalius, ar, juos numirkę, gydo tuo vandeniu?
23. Kokius vaisius ir uogas vartoja gydymui? Kaip jas paruošia (pvz., vyšnias, kadagių uogas ir kt.)? Ką jomis gydo?
24. Nuo kokių ligų ir kaip naudoja gydymui augalų (aguonų, durnaropių, kanapių ir kt.) sėklas?
25. Kokie ropliai tinkami vaistams? Nuo kokių ligų vartojo ir kaip juos paruošdavo (gyvatę, rupūžę, varlę ir pan.)?
26. Kokiais atvejais ir kaip gydymui naudojo gyvūnų (kurmio, ežio, šikšnosparnio, šuns ir kt.) plaukus, kraują, išmatas, kaulus ir kt.?
27. Kaip ir kada naudojo paukščių (nurodyti kokių) plunksnas, kiaušinius, išmatas, lizdus?
28. Kokius vabzdžius ir jų gaminius (bičių vašką, pikį, medų, vapsvų lizdus, voratinklius, skruzdžių rūgštį bei jų kiaušinėlius ir pan.) vartojo vaistams?
29. Kaip paruošiamos vartoti skirtos anksčiau minėtos priemonės (vartojamos šviežios, džiovintos, konservuotos ir kt.)?
30. Nuo kokių ligų ir kaip vartojo žmogaus kūno sekretą ir ekskrementus (kraują, seiles, šlapimą, moters pieną ir pan.)?
31. Ar gydė žeme? Kam ir kaip vartojo molį, smėlį, purvą?
32. Kaip ir kokiais atvejais naudojo gydymui akmenis (skeveldromis trynė skaudamą vietą, ėjo keliais aplink didesnius akmenis, dėjo ant jų marškinius, kad turėtų vaikų ir pan.)?
33. Ar vartojo gydymui vandenį (šventintą, paprastą, iš ypatingų šaltinių, nuo akmenų, iš sniego, ledo, šerkšno ir pan.)? Kaip ir nuo kokių ligų?
34. Ar buvo vartojami (kaip ir nuo kokių ligų) druska, cukrus, miltai, mėlynasis popierius?
35. Nuo kokių ligų ir kaip naudojo ugnį (saulės, krosnies, žvakės, žaibo užžiebtą arba šventintą)?
36. Kokie metalai buvo naudojami profilaktikai ir gydymui: geležis (kai skaudėdavo galvą, pridėdavo kirvį), sidabras (saugojęs nuo pakerėjimų ir pan.), švinas, karsto vinis?
37. Ar naudodavo dėles, kokioms ligoms gydyti?
38. Kokias naudodavo mechanines gydymo priemones ir kokioms ligoms gydyti (trynimus, braukymus, vanojimus ir kt.)?
39. Kokiais atvejais šildydavo, šaldydavo, gydydavo šaltu ir šiltu vandeniu?
40. Ar naudojo ir kokioms ligoms gydyti molį, smėlį, purvą, pelenus?
41. Ar būdavo nuleidžiamas kraujas? Kokioms ligoms esant (seniau ir dabar)? Kaip tai daroma? Kokie prietaisai naudojami?
42. Ar apsirusieji kreipdavosi su maldomis ir aukomis į šventuosius (ir kuriuos)? Ar maldaudavo savo šeimos mirusiųs narius (tėvus, senelius) pagalbos? Ar užsakydavo mišias ir pan.? Kada nustojo kreiptis?
43. Ar buvo atliekami kokie nors veiksmai (ir kokie), kuriais buvo siekiama atsikratyti ligos (liga prikalama prie medžio, perkeliama į medį, gyvulį, spalvotą siūlą ar virvelę, išmeta ma po lašais, kryžkelėje metama iš ratų, paklaidinama, nubraukiama nuo kūno, nukertama ir pan.)? Aprašyti, kokiomis aplinkybėmis ir kaip tai buvo daroma. Kada nustota tuo tikėti?

44. Kokius vaistus pirkto vaistinėje ir vartojo be gydytojo nurodymo iki 1940 m.? Kokioms ligoms gydyti?
45. Ar gydymui turi reikšmės mėnulio fazės?
46. Kokie žinomi įvairių ligų gydymo būdai, taikyti XX a. pirmojoje pusėje?
47. Ar buvo apylinkėje žmonių, gydžiusių naminėmis priemonėmis? Kokias ligas jie gydė, kaip žmonės juos vadino? Ar tokių yra dabar? Užrašykite jų vardus, pavardes ir adresus.
48. Kuo atsilygindavo už gydymą ar patarimą tarpukario metais, sovietmečiu, dabar?
49. Ar dabar susirgus klauso tik gydytojų patarimų, ar ir senų žmonių nurodymų? Kada nustojo gydytis naminiais vaistais?
50. Ar buvo žmonių, užkalbančių ligas? Kaip juos vadino? Kiek jų kaime (apylinkėje) buvo Jūsų jaunystės metais? Ar jų yra ir kiek dabar? Koks jų amžius? Užrašykite jų vardus, pavardes, adresus.
51. Nuo kokių ligų buvo gydoma užkalbant? Užrašykite užkalbėjimų formules ir nurodykite, kaip jas naudojo. Kada šioje apylinkėje nustojo tikėti užkalbėjimais?
52. Kokias ligas sėkmingai užkalbėdavo?
53. Ar užkalbėtojai savo žinias perduodavo kitiems? Kam?
54. Kuo buvo atsilyginama užkalbėtojui?
55. Ar padėdavo tik užkalbėjimai, ar ir kartu naudotos kitos gydymo priemonės?
56. Ar buvo tikima nužiūrėjimu, bloga akimi?
57. Kokius atsimenate apsisaugojimo nuo ligų prietarų?
58. Kokias žinote patarles, posakius apie sveikatą, ligas, gydymą?
59. Kokie medžiai ir žolės laikomi turinčiais magišką galią?
60. Kaip suprato paveldėjimą ir apsigimimą (nėščia moteris sutiko negražų ar ligotą žmogų, išsigando, supyko, šunį mušė, vogė, kaimynui bloga darė ir pan.)?
61. Ar buvo žinomi ir vartojami vaistai, sukelią meilę, lemią, kad gimtų mergaitė arba berniukas, padeda, kad nebūtų dvynių, kad susilauktų vaikų? Kokie tai vaistai ir kaip jais gydė?
62. Kokias žinojo priemonės nuo persileidimo?
63. Kokias žinojo priemonės nėštumui išvengti, nutraukti?
64. Kas padėdavo gimdančioms moterims? Kviesta pribuvėja – „bobutė“ – ar savo šeimos vyresnės moterys? Kaip šioje vietovėje vadino pribuvėjas? Ar jų buvo šiame kaime, ar kviesdavosi iš kitur? Iš kokio dydžio ūkių jos buvo kilusios? Iš ko pragyvendavo? Kada nustojo naudotis pribuvėjų paslaugomis? Nurodykite buvusių „bibučių“ vardus, pavardes, amžių ir adresus.
65. Kada ir iš ko jos išmoko priiminėti kūdikius?
66. Kokias priemonės naudojo pribuvėjos?
67. Ar naudojo vaistažoles? Kokias?
68. Kur moterys gimdydavo (atskiroje patalpoje, pirtyje)?
69. Kuo buvo atsilyginama pribuvėjoms?
70. Kaip gydė sergančius kūdikius (smilkė plaukais, kišo po krosnimi, girdė ir smilkė žolelėmis, darė apžadus prie šventųjų, statė kryžius ar koplytėles ir pan.)? Kada nustojo gydyti šiais būdais?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė, amžius

Gyvenamoji vieta

Ar yra gyvenęs kitur, kokiose vietose

Apie kokią vietovę pasakojama

Išsilavinimas

Užsiėmimas

MAGIJOS VERTINIMAS

Dovilė Kulakauskienė

1. Ar Jūs kada nors domėjotės nepaaiškinamais, iracionaliais reiškiniais?
  - a) jeigu niekada nesidomėjote tokiais reiškiniais, tai kodėl?
  - b) jei taip, tai:
    - kokiais;
    - kada susidomėjote;
    - kas paskatino Jus jais domėtis;
    - jeigu dabar jau nebesidomite, tai kada nustojo domėtis ir kodėl?
2. Kokią ezoterinę literatūrą Jūs skaitėte? Nurodykite, kaip ir kada ši literatūra Jums pateko. Kodėl skaitėte šią literatūrą? Ar ši informacija Jums buvo naudinga?
  - a) literatūrą apie NSO (nurodykite konkrečius leidinius);
  - b) literatūrą apie netradicinį gydymą (nurodykite konkrečius leidinius);
  - c) literatūrą apie meilės burtus, juodąją ir baltąją magiją, turtų ir laimės pritraukimo būdus ir kt. (nurodykite konkrečiai, kokia ir apie ką Jūsų skaityta literatūra);
  - d) sapnininkus (nurodykite konkrečius leidinius);
  - e) apie burtininkus ir šamanus (nurodykite konkrečius leidinius);
  - f) horoskopus (nurodykite konkrečius leidinius);
  - g) kitą ezoterinę literatūrą (nurodykite kokią)?
3. Kuriuos ezoterinius žurnalus (spausdintus ar internetinius) teko skaityti? Kaip jie Jums pateko? Gal esate užsiprenumeravę keletą iš jų? Kokios temos šiuose žurnaluose Jums įdomiausios ir kodėl?
4. Kokias televizijos laidas, skirtas ekstrasensams, magams, raganams ir raganoms, teko matyti? Kaip vertinate tokio pobūdžio laidas? Gal galėtumėte prisiminti, per kokius televizijos kanalus ar kokiose laidose jas matėte?
5. Ar Jus įtikina tai, kas šiose laidose rodoma? Ar šios laidos keičia ar sustiprina Jūsų požiūrį apie neįprastus reiškinius?
6. Ar teko burtis internetu? Kokie tai burtai ir koks šios interneto svetainės adresas?
7. Kodėl žmogų traukia įvairūs burtai ir kitokie nepaaiškinami reiškiniai?
8. Kas yra prietarai ir kas tikėjimai? Kaip jie atsiranda?
9. Kodėl žmogus tiki prietaisais?
10. Ar prietarai gali būti naudingi? Kodėl?
11. Ar prietarai gali būti žalingi? Kodėl?
12. Kokiais prietaisais Jūs tikite? Išvardykite visus, kuriuos naudojote ar atsimenate?
13. Ar pasaulio religijos (krikščionybė, islamas, budizmas, krišnaizmas, neopagonybė ir kitos), Jūsų manymu, naudoja maginius veiksmus? Jei taip, tai kokiuose religiniuose ritualuose išvelgiate magijos apraiškas? Būtinai nurodykite, apie kokią religiją kalbama.
14. Kas yra magija?
15. Pagal kokius požymius būtų galima suskirstyti magiją? Kokia magijos rūšis Jums atrodo reikšmingiausia?
16. Ar jūs domitės magija? Kodėl domitės arba nesidomite?

17. Kada pirmą kartą sužinojote apie šiuos maginius veiksmus: meilės burtus, juodąją ir baltąją magiją, kaip burtais prisivilioti turtus ar laimę ir t. t. Kas konkrečiai Jums yra įdomu?
18. Ar esate sąmoningai praktikavę kokias nors magijos formas? Jei taip, tai:
  - a) kokias;
  - b) kas paskatino taikyti magiją;
  - c) kur ir iš ko išmokote;
  - d) ar perdavėte savo žinias kitiems, kam;
  - e) ar šiandien praktikuojate?
19. Ar magija gali paveikti žmogų?
20. Kaip magija gali pakenkti? Kokias atvejais reikėtų vengti magijos? Gal žinote konkretų atvejį?
21. Ar tikite, kad yra žmonių „blogomis akimis“? Kokie tai žmonės? Kam jie gali pakenkti?
22. Gal buvo nužiūrėti Jūsų vaikai ar gyvuliai? Papasakokite.
23. Kaip nužiūrėtus vaikus arba gyvulius reikia gydyti?
24. Ar teko girdėti, kaip atimamas karvių pienas?
  - a) kada, kas ir kaip tai padarė;
  - b) kaip šeimininkė gydė apkerėtą karvę?
25. Kas ir dėl ko gali žmogų prakeikti? Jeigu tuo netikite, tai kodėl?
26. Ar esate pats susidūręs su prakeiksmu, o gal girdėjote apie tai iš kitur? Jei taip, tai papasakokite.
27. Ką teko girdėti apie „juodąsias mišias“?
28. Gal žinote, kas ir dėl ko jas užpirko? Ar išsipildė prašymas?
29. Gal žinote, kaip yra užperkamos „juodosios mišios“?
30. Gal teko girdėti, kad žmogus bažnyčioje melstųsi prašydamas Dievo atkeršyti už padarytą jam žalą ir nubausti žmogų, suteikusį skausmą? Kaip tokia malda veikia kaltininką?
31. Gal teko girdėti, kai maginėmis priemonėmis susargdinti ar net numarinti nepatinkantį asmenį?
32. Kaip nuo tokių kerų išsivaduoti?
33. Ką žinote apie kenkimą su lėlyte? Ar pas Jus kaime / mieste yra taip darę? Jei taip, tai kas ir dėl kokios priežasties? Kaip viskas pasibaigė?
34. Ar manote, kad galima atimti energiją iš kito žmogaus?
35. Kaip vadinami tai darantys žmonės? Kaip nuo jų apsisaugoti?
36. Kokių žinote kitokių magiškų kenkimo atvejų?
37. Ar magija gali padėti, jei taip, tai kokiose situacijose pasitikėtumėte magija? Kada žmogui reikalingiausia magija? Gal galite papasakoti konkretų atvejį?
38. Ar tikite ateities pranašautojais? Kaip Jūs juos vadinate?
39. Ar jie turi ypatingų galių? Jei taip, tai iš kur jie gavo savo galias?
40. Kiek būrėjų yra Jūsų kaime, miestelyje ir apylinkėse? Kiek iš jų laikomi patikimais?
41. Kas iš Jūsų pažįstamų yra buvęs pas būrėjus? Gal Jums pačiam teko naudotis būrėjo paslaugomis? Papasakokite plačiau (kada, dėl kokių priežasčių, kelis kartus, ar išsipildė ir kt.).

42. Gal Jūs mokate išburti ateitį? Jei taip, tai kokių būdu buriate (metate kortas, buriate iš delno, buriate iš kavos tirščių ar kt.)? Kokio amžiaus ir iš ko išmokote burti? Kam esate būręs(-usi)?
43. Ar prieš priimdami svarbų sprendimą klausotės astrologinių prognozių? Kokią įtaką tai turi Jūsų sprendimui? Papasakokite konkretų atvejį.
44. Kodėl tikite arba netikite horoskopais? Kada pastebite, kad horoskopas „nemelavo“ ar „melavo“?
45. Kada pirmą kartą perskaitėte arba kur nors išgirdote apie netradicinį gydymą? Nurodykite konkrečius leidinius, kuriuose tai perskaitėte, o jeigu tai tik girdėjote, tai iš ko sužinojote apie juos.
46. Kodėl susidomėjote netradiciniu gydymu?
47. Kuo skiriasi užkalbėtojai, ekstrasensai, bioenergetikai, reiki praktika užsiimančios žmonės ir kt.?
  - a) iš kur ir kaip apie juos sužinojote;
  - b) ar jie turi ypatingų galių, jei taip, tai iš kur jie gavo savo galias;
  - c) ar teko susidurti su šiais asmenimis;
  - d) kada ir kodėl kreipėtės ir kiek kartų;
  - e) ar jums padėjo;
  - f) ar tuo reikalu kreipėtės dar į ką nors? Į ką?
48. Kaip Jūs vertinate raganas, burtininkus ir šamanus? Ar jais tikite?
49. Gal teko pasinaudoti jų paslaugomis? Dėl kokių priežasčių kreipėtės?
50. Gal Jūs domitės (arba domėjotės) neatpažintais skraidančiais objektais (NSO), ufonautais ar kitais nepaaiškinamais reiškiniais? Kodėl jais domitės? Ką Jūs žinote apie šiuos reiškinius? Ar tuo tikite?
51. Kaip ir kada informacija apie kitų planetų gyventojus, skraidančias lėkštes ir panašius reiškinius Jums pateko?
52. Jeigu niekada nesidomėjote tokiais reiškiniais, tai kodėl tokie reiškiniai Jūsų nedomina?
53. Dėl kokių priežasčių žmogus nustoja (jeigu nustoja) domėtis įvairiais burtais? Kodėl?
54. Kokiais burtais teko burtis Jūsų jaunystėje?
55. Ką šia tema, būdamas įdomu (klausinėtoju), dar paklaustumėte pateikėjo? Kaip į tuos klausimus atsakytumėte pats / pati?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė

Religinė priklausomybė

Išsilavinimas

Dabartinė gyvenamoji vieta

MOKSLEIVIŲ BURTAI

Dovilė Kulakauskienė

Klausimynas skirtas 2–12 klasių mokiniams apklausti. Pirmieji trys klausimai skirti nustatyti, kaip vaikai supranta sąvoką „prietariai“. Todėl apklausiant vaikus nereikia aiškinti šio žodžio reikšmės. Pradinių klasių mokiniams (nesuprantantiems) galima nurodyti pavyzdį (sakykim, trylikta diena – nelaiminga). Tačiau tai turi būti pažymėta prie atsakymų teksto. Nuo ketvirtąjo prasideda klausimai, skirti konkrečiam vaikų bürimo būdai nustatyti, todėl tikslinga pateikti klausimus eilės tvarka. Klausimai nuo 27 iki 42 yra priklausomi nuo atsakymo į svarbiausią – 26-ąjį – klausimą, todėl, atsakius į jį neigiamai, šiuos klausimus patariama praleisti. Apklausą tęsti nuo 43 klausimo.

Pasirinkta klausimų tema „Moksleivių burtai“ yra labai plati, todėl viską sudėti į vieną klausimyną yra sudėtinga. Jeigu apklausdami Jūs gaunate informacijos, kurios nėra klausimyne, tikslinga ją užrašyti.

1. Kokius žinote prietarus? Kaip sužinojote?
2. Kuriais iš žinomų prietarų Jūs tikite? Kodėl tikite šiais prietarais?
3. Kas yra prietariai?
4. Ar domitės burtais apie sėkmę meilėje? Nuo kokio amžiaus pradėjote domėtis?
5. Ar bürėtės Šv. Andriejaus išvakarėse? Kaip bürėtės? Ar išsipildydavo?
6. Kaip bürėte Kūčių vakarą – šunų klausėte, batą metėte, bürėtės su veidrodžiu, tvoras apkabindavote, raštelius po pagalve kišdavote, vašką liedavote ir t. t.? Iš kur sužinojote, kaip reikia burtis?
7. Ar tikėjote Kūčių burtais? Kaip Jums išsipildė Kūčių burtai?
8. Kokių dar žinote per kalendorines šventes atliekamų vedybinių burtų?
9. Ar turite (turėjote) burtų sąsiuvinį? Iš ko užsirašydavote burtus? Ar galėtumėte pateikti burtų pavyzdžių.
10. Ar dažnai buriatės / burdavotės iš užrašytų burtų?
11. Ar tikėdavote šiais burtais?
12. Ką dažniausiai norėdavote sužinoti iš burtų sąsiuvinio?
13. Kada nustojote iš jų burtis ir kodėl?
14. Ar berniukai turėjo burtų sąsiuvinį? Ar berniukai bürėsi iš mergaičių sąsiuvinį?
15. Kuo skiriasi mergaičių ir berniukų burtai?
16. Ką nori sužinoti mergaitės? Ką nori sužinoti berniukai?
17. Ar Jūs buriatės žurnaluose aprašytais burtais? Gal žinote, kokiuose žurnaluose jų yra daugiausia?
18. Ką žinote apie praeities ir ateities bürimus, naudojant gimimo datos skaičius ar vardo bei pavardės raidžių skaičius? Kokie procesai atliekami?
19. Kaip yra buriama su skaičiavimo mašinėle? Ar teko pabandyti?
20. Ar teko burtis internete? Koks bürimo puslapio adresas?
21. Kokie tai burtai?
22. Ar tikite burtais internetu?
23. Gal žinote, kaip galima maginėmis priemonėmis prisivilioti vaikiną ar merginą? Ar išbandėte šį magijos būdą? Ar burtai pavyko?
24. Kokio amžiaus buvote, kai išbandėte šiuos burtus?

25. Kaip vertinate tokius burtus?
26. Ar teko bandyti iššaukti dvasias? Gal esate kvietę Pikų damą, naminuką, bilduką, nykštuką, velnią ir pan.? Kieno dvasias esate kvietę?
27. Kaip tai atlikote? Kaip sužinojote, ką reikia daryti?
28. Kodėl kvietėte dvasias?
29. Kokio amžiaus buvote ir kelis kartus kvietėte?
30. Kokie daiktai buvo privalomi būrimo metu? Kokia kiekvienam iš jų teikiama reikšmė?
31. Koks paros metas tinkamiausias dvasioms iššaukti?
32. Kur kvietėte dvasias / dvaseles?
33. Kas ritualui vadovavo? Kokia vadovaujančio asmens reikšmė kviečiant dvasias?
34. Kas sakoma kviečiant dvasią?
35. Iš ko sužinojote, kad ji atėjo?
36. Kokius klausimus dažniausiai užduodavote iškviestai dvasiai? Ko klausama ar prašoma Pikų damos, nykštukų, naminuko ir t. t.?
37. Ar Jūs manote, kad visi gauti atsakymai apie praeitį ir dabartį buvo teisingi? Ar manote, kad Jums išsipildė išpranašauta ateitis?
38. Ar buvo baisu būrimo metu?
39. Kaip užbaigdavote šį seansą?
40. Iš ko suprasdavote, kad dvasia išėjo?
41. Ką darydavote, jeigu dvasia nepasišalindavo? Iš ko suprasdavote, kad ji dar neišėjusi?
42. Ar apie Jūsų būrimus žinojo tėvai? Kaip jie vertino šiuos burtus?
43. Jeigu nesate bandęs, ar norėtumėte pabandyti iššaukti dvasią, Pikų damą ar nykštuką? Jeigu jau esate tai daręs, ar dar kada nors bandysite tai daryti? Kodėl norėtumėte ar nenorėtumėte to padaryti?
44. Kokių neigiamų pasekmių dvasių iššaukimas gali turėti tų namų aplinkai? Ką reikia daryti, kad to būtų išvengta?
45. Ar negirdėjote pasakojant, kad paskui kurį nors dalyvį iššaukta dvasia parsekė namo? Iš ko tai suprato?
46. Ar nuodėmė iššaukinėti dvasias?
47. Ar iš Jūsų pažįstamų kažkas taip pat yra bandęs iššaukti dvasiais? Kaip jis tai darė? Ir kuo baigėsi šitas seansas?
48. Ar tikite, kad tai nėra žaidimas?
49. Kokių turite asmeninių daiktų, kurie Jums neša laimę? Ar laikote juos savo talismanu?
  - a) kaip įsigijote;
  - b) kur juos laikote: namuose, piniginėje, mašinoje ir t. t.;
  - c) kada ir kodėl juos nešiojotės su savimi; gal palaikote jį savo rankoje;
  - d) kodėl Jūs manote, kad jie Jums neša laimę;
  - e) kaip ir ko prašote, kad tas daiktas Jums padėtų?
50. Kokius laimę ar turtus namams nešančius daiktus laiko Jūsų tėvai ar kiti artimieji?
51. Kokių turite pašventintų ir kitokių daiktų (šv. Agotos duonos, kryželį, medalikėlį ir t. t.), saugančių Jus nuo nelaimių?
  - a) kaip įsigijote;
  - b) kodėl Jūs manote, kad jie Jus saugo;
  - c) kur juos laikote;
  - d) nuo kokių nelaimių jie saugo?

52. Gal girdėjote apie Tibeto žolę (grybą)? Ar turite ją namuose?
  - a) iš kur gavote;
  - b) ką su ja reikia daryti;
  - c) kodėl ją laikote namuose;
  - d) kam ir dėl ko Jūs jos „vaikus“ padovanojote?
53. Kokių žinote maginių būdų paveikti egzamino rezultatą? Gal prieš egzaminą nesimaudote, keliatės lygiai tuo pačiu metu, kaip ir prieš pirmąjį sėkmingą egzaminą, prieš egzaminą pasidedate po pagalve knygą ar kt.? Kuriuos iš šių būdų išbandėte patys? Kuriuos girdėjote darant Jūsų pažįstamus?
54. Kokiais laimę nešančiais daiktais naudojotės egzaminų metu?
  - a) kodėl juos pasirinkote;
  - b) kaip jie Jums laimę neša?
55. Ar egzamino metu už Jus kas nors laikydavo kumščius arba špygas?
  - a) kas laikė;
  - b) gal žinote, kodėl reikia juos laikyti;
  - c) gal teko pačiai (pačiam) laikyti; kada ir dėl ko laikėte;
  - d) ar yra skirtumas, ką laikyti – kumščius ar špygas;
  - e) ar neišsirašaluojamas tuo tikslu delnas?
56. Ar prieš egzaminą (arba kokį kitą svarbų įvykį) Jūs pasakote ar Jums pasakoma „*Ni pu-cha, ni pera*“?
  - a) ką tai reiškia;
  - b) ką reikia atsakyti;
  - c) kokiais dar žodžiais palydimas išeinantis asmuo?
57. Ar prieš egzaminą (arba kokį kitą svarbų įvykį) kada nors esate užpirkęs šv. Mišias? O gal meldėtės namuose? Ar Jums ką reiškia tokiu svarbiu metu sukalbėta malda?
58. Ar prieš vykdami į svarbų susitikimą ar įeidamas į auditoriją persižegnojote? Kodėl?
59. Ar prieš priimdami Jūsų gyvenime svarbų sprendimą klausotės astrologinių prognozių? Kokią įtaką tai turi Jūsų sprendimui? Papasakokite konkretų atvejį.
60. Kodėl tikite arba netikite horoskopais? Kada pastebite, kad horoskopas „nemelavo“ ar „melavo“?
61. Kaip dažnai juos skaitote (vieną kartą per savaitę, vieną kartą per mėnesį, rečiau negu kartą per mėnesį, niekada)?
62. Kokiuose leidiniuose juos skaitote? Per kurias radijo ar televizijos laidas juos klausotės?
63. Ką šia tema, būdamas įdomiu (klausinėtoju), dar paklaustumėte respondento? Ką į tuos klausimus atsakytumėte pats / pati?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė

Religinė priklausomybė

Išsilavinimas

Dabartinė gyvenamoji vieta

ŽMOGAUS LIKIMAS: samprata, spėjimai ir žmogaus įtaka formuojant likimą

Dovilė Kulakauskienė

1. Ar tikite žmogaus likimu?
2. Kas yra žmogaus lemtis? Kuo ji skiriasi nuo žmogaus likimo?
3. Kokius gyvenimo momentus išskirtumėte kaip lemtingus? Kodėl?
4. Ar Jūsų gyvenime buvo lemtingų atvejų? Papasakokite.
5. Nuo ko priklauso žmogaus likimas?
6. Ar žmogus pajėgus pakeisti likimą? Kaip galima pakeisti savo likimą?
7. Kuriam laikui likimas nulemiamas: visam gyvenimui ar tam tikram tarpsniui? Kodėl taip manote?
8. Ką reikia daryti arba draudžiama daryti, kad:
  - a) išvengtum nelaimių, ligų,
  - b) gautum gerą vyrą ar žmoną,
  - c) būtum turtingas,
  - d) pasisektų darbe,
  - e) kita?
9. Kokie žmogaus atlikti veiksmai (pvz., atsisėdimas prie stalo kampo, veidrodžio sudaužymas ir kt.) gali sukelti ilgalaikes lemtingas neigiamas (nepageidaujamas) pasekmes? Kaip jų išvengti? Kokius žinote tokios rūšies prietarus?
10. Ką ir kodėl Jūs darote, kai katė perbėga kelią? Ar svarbu, iš kurios pusės ji perbėgo? Ką reiškia katės spalva?
11. Ar galima sugrįžti į namus, jei ką nors pamiršote? Kodėl?
12. Ką reikia daryti, kad panaikintum nesėkmę? Kaip sužinojote, ką reikia daryti? Ar Jūs taip darote?
13. Ką reiškia, išėjus iš namų, sutikti moterį? Kokią reikšmę turi susitikimo laikas, asmens kelionės tikslas, moters nešami daiktai, kita?
14. Ar Jūs, o gal Jūsų pažįstami tiki šiuo prietaru?
15. Kas nutiks, jeigu:
  - a) paliksite kokią nors daiktą ligoninėje, viešbutyje ar svečiuose;
  - b) įmesite pinigą į fontaną, jūrą, šaltinį ir pan.?
16. Ką išbandėte?
17. Ar galima stebėtis kito žmogaus nelaime, blogu elgesiu, ydomis, invalidumu? Kas tuomet būna? Gal žinote ir galite papasakoti tokių atsitikimų?
18. Ką reiškia prasitarti „blogoje valandoje“? Kada ta valanda būna?
19. Ar galima girti savo turtą, save, savo vaikus, savo ar artimųjų sveikatą, savo numatomą profesinę sėkmę, gyvulius? Kas ir kodėl tuomet atsitinka?
20. Kuo galima didžiuotis?
21. Ar pasakytas žodis gali išsipildyti (materializuotis)? Jei taip, tai kokios sąlygos turi tam būti?

22. Kada išsipildo geri linkėjimai? Kokiomis progomis? Ar priklauso nuo palinkėjusiojo nuoširdumo? Kokie turi būti ištariai žodžiai, kad linkėjimas išsipildytų?
23. Kada išsipildo blogi palinkėjimai? Ar tai priklauso nuo palinkėjimo priežasties ar nuo linkėtojo emocinės būsenos? Kokie ir kaip turi būti ištarti žodžiai?
24. Ką reikia daryti, kad ištarti žodžiai neturėtų neigiamų pasekmių? Nusispjauti (kaip?), pabelsti (į ką?) ar dar ką? Ar Jūs ir Jūsų pažįstami taip daro?
25. Ar esate patys susidūrę su prakeiksmu? O gal apie tai girdėjote iš kitų? Ką girdėjote?
26. Ar keiksmas (pvz., „*Kad tave perkūnas trenktų*“) gali išsipildyti? Kodėl taip manote?
27. Ar teko girdėti, kad supykusi čigonė pasiųstų prakeiksmą? Kaip toks prakeiksmas gali paveikti žmogų? Ką reikia daryti, kad Jūsų neužkerėtų?
28. Ar teko ateitį burtis pas čigonę? Kaip čigonė pasisiūlė Jums išpranašauti ateitį – gražiuoju įkalbėjo, užhipnotizavo ar kaip kitaip?
29. Kaip reikia elgtis, jeigu Jūs nenorite su čigone bendrauti, o ji įkyriai siūlo savo paslaugas?
30. Ar išsipildė čigonės geri ar blogi išpranašavimai?
31. Ar čigonė gali panaikinti išpranašautą blogį? Kaip ji tai daro?
32. Gal teko girdėti, kad čigonė išeidama iš namų kartu išsineštų ir nelaimes?
33. Kodėl žmogus nori sužinoti savo ateitį?
34. Kaip galima sužinoti savo ateitį?
35. Kaip vadinami žmonės, mokantys numatyti ateitį?
36. Gal Jūs mokate išburti ateitį? Kam esate būręs?
37. Kokio amžiaus ir iš ko išmokote burti?
38. Kaip buriate – metate kortas (kokias?), buriate iš delno, iš kavos tirščių ar kt.? Gal galėtumėte papasakoti išsamiau.
39. Gal žinote ar girdėjote, koks paros metas, savaitės ar mėnesio diena, mėnulio fazė turi įtakos būrimui?
40. Kuriuo metu iš viso negalima burti?
41. Kaip dažnai galima burti kortomis?
42. Kaip ir koku reikalu Jūsų bendraamžiai jaunystėje būrėsi kortomis?
43. Kokių žinote kortų dėlionių (pasiansų), kurios parodo, ar išsipildys Jūsų sugalvotas noras ar ne? Iš kur išmokote? Jei pasiseka sudėlioti, ar noras išsipildo?
44. Ar dabar dėliojate? Jeigu nustojote, tai kada ir kodėl?
45. Kas iš Jūsų pažįstamų yra buvęs pas būrėjus? Kada ėjo, kokių priežasčių skatinamas, ar išsipildė būrėjo pranašystės?
46. Kuo skiriasi profesionalus būrėjas nuo neprofesionalaus būrėjo, t. y. mėgėjo?
47. Ar Jūs būrėtės pas profesionalų būrėją?
48. Kelis kartus buvote pas profesionalų būrėją? Iš kur sužinojote apie būrėją(-us)? Kas Jus paskatino į juos kreiptis?
49. Koku reikalu ėjote pas profesionalų būrėją pirmą kartą? Koku reikalu kreipėtės antrą kartą? Ir t. t.
50. Kaip profesionalus būrėjas Jums būrė pirmą kartą (metė kortas, būrė iš delno, iš kavos tirščių ar kitais)? Kaip būrė antrą kartą ir vėliau?
51. Ar Jums išsipildė būrėjos pranašystės?
52. Kiek kainavo profesionalaus būrėjo paslaugos (Jūsų jaunystėje ir dabar)?
53. Ar už būrimą būtina susimokėti? Kas nutinka, jeigu nesusimokama?

54. Ar pasisakoma būrėjui, kokių reikalų buriama? Ar daug reikia papasakoti apie save?
55. Ar būrėja vien tik pranašavo ateitį, ar ir nurodė būdus likimui pakeisti: patarė, kaip išvengti nelaimės, susigražinti sutuoktinį, paruošė „vaistus“ ligoms gydyti ar pan.? Jeigu taip, tai gal papasakotumėte plačiau.
56. Ar dar kartą norėtumėte išsiburti?
57. Ar Jums nebaisu sužinoti savo ateitį? Kodėl?
58. Kaip veikia žmogų išpranašauta žinia apie ateities nelaimes, ligas ar net mirtį? Kokių pasekmių gali turėti nuolatinis galvojimas apie artėjančią nelaimę?
59. Kaip išvengti išpranašautų nelaimių, ligų ar net mirties?
60. Kaip veikia žmogų išpranašauta gera žinia?
61. Jeigu nė karto nesibūrėte kortomis arba kitomis būrimo priemonėmis ar norėtumėte pabandyti? Kodėl?
62. Ką šia tema, būdamas įdomu (klausinėtoju), dar paklaustumėte pateikėjo? Kaip į tuos klausimus atsakytumėte pats / pati?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė

Religinė priklausomybė

Išsilavinimas

Dabartinė gyvenamoji vieta

GYVENTOJŲ LAISVALAIKIO MENINĖ KŪRYBA⁹

Jonas Mardosa

Klausimynas skirtas bent kokio amžiaus ir lyties suaugusiems, gyvenantiems mieste ir kaime, savamoksliams, t. y. neturintiems bent kokio profesinio pasirengimo asmenims, apklausti (tautodailininkų neapklausinėti). Jei yra galimybių, nufotografuoti kūrėjų gaminius.

1. Kuo užsiimate laisvalaikiu ir kaip vadinate šį savo pomėgį ar pomėgius?
2. Kodėl užsiiminėjate (paskatino draugai; jaunystės svajonė; mokykla; gyvenimo būtinybė; noras papuošti arba pasipuošti; jaučiate tam vidinį poreikį ir dvasinį pasitenkinimą; turite daug laisvo laiko; neužsiimtumėte, jei tai būtų galima rasti parduotuvėse)? Priežastis pabraukite.
3. Kaip dažnai prisėdate prie šio darbo (kasdien; keletą kartų per savaitę; keletą kartų per mėnesį ar net kartą per kelis mėnesius)? Pabraukite.
4. Kiek laiko skiriate vienam kartui?
5. Kokioje vietoje užsiiminėjate (turite dirbtuvėlę, bendrą kambarį, virtuvę ir t. t.)?
6. Kiek laiko sugaištate vienam dirbiniui padaryti?
7. Tai Jūsų pirmasis pomėgis ar prieš šį turėjote kitą? Kokį būtent?
8. Kas Jus išmokė?
9. Nuo kelių metų (arba kiek) tuo užsiiminėjate?
10. Ar išmokėte šio darbo ką nors Jūs?
11. Iš kur imate formų ar raštų pavyzdžių (sugalvojate; pataria artimieji ar draugai; perkuriate; atkuriate motyvus; komponuojate iš kelių; paimate iš žurnalų ir t. t.)?
12. Iš kur gaunate darbui medžiagų (perkate, patys gaminate, naudojate gamybos atliekas ir t. t.)?
13. Ar mėgstate perdirbinėti (tenkinatės tuo, kas išėjo; nevykusį sunaikinate; perdirbinėjate)? Pabraukite.
14. Kur dedate pagamintą kūrinį (patys naudojate; dovanojate; parduodate)? Pabraukite.
15. Ar garsinate savo darbus (žino tik šeimos nariai; draugai; platesnė visuomenė)?
16. Ar esate dalyvavęs parodose ir kokiose? Ar esate gavęs apdovanojimų?
17. Kaip Jūsų pomėgį vertina Jūsų artimieji, draugai, pažįstami (skatina; toleruoja; yra nusiuteikę priešiška; laiko tuščiu laiko leidimu; giria ir pritaria)? Nurodykite, kas kaip vertina.
18. Ar puošiame dirbiniais savo gyvenamąsias patalpas (sodybą)?
19. Ar pati nešiojate savo pagamintus papuošalus, mezginius ir pan.?
20. Jeigu gaminius padovanojate, ar juos žmonės naudoja buityje, ar jais pasipuošia ir pan.?
21. Ar turite pajamų iš savo kūrybos, ar šis veiksnys jums neturi svarbos, netgi jei duoda ir nuostolių?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė (arba vardas)

Gimimo metai ir vieta (vietovės pavadinimas ir rajonas)

.....
⁹ Klausimynas nedaug papildytas: *Apklaustos lapas Nr. 85. Rankraštis. (1980). Vilnius.*

Dabartinė gyvenamoji vieta

Lytis

Išsilavinimas

Dabartinis adresas, kiek metų čia gyvenate

Tautybė

Šeiminė padėtis

Kiek turite vaikų

KVEPALAI IR KVEPINIMASIS

Jonas Mardosa

Klausimyno tikslas – rinkti informaciją apie kvepalus ir kvepinimąsi. Siekiama nustatyti, ar egzistavo moterų kvepinimosi kultūra Lietuvoje praeityje, ar ji yra šiandien, kokie veiksniai turi įtakos šiems procesams, kaip pakito kvepinimosi tradicijos skirtingu laiku ir skirtinguose visuomenės sluoksniuose. Kiek joms įtakos turėjo kultūriniai, tautiniai, politiniai ir ekonominiai pokyčiai visuomenėje bei konkretaus žmogaus gyvenime, galimybės įsigyti kvepinimosi priemonės.

Pirmoji klausimyno dalis skiriama tik senyvo ir vidutinio amžiaus moterims, nes norima išsiaiškinti, kokį vaidmenį kvepinimasis ir kvepalai turėjo prieškario Lietuvoje ir sovietmečiu. Šių moterų reikėtų taip pat klausti, kaip tai darė jų motinos, senelės. **Antroji klausimyno dalis skiriama jauno amžiaus moterims ir merginoms. Norint pasekti, kaip naujaušią laikų mados, gyvensena ir kitos aplinkybės veikia vyresniąją kartą, į šiuos klausimus taip pat turėtų atsakyti senyvo ir vidutinio amžiaus moterys.**

Klausimyne kvapais vadinama kvepinimosi priemonių visuma. Tačiau klausiant reikia pasiteirauti, kokią konkrečią kvepinimosi priemonę, t. y. kvapų rūšį, respondentė turi galvoje.

I. Klausimai pensinio ir vyresnio amžiaus moterims apie jų jaunystę

1. Kiek metų turėjote, kai pradėjote kvepintis?
2. Kokius kvapus naudojote?
  - a) odekoloną;
  - b) kvepalus.
3. Juos pirkdavote ar naudojote savo mamos, senelės?
4. Ar mama naudojo kvapus? O senelė? Kokius?
5. Išvardykite žinomų ir Jūsų jaunystės metais naudotų kvapų pavadinimus ir pabraukite, kuriuos iš jų Jūs naudojote.
  - a) kvepalus;
  - b) odekoloną.
6. Kas paskatino kvepintis? Tai darėte todėl, kad:
  - a) kitos merginos kvepinasi;
  - b) patiko kvepėti;
  - c) norėjote panaikinti blogą prakaito kvapą;
  - d) norėjote patikti vaikinams;
  - e) pamėgdžiojote suaugusias šeimos nares;
  - f) norėjote panaikinti dūmų ir kitokį namų kvapą.
7. Ar gyvenant kaimo troboje jausdavosi dūmų ir kitoks kvapas?
8. Ar stengdavotės jį panaikinti iš drabužių ir kaip?
9. Ar bandydavote panaikinti prakaito kvapą ir kaip?
  - a) prausiantis (ir kaip dažnai);
  - b) kvepinantis;
  - c) kita.

10. Kokiomis progomis kvepindavotės?
  - a) eidamos tik į šokius;
  - b) tik į bažnyčią;
  - c) kasdien;
  - d) kitais (kokiais) atvejais.
11. Ar palankiai buvo vertinamos besikvepinančios merginos? Jei ne, tai kodėl?
12. Kas blogai vertino?
  - a) kitos merginos;
  - b) kitos moterys;
  - c) vaikinai;
  - d) tėvai;
  - e) kiti.
13. Ar palankiai buvo vertinamos besikvepinančios moterys? Jei ne, tai kodėl?
14. Kas blogai vertino?
  - a) vyras;
  - b) kitos moterys;
  - c) tėvai;
  - d) kiti.
15. Ką kvepindavote: kūną, drabužius? Jei kūną, tai kurias vietas?
16. Ar kvepindavote drabužius, laikomus spintose ar skryniose?
17. Kuo kvepindavote?
  - a) pirktinėmis kvepinimo priemonėmis;
  - b) džiovintomis žolelėmis.
18. Ar mėgdavote kvepinti nosinaite?
19. Ar turėjote mėgstamus kvepalus (ar odekoloną)? Jei ne, tai kodėl?
20. Ar buvo galimybė pasirinkti kvapus jūsų jaunystėje?
21. Kur juos pirkdavote?
  - a) parduotuvėje (savo miestelio ar kito miesto);
  - b) turguje (mugėje);
  - c) „iš rankų“.
22. Ar pasikeitė kvapai ir kvepinimasis Jums ištekėjus?
23. Jei kvepindavotės ir ištekėjusi, kaip tai vertino Jūsų vyras? Ar jis turėjo įtakos naudojamiems kvapams?
24. Ar jam patiko Jūsų kvapai? Jei ne, tai ar pasiūlė juos keisti ar pats nupirko ir kokia proga?
25. Kokios gamybos ir kokius kvapus naudojote sovietmečiu – tarybinės (kokios respublikos), užsienio (kokios valstybės)?
26. Papasakokite, kaip kvapais apsirūpindavote sovietmečiu?
  - a) iš po prekystalio pagal „blatą“;
  - b) gaudavote iš draugų;
  - c) atsiveždavote (atveždavo) iš užsienio;
  - d) naudojotės tuo, ką galėjote laisvai nusipirkti.
27. Kaip pakito naudojamų kvapų paletė Jūsų gyvenime: paauglystėje, jaunystėje, brandžia-me amžiuje?
28. Kiek pakito kvepinimasis, kvapų pirkimas ir kiti su šia tema susiję dalykai po Nepriklausomybės atkūrimo?

II. Klausimai apie kvepinimąsi dabartiniu laikotarpiu (klausimai jaunoms moterims ir merginoms)

1. Kiek metų turėdama pradėjote kvepintis? Kas paskatino?
  - a) mama;
  - b) draugės;
  - c) televizija;
  - d) spauda;
  - e) noras pamėgdžioti vyresnius;
  - f) reklama (kur skelbiama).
2. Kodėl mėgstate kvepintis?
  - a) dėl savęs;
  - b) dėl kitų;
  - c) įvaizdžio dalis;
  - d) socialinis požymis;
  - e) prestižo reikalas;
  - f) būtinybė (kodėl).
3. Kokius kvapus naudojate? Kokiomis progomis kiekviena iš išvardytų priemonių kvepinatės? Parašykite prie konkrečios priemonės.
  - a) tualetinį vandenį (*Eau de toilette*), (kvepalus);
  - b) kvepiantį (kvapųjį) vandenį, (odekoloną);
  - c) kvepalus.
4. Kvepinatės nuolat tais pačiais kvapais ar keičiate? Kaip dažnai?
5. Nuo ko tai priklauso? Nuo finansų ar dėl kitų priežasčių?
6. Ar kvapus pritaikote prie progos (pvz., eidamos į pasimatymą, kavinę ar pan.)?
7. Ar turite kvapus?
  - a) dieninius;
  - b) vakarinius.
8. Ar kvepinatės nuolat? Ar kasdieną naudojate tik dezodorantus?
9. Ar derinate dezodoranto kvapą su kitais kvapais?
10. Ar esate patenkinta savo naudojamais kvapais? Jei ne, tai kodėl nekeičiate? Neturite finansinių galimybių, dėl vyro ar šeimos poveikio ir pan.
11. Ar apie žmogų sprendžiate pagal jo naudojamus kvapus?
  - a) apie jo išsilavinimą;
  - b) profesiją;
  - c) gyvenamąją vietą (kaimas, miestas);
  - d) kilmę;
  - e) šeimą.
12. Kaip reaguojate ir bendraujate, jei šalia yra žmonės su nepatinkančiais Jums kvapais?
13. Kaip reaguojate, jei jaučiate, kad Jūsų naudojami kvapai darbo kolegoms nemalonūs? Nekreipiate dėmesio, bandote keisti.
14. Ar aplinkiniai parodo, kad Jūsų naudojami kvapai jiems nemalonūs?
15. Ar jaučiate nuoskaudą, jei šalia dirba moterys su Jums patinkančiais kvapais, o Jums tai nėra prieinama dėl finansinių galimybių?
16. Kokius kvapus renkatės vakarui, o kokius – dienai?

17. Kas turėjo įtakos Jūsų kvapų skoniui atsirasti?
  - a) šeima;
  - b) draugės;
  - c) draugas;
  - d) vyras;
  - e) galimybė išsirinkti;
  - f) organizmo reakcija;
  - g) reklama.
18. Ar naudojate kvapus kaip tam tikrą vyrų viliojimo ar atvirkščiai – atstūmimo – priemonę? Ar apskritai manote, kad kai kuriuos kvapus neetiška naudoti viešame gyvenime?
19. Ar siejate kvapus su intymiuoju žmonių gyvenimu? Ar tai pati naudojate?
20. Ar siejate kvepinimąsi su nuotaika?
21. Ar priklauso kvapų pirkimas nuo tuometinės Jūsų nuotaikos?
22. Ar bandote paveikti kitų šeimos narių kvapų pasirinkimą?
  - a) seserų;
  - b) brolių;
  - c) mamos;
  - d) dukterų;
  - e) tėvo;
  - f) draugų;
  - g) draugo;
  - h) kitų.
23. Ką paprastai kvepinatė?
  - a) kūną (kurias vietas);
  - b) rūbus;
  - c) plaukus.
24. Kas to išmokė?
25. Kokį skaičių skirtingų kvapų turite ir naudojate vienu metu?
26. Ar naudojate mamos, dukterų kvapus? O vyro (brolio)? Kokiu atveju ir dėl kokių priežasčių?
27. Kur perkate kvapus? Pažymėkite pliusu ar minusu.

	tualetinį vandenį	kvepiantį vandenį	kvepalus

  - a) specializuotose parduotuvėse;
  - b) kitose parduotuvėse;
  - c) turguje;
  - d) iš pažįstamų;
  - e) užsisakote pas prekiautojus;
  - f) atneštus į namus, darbą;
  - g) kita.
28. Pirmenybę teikiate natūraliems ar sintetiniams kvapams?
29. Ar perkant kvapus svarbi firmos ar šalies gamintojo pavadinimas?
30. Ar perkate visą kvapo seriją (dušo želę, kūno pienelį, tualetinį ir kvepiantį vandenį, kvepalus)? Jei ne, tai kodėl? Jei tai priklauso nuo finansinių galimybių, tai ar tą darytumėte, jei galėtumėte sau tai leisti?

31. Ar gaunate dovanų kvapų? Kokių ir iš ko? Nurodykite, kam ir ką konkrečiai.
  - a) draugų;
  - b) draugų;
  - c) šeimos narių (kurių).
32. Ar teikiate dovanų kvapų ir kokių? Kam teikiate? Nurodykite, kam ir ką konkrečiai.
  - a) draugams;
  - b) šeimos nariams (kuriems);
  - c) gydytojams ir pan.
33. Kokie kvapai Jums labiausiai patinka?
  - a) gėlių (kokių gėlių);
  - b) vaisių;
  - c) žalumos;
  - d) vandens;
  - e) rytietiškų prieskonių.
34. Kokius kvapus – švelnius, gaivius ar aštrius – mėgstate?
35. Ar mėgstate lankytis kvapų parduotuvėse arba jų skyriuose? Kokiomis progomis?
36. Į parduotuvę einate, kai reikia ką nors pirkti, ar tiesiog jaučiate malonumą ten lankytis?
37. Ar pirkdamos konsultuojatės ir su kuo?
38. Pirkdama kvapus (ir kokias) kreipiate dėmesį į kainą, šalies, firmos ar gaminio pavadinimą ar viską lemia kvapas?
39. Ar kreipiate dėmesį į gaminio dizainą ir į ką būtent: įpakavimą, buteliuko formą, kvėpalų spalvą, kita? Nurodykite konkrečiai.
40. Ar sekate kvapų madas, naujoves, reklamą ir ką būtent? Ar manote, kad reklama turi Jums įtakos?
41. Ar bandote išsiaiškinti patinkančių kvapų sudėtį, paskirtį, atsiradimo aplinkybes?
42. Ką žinote ir kokius lietuviškus kvapus? Ar jomis kvėpinatės?
43. Ar manote, kad skiriasi kaimiečių ir miestiečių kvėpinimasis, kvapai ir kita?
44. Ar teko pastebėti, kad kvapų naudojimas priklauso nuo moters tautybės ir kuo tai pasireiškia?
45. Kada pradėjote naudoti dezodorantus ir kitas priemones prakaito kvapui panaikinti? Ką darėte neturėdama specialių priemonių?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, amžius

Gyvenamoji vieta (miestas)

Kur gimėte (miesto, rajono, vietovės pavadinimas)

Jei gimėte kaime ir dabar gyvenate mieste, tai nuo kokio amžiaus

Apie kokią vietovę (miestą) pasakojate

Išsilavinimas

Profesija

Tautybė

Jei galite, nurodykite apytikrą savo asmeninę pajamą.

PABAISKAS STUDENTŲ ISTORINĖJE ATMINTYJE

Jonas Mardosa

Istorinė atmintis yra viena svarbiausių tautos išlikimo sąlygų. Asmenys, praradę istorijos pojūtį ir gyvenantys šia diena, nesidomi savo šaknimis, praeities vertybės jiems nežadina pasididžiavimo savo tauta, jos istorija ir žymiausiais praeities įvykiais. Istorinė atmintis taip pat yra svarbus tautinio identiteto šaltinis. Todėl, globaliame pasaulyje mažėjant kultūriniam skirtumams tarp tautų, intensyvėjant migraciniams procesams, istorinė atmintis tampa gija, jungiančia žmogų su savo ištakomis. Neatsitiktinai šiuolaikinis mokslas vis daugiau dėmesio skiria istorinės atminties tyrimams. Suprantama, kiekviena karta, visuomenės sluoksnis ar atskiras individas turi savą ir savitą istorinės atminties pojūtį. Šiame kontekste bandoma pažvelgti, kaip studentai jaučia ryšį su vienu svarbiausių Lietuvos istorijoje mūsų, kokia forma įvykis funkcionavo jų istorinėje atmintyje ir ar įvyko ir kokia linkme poslinkiai, ar buvo atgaivinta jų istorinė sąmonė archeologinių kasinėjimų metu. Anketa skirta studentų, dalyvavusių Pabaisko apylinkėse vykusiuose archeologiniuose kasinėjimuose, apklausai. Anketa anoniminė. Gauti rezultatai bus panaudoti rengiant pranešimą konferencijai.

1. Su kuo Jums siejosi iki praktikos Ukmergės rajonas? Pabraukite.
  - a) Pabaisko mūsų vieta;
  - b) Vilkmėrgės pilies vieta;
  - c) Deltuvos žemė;
  - d) Vėprijų Baro konfederacijos paminklų;
  - e) Smetonos gimtinė;
  - f) Vilkmėrgės alumi;
  - g) kita (parašyti).
2. Iš kur žinojote ką nors apie Pabaisko vietovę ir kur ji yra?
  - a) iš mokyklos laikų;
  - b) iš buvusių praktikoje ankstesnių kursų studentų;
  - c) iš būsimos praktikos vadovo.
3. Ar turėjote žinių apie Pabaisko mūsų prieš vykdamą į praktiką?
  - a) datą;
  - b) mūsų vietą;
  - c) istorines mūsų aplinkybes;
  - d) mūsų rezultatus ir reikšmę;
  - e) nežinojau.
4. Ar pasipildė Jūsų žinios po praktikos ir kuo? Užrašykite.
5. Kokius su mūsų susijusius simbolius radote miestelyje?
6. Ar pajutote, kad miestelio gyventojai žino mūsų ir jo istorinę reikšmę?
  - a) taip;
  - b) ne.
7. Jei žino, tai kurio amžiaus gyventojai?
  - a) vyresnio amžiaus;
  - b) jaunimas;
  - c) mokiniai.
8. Ar Jums neatrodo, kad Pabaisko mokykloje nepakankamai išryškinama Pabaisko mūsų reikšmė ir pasekmės?

9. Ar vykstant į praktiką atrodė, kad pasisekė dalyvauti tokios istorinės vietos tyrimuose?
  - a) taip;
  - b) ne.
10. Jei taip, tai kuo praktika Jums buvo naudinga?
  - a) istorinėmis žiniomis;
  - b) archeologinių tyrimų metodika.
11. Ar ruošdamasis(-asi) kasinėti ir kasinėjimo metu pagilinote žinias apie Pabaisko mūšį?
  - a) taip;
  - b) ne.
12. Jei taip, tai kaip?
  - a) skaitėte literatūrą;
  - b) teiravotės dėstytojo;
  - c) rinkote įvairią informaciją internete.
13. Ko tikėjotės iš praktikos? Pabraukite.
  - a) surasti mūšio pėdsakų;
  - b) atrasti karių palaidojimų;
  - c) įdomūs buvo patys kasinėjimai;
  - d) tiesiog mokymo programos dalis;
  - e) sunkus fizinis darbas;
  - f) kita (parašyti).
14. Kokios mintys apie praktiką Pabaiske liko po praktikos mūšio apylinkėse? Pabraukite.
  - a) įdomaus istorinio paveldo objektas;
  - b) karinio mūšio vieta;
  - c) istorinė Lietuvos vieta;
  - d) tiesiog istorijos faktas;
  - e) kita (parašyti).
15. Ar manote, kad Pabaisko mūšis yra nepakankamai gyvas lietuvių istorinėje sąmonėje?
  - a) taip;
  - b) ne.
16. Jei taip, tai kokios, Jūsų manymu, yra to priežastys? Užrašykite 10 eilučių.
17. Ar manote, kad konferencija bus tinkamas būdas mūšiui įamžinti?
  - a) taip;
  - b) ne.
18. Ar apskritai reikia įamžinti šį įvykį?
  - a) taip;
  - b) ne.
19. Kokias dar žinote Ukmergės rajone esančias istorinių mūšių vietas? Užrašykite.

Išvardykite penkis žodžius, kurie Jums ateina į galvą prisiminus Pabaiską.

Duomenys apie pateikėją

Lytis

Amžius

Kilmės vieta (regionas, miestas ar kaimas)

ŠIUOLAIKINIAI ATLIDAI¹⁰

Jonas Mardosa

Klausimynas skirtas tikintiesiems, dalyvaujantiems atlaiduose, apklausti. Geriausia apklausinėti skirtingų amžiaus grupių tikinčiuosius, pvz.: 25–35 metų; 45–55 metų; vyresnius nei 65 metų amžiaus. Tokie respondentai atskleis skirtingų kartų tikinčiųjų elgseną per atlaidus. Siekiant, kad medžiaga būtų susijusi su tradicinių atlaidų tyrimais, sudarant klausimyną, kai kurie klausimai buvo paimti iš S. Gutauto ir Ž. Šaknio klausimyno „Atlaidai“ (4, 6, 7; dalis kitų klausimų dėl temos tapatumo neišvengiamai panašūs)¹¹.

1. Koks atstumas nuo Jūsų namų iki parapijos bažnyčios?
2. Kokio šventojo vardu ji pavadinta?
3. Kokie Jums žinomi atlaidai vyksta Jūsų parapijos bažnyčioje?
4. Ar yra Jūsų parapijos teritorijoje šventų vietų? Ar yra joms skirtų atlaidų?
5. Kuriame (ar visuose) parapijos atlaiduose Jūs dalyvaujate?
6. Kaip dažnai dalyvaujate atlaiduose?
7. Ar vykstate į kitų parapijų atlaidus?
8. Jei gyvenate mieste, tai ar vykstate į savo gimtinės parapijos atlaidus (ir kaip dažnai)?
9. Kodėl vykstate į kitų parapijų atlaidus?
10. Ką vadinate atlaidais? Kaip juos suprantate? (Pastaba medžiagos rinkėjui: išsiaiškinti, ar suvokiamas religinis atlaidų turinys.)
11. Ką Jums asmeniškai reiškia atlaidai?
12. Ar reikia tikinčiajam dalyvauti atlaiduose ir kodėl?
13. Ar specialiai ruošiatės laukdami atlaidų (tvarkote namus, gaminate valgius ir t. t.)?
14. Ar iš anksto kviečiate gimines, draugus iš kitų parapijų į atlaidus?
15. Ar Jūs esate kviečiami į atlaidus kitose parapijose (kas kviečia: giminės, pažįstami)?
16. Ar per atlaidus Jūsų namuose apsilanko nekviestų svečių?
17. Ar buvojote svečiuose nekviesti (kitose parapijose)?
18. Ar kviečiate į namus atsitiktinai sutiktus atlaiduose gimines?
19. Jei per kitų parapijų atlaidus nueinate į svečius, tai kada grįžtate namo – tą pačią dieną ar nakvojate?
20. Ar Jūsų namuose nakvoja atlaidų dalyviai iš svetur (nurodykite, iš kur atvykę)?
21. Kokių būdu vykstate į atlaidus (pėsti; autobusu; savu transportu; nuveža vaikai ir t. t.)?
22. Ar šiandien kaimynai drauge vyksta į atlaidus?
23. Kaip vyksta į atlaidus jaunimas – drauge ar pavieniui?
24. Kur einate atvykę į atlaidus: į bažnyčią; į kapines; bendraujate su giminėmis ir pažįstamais; einate į parduotuves? Užrašykite pirmumo eilę.
25. Ar prieš atlaidus renkami iš žmonių bažnyčiai maisto produktai? Kas tuo užsiima?
26. Ar atlaidų dieną į bažnyčią nešamos aukos maistu ar tik pinigais?

¹⁰ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 89–90.

¹¹ Etnografinių klausimų lapas Nr. 135. (1990). Iš *Atlaidai*. Sudarė S. Gutautas, Ž. Šaknis. Vilnius.

27. Ar renkamos bažnyčiai puošti gėlės? Kas tuo užsiima? Ar neša tikintieji savarankiškai į bažnyčių gėles?
28. Kas prieš atlaidus puošia bažnyčią? Ar Jums tai yra tekę daryti?
29. Ar eidami į atlaidus nešatės užkandžių?
30. Ar išlikęs paprotys po atlaidų miestelyje bendrai užkandžiauti? Kur (šalia šventoriaus, kavinėje ir pan.) ir su kuo (individualiai, su giminėmis)?
31. Ar atlaidų dieną miestelyje vyksta mugė? Ką joje perkate?
32. Ar prekiaujama šventoriuje ir kuo?
33. Kur šiandien per atlaidus būna elgetos?
34. Ar duodate ir ką duodate jiems išmaldos?
35. Ar atlaidų dieną miestelyje vyksta gegužinė ar kiti viešieji renginiai? Kas juose dalyvauja: jaunimas; vyresni žmonės?
36. Ar iš atlaidų vykstate iš karto namo ar dar pasivaikščiojate po miestelį, bendraujate su giminėmis, pažįstamais?
37. Ar vežate lauktuvių ir ko iš atlaidų namiškiams?

Duomenys apie pateikėją

Vardas

Gimimo metai

Apie kokios vietovės atlaidus pasakoja (jei apie kelių, parašyti kokių)

Išsilavinimas

Profesija

POSOVIETINIO LAIKOTARPIO SODYBOS IR NAMAI GYVENVIETĖSE / MIESTELIUOSE

Jonas Mardosa

Pastatai, kaip ir žmonės, turi savo istoriją. Klausimynas skirtas žmonėms, sovietmečiu gyvenusiems daugiabučiuose kaimo ir gyvenviečių / miestelių gyvenamuosiuose pastatuose, apklausti. Tai gali būti išlikę: 1) holokausto metu ar nacionalizavus dvarus likę tušti pastatai ir paversti daugiabučiais; 2) sovietmečiu pastatyti daugiabučiai, kurių likimas ir istorija, kaip ir juose gyvenančių žmonių gyvenimas, tarpusavio santykiai, yra įdomūs sovietinio ir posovietinio laikotarpio puslapiai. Apklausti reikia kiek įmanoma seniau juose gyvenančius asmenis ar jų palikuonis, kurie gali suteikti žinių apie sovietmetį ir dabarties gyvenimo realijas. Pasiteirauti, gal turi nuotraukų apie pastato būklę ir su juo susijusių vaizdų.

I. Gyvenamasis namas

1. Statybos metai.
2. Perstatymai.
3. Dabartinė namo būklė: stogo danga (kaip prižiūrimas namo stogas); sienos (apkalotos, kuo, mūras ir pan.); langai (jų forma, mediniai ar plastiko, kada keisti, kokia buvus jų ankstesnė forma).
4. Grindys.
5. Ar buvo asla?
6. Kiek yra kambarių?
7. Namo šildymas (centrinis ar išliko krosnis?). Jei namas neturi centrinio šildymo, kaip šildomos patalpos?
8. Kaip gaminamas maistas (dujine virykle, elektra, malkomis)?
9. Pastato išplanavimas (vieno galo pastatas, dviejų galų pastatas)?
10. Ar yra namą kertanti priemenė? Jei yra, kas joje įrengta dabar? Jei nėra, tai ar anksčiau ji buvo?
11. Ar namas turi atvirus prieangius (*gonkeles*)? Jie įrengti viename namo gale ar abiejuose?
12. Ar yra prie namo įstiklinta veranda?
13. Ar dabar įėjimas toks pat, koks buvo namo pastatymo metu?
14. Jei ne, tai kada įgavo dabartinę išvaizdą?

II. Kiti pastatai

1. Tvartas (medinis, mūrinis, statybos metai, perstatymai).
2. Kur laikomas pašaras?
3. Aprašyti tvarto išvaizdą (stogo pavidalą, išplanavimą ir kt.).
4. Klėtis (aprašykite).
5. Kluonas (aprašykite).
6. Ar yra rūsys? Jei taip, kur jis įrengtas?

III. Gyvenimas sodyboje / name

1. Kada apsigyvenote šiame name?
2. Namas vienbutis ar daugiabutis? Jei daugiabutis, ar visuose butuose dabar gyvenama?
3. Ar tai daugiaaukštis namas?
4. Kas buvo daugiaaukščio statytojas (konkretus asmuo arba įmonė, ūkis ar pan.)?
5. Statė gyvenvietei / miesteliui ar konkrečiai žinybai (fermų darbuotojams ir pan.)?
6. Ar name (butuose) gyvena tie patys gyventojai nuo seno, ar jie pasikeitė?
7. Kokiomis aplinkybėmis apsigyvenote šiame name? (Skyrė kolūkis / kita įstaiga ar įmonė; vykdomasis komitetas; pirkote, jei taip, kas buvo savininkas, tai buvo pirmasis savininkas ar prieš tai jis buvo pirkęs; pirkote namą / butą ar ir sklypą apie jį; pirkote butą ar namą?) Pabraukite.

IV. Namo eksploatavimas

1. Kas namą prižiūrėjo sovietmečiu (kolūkis, apylinkė (komunalinis ūkis), patys gyventojai)?
2. Kas namą prižiūri dabar?
3. Kas dabar tvarko aplinką?
4. Ar kiemas yra privatizuotas?
5. Kaip buvo paskirstyta kiemo erdvė sovietmečiu, jei namas buvo daugiabutis? Kaip paskirstyta dabar?
6. Jei kieme būta vaismedžių ar uogakrūmių, tai kaip juos skirstėtės sovietmečiu? Kokiu principu juos privatizavote (ar tiesiog naudojotės pagal tradiciją) po sovietmečio?
7. Kokių ūkinių pastatų buvo? Kaip jais naudojotės sovietmečiu ir kaip naudojotės dabar?
8. Ar ūkiniai pastatai yra privatizuoti?
9. Kokius gyvulius laikėte sovietmečiu? Kokius laikote dabar?
10. Kur gaminote / laikėte pašarą sovietmečiu? Kur laikote dabar?
11. Ar kildavo nesutarimų dėl kiemo eksploatavimo sovietmečiu ir ar kyla dabar? Jei kyla, tai dėl ko?
12. Ar kildavo nesutarimų dėl bendrų patalpų naudojimo sovietmečiu?
13. Kaip dabar naudojotės bendro naudojimo patalpomis? Ar dabar kyla dėl to nesutarimų, kodėl?
14. Kaip sugyvenote su kaimynais sovietmečiu? Kaip sugyvenate dabar?
15. Jei kildavo nesutarimų su kaimynais, tai dėl ko?
  - a) dėl netvarkos;
  - b) triukšmo kieme;
  - c) nesugyvenamo charakterio;
  - d) girtuokliavimo;
  - e) vaikų elgesio;
  - f) kita (parašyti kodėl).
16. Jei bandote pertvarkyti kiemą, ar derinate tai su kaimynais?
17. Iš kur imate vandenį? Iš šulinio, yra vandentiekis.
18. Ar buvo vandentiekis sovietmečiu?
19. Jei turite namuose tualetą, dušą / vonią, kada juos įsirengėte?
20. Jei neturite, kaip sprendžiate šiuos buitinius klausimus?

21. Kaip buvo sovietmečiu: lauko tualetas, šulinys? Jie buvo atviri ar rakindavote?
22. Ar buvo miestelyje / gyvenvietėje bendra pirtis? O dabar?
23. Ar naudojotės kaimynų pirtimis?
24. Ar turite daržą? Jis bendras su kaimynais ar kiekvienas turite savo? Kur jis įrengtas (prie namų, laukuose)?
25. Ką jame auginate?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, amžius

Gyvenamoji vieta

Ar yra gyvenęs kitur, kokiose vietose

Išsilavinimas

Užsiėmimas

ŽOLINĖ ŠIUOLAIKINĖJE KULTŪROJE

Jonas Mardosa

Klausimynas skirtas informacijai apie šiuolaikinę Žolinės šventę rinkti. Žolinė XX a. pabaigoje tapo valstybine švente, todėl, be buvusio religinio statuso, ji reikšminga ir sekuliariams, ir net netikintiems Lietuvos gyventojams. Kartu šventinė diena tapo laisvadieniu ne vien katalikams, bet ir kitų krikščionių bei konfesijų žmonėms. Pateikiant klausimyną pirmiausia siekiama išsiaiškinti, kokią reikšmę Žolinė įgavo ritualiniame katalikų ir stačiatikių gyvenime. Dėl šios priežasties rekomenduojama apklausti įvairių tautybių katalikus ir stačiatikius (sekuliarių ar net ateistiškai nusiteikusių gyventojų neapklausinėti). Klausimynas anoniminis, pakanka sužinoti apklausiamo asmens vardą. Rekomenduojama apklausti trijų amžiaus grupių gyventojus: 20–30, 40–50 ir vyresnius nei 70 metų amžiaus. Tai nevienodą gyvenimišką ir konfesinę patirtį turintys skirtingų kartų žmonės. Iš jų atsakymų bus galima susidaryti išsamesnį šiuolaikinės Žolinės šventės vaizdą.

1. Ar Jums žinoma, kada yra švenčiama Žolinės šventė?
2. Kaip ši šventė vadinama Jūsų apylinkėse / mieste?
3. Kuo reikšminga Žolinės šventė Jums? Pabraukite.
  - a) valstybinė šventė;
  - b) religinė šventė;
  - c) valstybinė ir religinė šventė;
  - d) poilsio diena.
4. Šią dieną švenčiate kaip religinę ar valstybinę šventę?
5. Jeigu Jums tai religinė šventė, ar ją švenčiate nuo pat jaunystės ar tik po Nepriklausomybės atkūrimo?
6. Ar žinote šventės religinę prasmę?
7. Ar lankotės bažnyčioje Žolinės dieną?
8. Ką reiškia žolynų šventinimo bažnyčioje paprotys?
9. Ar nešatės šventinti augalų puokštę?
10. Kas iš šeimos narių parūpino šventinę puokštę?
11. Jei eidamas į bažnyčią nesinešate gėlių, tai kodėl?
12. Kokias gėles dedate į šią puokštę? Lauko ar darželio gėlės? Nurodykite.
13. Kokius augalus, be gėlių, šventindavo Jūsų jaunystėje?
14. Kokius šventinate dabar?
15. Kur laikomi pašventini žolynai?
  - a) vazoje ant stalo;
  - b) prie šventų paveikslų;
  - c) kitur.
16. Kiek laiko laikote namuose žolynus?
17. Kur dedate nuvytusias puokštes?
18. Kokių javų varpų nešdavote šventinti į bažnyčią jaunystėje?
19. Ar nešate dabar?
20. Kur laikomi namie ir kaip naudojami šventinti javai?
21. Ar prisimenate nešamus šventinti grūdus?

22. Kam naudodavo pašventintus grūdus?
23. Ar buvo dedami ir ar dabar dedami šventinti augalai į karstą?
24. Kur dedami (į pagalvę, po pagalvę, šalia mirusiojo, kt.)?
25. Gal naudojami žolynai ligoniams gydyti. Kokių būdu?
26. Kokiems tikslams dar buvo naudojami žolynai?
27. Ką Jums reiškia pašventinti žolynai ir grūdai? Ar jie yra tik šventės prisiminimas, ar ir sakramentalija?
28. Kas dar, be gėlių / žolynų, buvo nešama šventinti?
29. Ar buvo nešami šventinti vaisiai ir daržovės Jūsų jaunystėje ir kokios?
30. Kokios daržovės šventinamos dabar?
31. Kada ir kaip jos suvartojamos?
32. Ar valgė daržoves grįžus iš bažnyčios? O dabar?
33. Ar duodavo ir duodamos daržovės gyvuliams?
34. Kodėl duodamos daržovės gyvuliams?
35. Ar nešdavo ir ar nešama šventinti obuolius, kriaušes, slyvas?
36. Ar žinote paprotį nevalgyti iki Žolinės obuolių?
37. Ar šeimoje, tarpusavyje, dalydavosi pašventintą obuolį ir ar tai darote dabar?
38. Ar vyksta Jūsų parapijos bažnyčioje Žolinės atlidai?
39. Jei ne, tai kur arčiausiai jie vyksta?
40. Gal važiuojate į gimtinės atlidus (jei tokie vyksta)?
41. Kodėl vykstate į atlidus? Pabraukite.
  - a) religiniais sumetimais;
  - b) aplankyti giminių;
  - c) šeimos tradicija;
  - d) kita (užrašyti).
42. Ar esate vykę į Pivašiūnų ar Krekenavos Žolinės atlidus?
43. Kokie tokio vykimo motyvai?
44. Kokių būdu vykote? Autobusu, automobiliu, parapijos išvyka.
45. Ar vykti į atlidus – šiuolaikinis šventimo būdas, ar tai darydavote ir sovietmečiu?
46. Nuvykę lankotės tik bažnyčioje ar ir bendraujate su pažįstamais, giminėmis, lankotės jų namuose?
47. Ar žiūrite per televiziją transliuojamas apeigas iš Pivašiūnų šventovės?
48. Kaip šventėte pastarųjų metų Žolinę?
  - a) su šeimos nariais ėjote į bažnyčią;
  - b) su draugais ėjote į bažnyčią;
  - c) su šeimos nariais valgėte šventinius pietus;
  - d) lankėtės šventiniuose renginiuose;
  - e) žiūrėjote programą per televiziją;
  - f) vykote su draugais / šeima į gamtą;
  - g) darbavotės ūkyje;
  - h) nesuprantate šios šventės prasmės.
49. Ar manote, kad prasminga švęsti Žolinę kaip valstybinę šventę?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė

Religinė priklausomybė

Išsilavinimas

Dabartinė gyvenamoji vieta

SOVIETMEČIO POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ ETNOLOGIJA¹²

Vacys Milius, Jonas Mardosa

Klausimyno tikslas – apklausti buvusius politinius kalinius, tremtinius, kaip buvo švenčiamos įvairios šventės. Nemažai dėmesio skiriama religiniam švenčių aspektui. Siekiama nustatyti, kiek buvo svarbus tikėjimas ir religija politiniams kaliniams ir tremtiniams sunkių išgyvenimų dienomis ir metais Sibire.

I. Lageriai

1. Kaip lietuviai bendravo tarpusavyje?
2. Kaip bendravo lietuviai su kitų tautų kaliniais?
3. Kaip būdavo švenčiamos Kūčios?
  - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
  - b) kur valgytos kūčios;
  - c) kas dalyvaudavo;
  - d) ar dalyvaudavo dvasiškis, kaip jo dalyvavimas reikšdavosi;
  - e) ar dalyvaudavo kitų tautų kaliniai;
  - f) kokie valgiai valgyti;
  - g) kokios dainos dainuotos, giesmės giedotos?
4. Kaip būdavo švenčiamos Kalėdos?
  - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
  - b) kur švęsavo;
  - c) kas dalyvaudavo;
  - d) ar dalyvaudavo dvasiškis, kaip jo dalyvavimas reikšdavosi;
  - e) ar dalyvaudavo kitų tautų kaliniai;
  - f) kokie valgiai valgyti;
  - g) kokios dainos dainuotos, giesmės giedotos?
5. Kaip būdavo švenčiami Naujieji metai?
  - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
  - b) kur švęsavo;
  - c) kas dalyvaudavo;
  - d) ar dalyvaudavo kitų tautų kaliniai;
  - e) kokie valgiai valgyti;
  - f) kokios dainos dainuotos?

.....
¹² Klausimynas parengtas pagal: Milius, V. (1999). Sovietmečio politinių kalinių ir tremtinių etnologija. *Mūsų kraštas*, 11, 159–160.

6. Kaip būdavo švenčiamos Velykos?
  - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
  - b) kur švęsavo;
  - c) kas dalyvaudavo;
  - d) ar dalyvaudavo dvasiškis, kaip jo dalyvavimas reikšdavosi;
  - e) ar dalyvaudavo kitų tautų kaliniai;
  - f) kokie valgiai valgyti;
  - g) kokios dainos dainuotos, giesmės giedotos?
7. Kokios ir kaip dar buvo švenčiamos religinės ir pasaulietinės šventės?
8. Kiek svarbi buvo religija arešto, kalėjimų ir lagerių metu?
  - a) kaip meldavosi kameroje Lietuvoje: individualiai ar kolektyviai;
  - b) ar giedodavo giesmes;
  - c) gal buvo giedamos gegužinės litanijos;
  - d) kiek svarbi buvo religija gabenimo į lagerius metu;
  - e) ar meldavosi lageryje;
  - f) ar religiniame kalinių gyvenime dalyvavo kunigai;
  - g) kaip manote, ar religija padėjo išgyventi lageryje?

II. Tremtys

1. Bendruomenė.
  - a) kaip lietuviai bendravo tarpusavyje (talkos, išleistuvės);
  - b) kaip lietuviai bendravo su kitų tautų atstovais;
  - c) kokie buvo pasilinksminimai: muzika, šokiai, dainos;
  - d) kokia buvo sceninė saviveikla: organizatoriai, dalyviai, apranga, muzika, dainos, šokiai;
  - e) ar dalyvavote mokyklos saviveikloje;
  - f) ar dalyvavote kultūros įstaigų saviveikloje?
2. Kalendorinės šventės.
  - 2.1. Kaip buvo švenčiamos Kūčios?
    - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
    - b) kur buvo valgomos kūčios;
    - c) kūčias valgydavo šeimoje ar kartu su kitais tremtiniais;
    - d) ar dalyvaudavo dvasiškis, kaip jo dalyvavimas reikšdavosi;
    - e) kokie valgiai valgyti;
    - f) ar buvo meldžiamasi, giedamos giesmės?
  - 2.2. Kaip būdavo švenčiamos Kalėdos?
    - a) kas buvo iniciatoriai ir organizatoriai;
    - b) kur būdavo švenčiama;
    - c) švęsavo šeimoje ar kartu su kitais tremtiniais;
    - d) ar dalyvaudavo kitų tautų tremtiniai;
    - e) kokie valgiai valgyti;
    - f) kokios dainos dainuotos?

2.3. Kaip būdavo švenčiami Naujieji metai?

- a) kur būdavo švenčiami Naujieji metai (namuose, klube, pas kaimynus);
- b) ar vykdavo karnavalai ir ar juose dalyvaudavote;
- c) ar švęsavo šventę mokyklose / darbo kolektyve;
- d) kokie valgiai valgyti?

2.4. Kaip būdavo švenčiamos Velykos?

- a) švęsdavote šeimoje ar kartu su kitais tremtiniais;
- b) ar rengdavote šia proga bendras maldas ir kitas religines apeigas;
- c) marginote margučius;
- d) ar turėjote kitų tradicinių patiekalų;
- e) ar vykdavo žaidimai su margučiais, jų dovanojimai;
- f) kokios dainos dainuotos;
- g) ar vykdavo jaunimo pasilinksminimai?

2.5. Kaip būdavo švenčiamos Joninės?

- a) ar sveikindavote Jonus ir kaip;
- b) ar dovanojote jiems dovanas, vainikavote duris;
- c) ar kūrenote laužus;
- d) ar rengėte tremtinių pasilinksminimus gamtoje?

2.6. Aprašyti, kaip švęsavo kitas vardo dienas.

2.7. Kaip būdavo organizuojamos gegužinės pamaldos?

- g) giedodavo šeimoje;
- a) giedodavo kelios šeimos patalpoje;
- b) susirinkdavo prie namų kieme;
- c) giedodavo kitoje vietoje (kur);
- d) pagiedojus jaunimas padainuodavo ir pašokdavo;
- e) kaip reaguodavo į apeigas vietinė valdžia;
- f) kaip būdavo paruošiama giedojimui vieta?

2.8. Visų šventųjų diena ir Vėlinės.

- a) meldavosi namuose;
- b) meldavosi kapinėse;
- c) tiesiog aplankydavo ir sutvarkydavo kapus;
- d) ar dalyvaudavo kunigas;
- e) jei ne, kas vadovaudavo apeigoms?

2.9. Ar eidavote į kapines šventadieniais, koku tikslu?

- a) aplankyti kapų;
- b) pasimelsti;
- c) vykdavo mišios;
- d) kas joms vadovavo;
- e) kada jose pradėjo lankytis kunigas?

3. Šeimos šventės.
  - 3.1. Krikštytos.
    - a) kokio amžiaus krikštijote vaikus (kiekvieną iš jų);
    - b) kas juos krikštijo (bobutė ar kitas asmuo, kunigas);
    - c) ar turėjote švento vandens;
    - d) kas dalyvavo šventėje;
    - e) kas buvo krikštatėviai;
    - f) ar vyko vaišės (aprašyti)?
  - 3.2. Vestuvės.
    - a) kur susipažinote su būsimuoju vyru / žmona;
    - b) kiek laiko draugavote;
    - c) kur vyko civilinė santuoka;
    - d) kada sutuokė kunigas;
    - e) kur vyko vaišės;
    - f) kas jose dalyvavo;
    - g) kokia buvo jaunųjų apranga;
    - h) ar buvo vestuvėse liaudiškų lietuvių papročių, kokių?
  - 3.3. Laidotuvės.
    - a) kur būdavo šarvojami mirusieji;
    - b) kaip vyko budynės, ar buvo giedama;
    - c) ar į kapines nešdavo atidengtą karstą;
    - d) kas dalyvaudavo laidotuvių procesijoje;
    - e) ar buvo procesijos priešakyje nešamas kryžius;
    - f) jei nebuvo kunigo, kas vadovavo apeigoms;
    - g) kaip buvo sutvarkomas ir prižiūrimas kapas;
    - h) kaip atsisveikinote su artimųjų kapais išvykdami iš tremties;
    - i) kaip juos prisimindavote Lietuvoje?
4. Kiek svarbi buvo religija tremtyje?
  - a) kiek svarbi buvo religija gabenimo į tremtį metu;
  - b) kaip meldavotės tremtyje: individualiai ar kolektyviai;
  - c) ar giedodavote šeimoje giesmes advento, gavėnios metu;
  - d) ar kito religinė tremtinių elgsena, kai buvote tremtyje;
  - e) kaip manote, ar religija padėjo išgyventi tremtyje?
5. Kaip švęsdavote sovietinės šventes?

Duomenys apie pateikėją

Pavardė, vardas

Gimimo metai

Išsilavinimas

Ištrėmimo / įkalinimo metai

Kur gyvenote trėmimo / įkalinimo metu

Kiek metų būta tremtyje / lageryje

Kada grįžote į Lietuvą

Dabartinė gyvenamoji vieta

ŠIUOLAIKINĖS LAIDOTUVĖS

Erika Šakarnytė

Klausimynas skirtas informacijai apie šiuolaikines laidotuves rinkti. Atsiradusios šarvojimo salės ir profesionalūs darbuotojai kuria naujas laidotuvių tradicijas. Apklausiant šarvojimo salių darbuotojus ir kunigus siekiama nustatyti šiuolaikinį laidojimo modelį, atsiradusias šarvojimo, mirusiojo paruošimo ir laidojimo naujoves. Atskirai bandoma išsiaiškinti atsirančio kremuotų mirusiųjų laidojimo specifiką. Siekiama nustatyti religinio ir sekuliaraus veiksnio įtaką šiuolaikinėms laidotuvėms.

I. Paslaugos

1. Kokias mirusiojo šarvojimo paslaugas Jūs teikiate?
2. Kokias iš Jūsų siūlomų paslaugų dažniausiai pasirenka užsakovai (karstą, rūbus, gėles, giesmininkus)?
3. Ar pasitaiko specifinių – nesančių Jūsų paslaugų sąrašė – užsakymų? Kokių?
4. Ar Jūsų šarvojimo salėje rengiamos netikintųjų laidotuvės?
5. Ar šarvojate žmones, kurie savo noru pasitraukė iš gyvenimo?

II. Šarvojimo salė

1. Kuo remdamiesi kūrėte šarvojimo salės interjerą? Pvz.: literatūra, matytais kitų salių pavyzdžiais, kita.
2. Kas parengia šarvojimo salę? Pvz.: artimieji, darbuotojai.
3. Ar velionio artimųjų norai turi įtakos parengiant šarvojimo salę? Pvz., paveikslai ir pan.
4. Ar būna užsakymų parengti šarvojimo patalpą velionio artimųjų namuose?
5. Ar šarvojimo salėje yra patalpa vaišėms?
6. Kas šarvojimo metu yra vaišinami?
  - a) visi atvykusieji;
  - b) tik artimieji.
7. Kuriuo šarvojimo metu vaišinami svečiai?
  - a) tik atvykus;
  - b) vakaro pabaigoje;
  - c) išvykstant.
8. Kas paruošia vaišes? Darbuotojai, artimieji, kaimynai?

III. Šarvojimas

1. Kas pašarvoja velionį? Darbuotojai, velionio artimieji, kaimynai?
2. Ar mirusysis atvežtas į šarvojimo namus būna jau paruoštas laidoti ar visa tai atliekama šarvojimo salėje?
3. Jei žmogus miršta namuose, jis būna atvežamas jau paruoštas laidoti ar visa tai atliekama šarvojimo namuose?
4. Kaip sudedate velionio rankas? Sumaunamos viena ant kito, padedamos šonuose?
5. Kuo remiantis tvarkoma velionio išvaizda? Pvz.: velionio valia, giminių pageidavimu, kita.
6. Ar, mirus žmogui, nuimami aksesuarai nuo velionio?

7. Ar giminaičių prašymu velionis papuošiamas? Pvz.: auskarai, apyrankės, dantys ir pan.
8. Kiek žvakių deginama prie mirusiojo?
9. Kokios žvakės naudojamos šarvojant? Pvz., visos šventintos ar ne.
10. Ar žinomas paprotys einant į šermenis atnešti su savimi žvakių?
11. Kokios rūšies ir kokios spalvos gėlės atnešamos prie mirusiojo? Ar visada buvo toks paprotys?
12. Ar šalia karsto (kojūgalyje) dedama kokia nors ritualinė atributika? Pvz., kryželis ir pan.
13. Ar į karstą šarvojimo metu dedami šventinti žolynai? Pvz.: verbos, Žolinės žolynai.
14. Ar dedamos į karstą įkapės šarvojimo metu? Pvz., velionio mėgti daiktai.
15. Ar šarvojant žmogų būdinga rinkti aukas? Kokia forma ir koku pavidalu tai vyksta?
16. Kokia muzika skamba šermenų metu?
17. Kas parenka muzika? Artimieji, darbuotojai?
18. Ar giesmininkus užsako darbuotojai ar patys artimieji?
19. Kada būna giedojimo metas?
  - a) kiekvieną vakarą;
  - b) paskutines valandas išnešant karstą;
  - c) kita.
20. Kas gieda giesmes? Pvz.: pavieniai giesmininkai, giesmininkų grupės, kaimo giesmininkai ir kita.
21. Ar giesmės palydimos muzikos instrumentu?
22. Ar giesmininkai tik gieda, ar ir vadovauja visoms apeigoms? Ir kada tai vyksta? Pvz.: kiekvieną vakarą, paskutines valandas prieš išnešant karstą.
23. Kiek laiko trunka šarvojimas? Nuo ko tai priklauso?
24. Ar atnešamas iš bažnyčios į šarvojimo salę kryžius, naudojamas laidojimo procesijai?
25. Ar laidotuvėse naudojamas tik laikinas, skirtas kapui pažymėti, kryžius?

IV. Karsto išnešimas

1. Laidojimo dieną karstas nešamas į bažnyčią ar tiesiai į kapines?
2. Jei karstas laidojimo dieną nešamas į kapines, ar kunigas paskutines apeigas atlieka šarvojimo salėje?
3. Jei karstas nenešamas į bažnyčią, kada vyksta mišios už mirusįjį? Pvz.: išvakarėse, laidojimo dieną.

V. Kremavimas

1. Kaip vyksta šarvojimo apeigos, susijusios su velionio kremavimu?
2. Ar šarvojami mirusiojo palaikai prieš kremavimą, ar šarvojama urna?
3. Ar kunigas ateina pašventinti pelenų?
4. Kokia muzika skamba prie urnos? Ar giedama?

***

1. Kaip įvardijate savo veiklą? Tai verslas ar paslaugos?
2. Kas paskatino užsiimti tokia veikla?
3. Kaip jūsų draugai ir artimieji reaguoja į tai, kad šeimą išlaikote iš laidotuvių rengimo? Ar nėra neįtakojami nuolat dirbti laidotuvių aplinkoje?

Klausimai kunigui¹³

1. Ar laidotuvių metu kreipiate dėmesį į mirusiųjų religinį aktyvumą?
2. Ar atnešami į bažnyčią mirusieji, kurie buvo pašarvoti miestų šarvojimo salėse?
3. Ar laidojimo procesijai naudojamas kryžius atnešamas į šarvojimo salę iš bažnyčios?
4. Ar laidotuvėse naudojamas tik laikinas, skirtas kapui pažymėti, kryžius?
5. Laidojimo dieną karstas nešamas į bažnyčią ar tiesiai į kapines?
6. Jei mirusysis šarvojamas namuose, ar palydite mirusįjį į kapines iš velionio namų?
7. Kai lydite iš šarvojimo salės tiesiai į kapines, ar skamba bažnyčios varpas?

Duomenys apie pateikėją

Gimimo vieta

Gimimo metai

Tautybė

Išsilavinimas

Tikyba

Data

.....
¹³ Jeigu bažnyčia turi šarvojimo salę, paklauskite kunigo visų klausimų.

DARBO IR PAJAMŲ PASISKIRSTYMAS ŠEIMOJE¹⁴

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Atsakydami į šiuos etnografinius klausimus prisidėsite prie etnologinių Lietuvos žmonių kasdienybės tyrimų. Duomenys anoniminiai ir bus naudojami tik moksliniais tikslais.

1. Prašome nurodyti šeimos sudėtį (asmenis, kurie gyvena kartu ir turi bendrą namų ūkį) ir jos narių amžių.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) vaikai;
  - d) kita.
2. Prašome nurodyti visų šeimos narių pragyvenimo šaltinį(-ius): verslą, darbą(-us) valdiškoje įstaigoje, atsitiktinius uždarbius, stipendijas, pensijas, pašalpas, tėvų paramą ir pan.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) vaikai;
  - d) kita.
3. Prašome nurodyti keliose darbovietėse dirba:
  - a) žmona;
  - b) vyras.
4. Prašome nurodyti daugiausiai uždirbantį šeimos asmenį (jei tai nėra bendras šeimos verslas).
5. Ar visos šeimos pajamos sudedamos į vieną biudžetą ir naudojamos bendrai? Jei ne, tai kaip jos paskirstomos?
6. Jei pajamos bendros, kas tvarko Jūsų šeimos biudžetą? Pabraukite arba įrašykite.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) kartu;
  - d) kita.
7. Kas dažniausiai šeimoje priima sprendimus perkant didelius pirkinius?
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) vaikai;
  - d) kita.
8. Ar dalį pajamų (apytiksliai nurodyti procentais) pasiliekaite savo žinioje? Pabraukite arba įrašykite.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) kita.

.....
¹⁴ Paukštytė-Šaknienė, R. (2008). *Darbo ir pajamų paskirstymas šeimoje. (Etnografinė anketa)*. Vilnius.

9. Jei pajamos valdomas atskirai, tai kaip sprendžiamas bendrų pirkinių klausimas?
  - a) skirtų maistui pirkti;
  - b) skirtų namų apyvokos daiktams pirkti;
  - c) skirtų būsto remontui.
10. Jei pajamos valdomas atskirai, tai kaip sprendžiamas vaikų išlaikymo klausimas?
11. Nuo kokio amžiaus Jums buvo skiriami pirmieji smulkūs darbai namų ūkyje? Išvardykite, kokie tai buvo darbai.
12. Ar berniukų ir mergaičių darbai skyrėsi Jūsų vaikystėje? Jei taip, tai kokie darbai pavedami:
  - a) berniukui;
  - b) mergaitei?
13. Nuo kokio amžiaus Jūs savo vaikams pradėjote pavesti atlikti pirmuosius namų ūkio darbus? Išvardykite, kokie tai buvo darbai.
14. Ar skirdami savo vaikams darbus atsižvelgėte į jų lytį? Jei taip, tai kokie darbai pavedami:
  - a) berniukui;
  - b) mergaitei?
15. Kas prižiūrėjo (prižiūri) mažus vaikus Jūsų šeimoje? Pabraukite arba įrašykite.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) brolis;
  - d) sesuo;
  - e) senelė(-is);
  - f) auklė;
  - g) kita.
16. Kas Jūsų šeimoje:
  - a) tvarko kambarius;
  - b) tvarko namų aplinką?
17. Kas Jūsų šeimoje:
  - a) skalbia;
  - b) lygina šeimos narių drabužius;
  - c) lygina patalynę?
18. Kas šeimai gamina:
  - a) pusryčius;
  - b) pietus;
  - c) vakarienę;
  - d) rengia progines vaišes (atėjus svečiams, gimtadienio, kitos šventės metu)?
19. Kas Jūsų šeimoje rūpinasi:
  - a) buitinių prietaisų remontu;
  - b) baldų remontu;
  - c) būsto remontu;
  - d) transporto priemonių remontu?
20. Kokie darbai Jūsų šeimoje laikomi kasdieniais? Nurodykite darbus ir kas juos atlieka.
21. Kokie darbai Jūsų šeimoje laikomi sezoniniais? Nurodykite darbus ir kas juos atlieka.
22. Kokių darbų Jūsų šeimoje duktė išmoko iš motinos?

23. Kokių darbų Jūsų šeimoje duktė išmoko iš tėvo?
24. Kokių darbų Jūsų šeimoje sūnus išmoko iš tėvo?
25. Kokių darbų Jūsų šeimoje sūnus išmoko iš motinos?
26. Kokie Jūsų šeimoje yra laikomi išimtinai moteriški darbai, kurių vyras neprivalėtų dirbti?
27. Kokie Jūsų šeimoje yra laikomi išimtinai vyriški darbai, kurių moteris neprivalėtų dirbti?
28. Ar yra skirtingas požiūris :
  - a) į vyrą, dirbantį namų ūkyje moterišką darbą;
  - b) į moterį, dirbančią namų ūkyje vyrišką darbą?
29. Jeigu požiūris skirtingas, tai kaip parodomas? Pvz.: pasišaipant, padrašinant ir pan.
30. Kas vaikystėje turėjo (turi) daugiau laisvalaikio Jūsų šeimoje? Pabraukite.
  - a) sūnus;
  - b) dukra;
  - c) vienodai.
31. Kas jaunystėje turėjo (turi) daugiau laisvalaikio Jūsų šeimoje? Pabraukite.
  - a) sūnus;
  - b) dukra;
  - c) vienodai.
32. Kas turi daugiau laisvalaikio Jūsų šeimoje? Pabraukite.
  - a) vyras;
  - b) žmona;
  - c) vienodai.
33. Nuo kokio amžiaus (metais) Jūsų vaikai pradėjo užsidirbti pinigų? Koks tai buvo darbas?
34. Ar savarankiškai uždirbtais pinigais jie prisidėdavo (prisideda) prie šeimos biudžeto?
35. Ar finansiškai remiate ar rėmėte vaikus:
  - a) studijuojančius;
  - b) dirbančius?
36. Iki kokio amžiaus (ar dėl kitų aplinkybių (nurodyti) žadate vaikus remti finansiškai?
37. Ar finansiškai remiate ar rėmėte vaikus:
  - a) jiems vedus ar ištekėjus;
  - b) gimus anūkams;
  - c) kita?
38. Ar ši parama nuolatinė, jei ne, tai kokiomis situacijomis taip elgiatės? Nurodykite.
39. Kurią(-ias) savaitės dieną skiriate poilsiui?
40. Kokius darbus dirbate savaitgaliais?
41. Ar yra darbų, kurių vengiate dirbti sėkmadienį? Kokių darbų ir kodėl?
42. Ar yra švenčių, kurių metu susilaikote nuo visų darbų?
43. Jeigu taip, tai kokių švenčių metu ir kodėl (išvardykite šventes ir nurodykite priežastis)?
44. Koks darbas namų ūkyje Jums maloniausias? Kodėl?
45. Koks darbas Jums namų ūkyje nemaloniausias? Kodėl?
46. Koks darbas namų ūkyje Jums fiziškai sunkiausias?
47. Kokį darbą namų ūkyje galėtumėte pavadinti poilsiu?

Duomenys apie pateikėją

Gimimo metai

Vedybų data

Tautybė

Tikyba

Išsilavinimas

Darbas

Dabartinė gyvenamoji vieta (kaimas / miestelis / miestas, seniūnija, rajonas)

GYVENIMO CIKLO PAPROČIAI: VAIŠĖS IR DOVANOS

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Klausimynas skirtas vyresnio amžiaus pateikėjams apklausti. Pastaba: jeigu pateikiami keli galimo atsakymo variantai, teisingą pabraukite. Neužtekus vietos atsakymui užrašyti jį rašykite anketos pabaigoje, nurodydami klausimo numerį (pvz., I.9).

I. Krikštynos

1. Ką kvietėte į krikštynas ir kaip (žodžiu / raštu)?
  - a) gimines;
  - b) draugus;
  - c) kaimynus;
  - d) kita.
2. Ar į krikštynas galėjo ateiti nekviestieji?
3. Ar eidami į krikštynas svečiai atsinešdavo vaišių (maisto, gėrimo)?
4. Kokias vaišes nešėsi:
  - a) kūmas;
  - b) kūma;
  - c) svečiai?
5. Kam atsineštas vaišes atiduodavo?
6. Ar buvo specialus patiekalas(-ai), skirtas tik krikštynoms? Koks ir kas jį gamino?
7. Ar buvo vaišinama prieš krikštą? Jei taip, vaišino:
  - a) tik kūmus;
  - b) visus surinkusiuosius;
  - c) kita?
8. Kur buvo sutinkami grįžtantieji iš krikšto?
  - a) pakeliui iš bažnyčios;
  - b) kieme;
  - c) prie durų;
  - d) prie stalo;
  - e) kita.
9. Kas ir kokias vaišes, jeigu reikėdavo „išsipirkti“ užtvaras, duodavo?
10. Kiek dienų trukdavo krikštyną šventė?
11. Kokie valgiai buvo patiekiami (išvardykite)?
12. Ar buvo rengiamos atskiros vaišės: „kūmos pietūs“, bobutės košė ir kt.?
13. Kada jie vykdavo ir kokiais valgiais buvo vaišinama?
14. Koks valgis ar veiksmas simbolizavo krikštyną pabaigą?
15. Ar buvo paprotys įdėti lauktuvių ir ką nors išvykstantiems krikštyną dalyviams?
16. Kokias dovanas ir kada vaikui teikė:
  - a) krikštatėvis;
  - b) krikštamotė;
  - c) seneliai;
  - d) svečiai?
17. Ar buvo teikiamos dovanos kūdikio motinai? Kas ir ką dovanojo?

18. Kas kūdikį parengdavo krikštui (prausdavo, aprengdavo, paduodavo kūmams)?
19. Ar už šias paslaugas buvo apdovanojama? Kas ir ką ta proga dovanojo?

II. Vestuvės

1. Ką kvietėte į vestuves ir kaip (raštu / žodžiu)?
  - a) gimines;
  - b) draugus;
  - c) kaimynus;
  - d) kita.
2. Ar į vestuves galėjo ateiti nekviestieji? Ar juos vaišindavo ir kuo?
3. Ar eidami į vestuves svečiai atsinešdavo maisto, gėrimų? Išvardykite, ką nešėsi.
4. Kam atsineštas vaišes atiduodavo?
5. Kaip jaunas / jaunoji pranešdavo (ar prašydavo sutikimo, palaiminimo) savo tėvams? Pranešdavo abu kartu ar atskirai?
6. Ar ta proga buvo teikiamos dovanos? Kas ir ką teikė?
7. Kur buvo švenčiamos vestuvės?
  - a) jaunosios namuose;
  - b) jaunojo namuose;
  - c) per abi (jaunojo ir jaunosios) puses;
  - d) kita?
8. Kiek dienų trukdavo vestuvių šventė:
  - a) jei buvo švenčiama jaunosios pusėje;
  - b) jei buvo švenčiama per abi (jaunosios ir jaunojo) puses;
  - c) kita?
9. Ar buvo vaišinama prieš jungtuves, t. y. susirinkus ryte pas jaunikį, ir kas tose vaišėse dalyvavo?
10. Kaip jungtuvių rytą buvo sutinkamas jaunikis ir jo pulkas pas jaunąją? Ar buvo vaišinama?
11. Ką kvietė jaunikis į savo pulką? Piršlį, svotą... – prašome surašyti tarminius pavadinimus.
12. Ką kvietė jaunoji į savo pulką? Piršlį, svotą... – prašome surašyti tarminius pavadinimus.
13. Kiek buvo tverta užtvarų (*bromų*) pakeliui iš bažnyčios į namus? Kas juos ir kuo „išpirkdavo“?
14. Kas ir su kuo (duona, vandeniu ir kt.) pasitikdavo jaunuosius po jungtuvių: jaunosios namuose, jaunikio namuose?
15. Kaip buvo pradedamos (kokiomis apeigomis) vestuvių vaišės?
16. Kokie valgiai buvo pateikiami vaišių metu? Išvardykite.
17. Kelis kartus per dieną buvo vaišinama (iš naujo dengiamas stalas)?
18. Kaip vadinti skirtingi valgymo kartai? Ar skyrėsi valgiai skirtingų stalo užsėdimų metu?
19. Ar buvo specialus patiekalas(-ai), skirtas tik vestuvėms? Koks ir kas jį ruošė?
20. Ar buvo rengiami „svočios pietūs“, „marčios pietūs“?
21. Kada jie vykdavo ir kokiais valgiais buvo vaišinama?
22. Kokių valgiu ar veiksmu buvo baigiamos vestuvės?
23. Ar buvo paprotys pasibaigus vaišėms įdėti lauktuvių ir ką?

24. Ką jaunikis ir kada dovanojo nuotakai?
25. Ką jaunoji ir kada dovanojo jaunikiui?
26. Kokias dovanas jaunesiems teikė:
  - a) jaunosios motina;
  - b) jaunosios tėvas;
  - c) jaunojo motina;
  - d) jaunojo tėvas;
  - e) svočia (svotai);
  - f) piršlys;
  - g) pamergės;
  - h) pabroliai;
  - i) svečiai?
27. Koku metu ir su kokiomis apeigomis buvo teikiamos jaunesiems dovanos, jei vestuvės vyko tik vienoje pusėje arba per abi puses?
28. Kas pirmas pradėdavo dovanojimo ceremoniją, jei vestuvės vyko tik vienoje pusėje arba per abi puses?
29. Ką jaunoji ir kada dovanojo jaunojo:
  - a) tėvui;
  - b) motinai;
  - c) broliams;
  - d) seserims;
  - e) krikšto tėvams;
  - f) kita?
30. Ką ir kada jaunasis dovanojo jaunosios:
  - a) tėvui;
  - b) motinai;
  - c) broliams;
  - d) seserims;
  - e) krikšto tėvams;
  - f) kita?
31. Kam dar buvo teikiamos dovanos, kada ir ką dovanojo?

III. Laidotuvės

1. Kas eidavo į šermenis (seniau / dabar)?
  - a) tik kviestieji;
  - b) nekviestieji.
2. Kaip buvo pranešama apie mirtį (žodžiu / raštu)?
3. Ar buvo nešamasi vaišių (maisto gėrimo) einant į šermenis (seniau / dabar)?
4. Kas ir ką atsinešdavo bei kur vaišes padėdavo?
5. Ar buvo specialus patiekalas(-ai), skirtas šermenims? Koks ir kas juo pasirūpindavo?
6. Ar duodavo per šermenis valgyti:
  - a) visiems susirinkusiems;
  - b) giedotojams;
  - c) giminėms;
  - d) iš toliau atvažiuojantiems?

7. Kelis kartus per šermenis buvo duodama valgyti ir kaip buvo vadinami atskiri valgymo kartai?
8. Kas paprastai dalyvauja gedulinguose pietuose (seniau / dabar)?
  - a) tik dalyvavusieji laidotuvėse;
  - b) dalyvavusieji šermenyse ir laidotuvėse;
  - c) nedalyvavusieji laidotuvėse.
9. Kokie valgiai buvo patiekiami gedulingų pietų metu? Išvardykite.
10. Kur vyko / vyksta gedulingi pietūs (seniau / dabar)?
  - a) velionio namuose;
  - b) kavinėje;
  - c) kita.
11. Kam po gedulingų pietų įdedama lauktuvių?
  - a) giesmininkams;
  - b) duobkasiams;
  - c) giminėms;
  - d) kitiems.
12. Ar per laidotuves buvo šelpiama velionio šeima?
13. Kokia forma (pinigais, daiktais ir kt.) ir kas?
  - a) giminės;
  - b) kiti.
14. Gal dovanojote velionio drabužius / daiktus? Jei taip, kam ir kada?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė ir tikyba

Dabartinė gyvenamoji vieta

KRIKŠTYNOS IR VARDYNOS¹⁵

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Klausimynas skirtas XX a. antrosios pusės kaimų ir mažų miestelių jaunimo tradicinio socialinio gyvenimo formoms ir jų kaitai analizuoti. Pageidautina, kad respondentai būtų gimę 1935–1985 m., pasakotų apie savo paauglystės ir jaunystės metus (maždaug nuo 15 metų iki vedybų), kad klausimai būtų užduodami apie konkretaus pateikėjo jaunystę. Medžiaga būna vertingiausia klausinėjant vietinius, dabar gyvenančius netoli vietovės, apie kurią pasakoja. Jeigu respondentas nesutinka nurodyti savo vardo ir pavardės, apklausa gali būti anoniminė.

I.

1. Ar Jūs pati krikštyta?
2. Kokio amžiaus krikštijote savo vaikus? Išvardykite vaikų gimimo datas ir laiką.
3. Kodėl krikštijote savo vaikus?
  - a) tai krikščioniška būtinybė;
  - b) tai šeimos tradicija;
  - c) dėl tėvų ar senelių skatinimų;
  - d) kita.
4. Jei nekrikštijote savo vaikų, tai kodėl?
5. Ar pasitaikė, kad Jūsų kūdikį pakrikštijo:
  - a) be Jūsų sutikimo;
  - b) Jums nežinant?
6. Kas tai atliko?
  - a) seneliai (Jūsų ar vyro tėvai);
  - b) kita.
7. Kas rinko vardus Jūsų vaikams?
  - a) Jūs;
  - b) Jūsų vyras;
  - c) abu su vyru;
  - d) seneliai (Jūsų ar vyro tėvai);
  - e) broliai ar seserys;
  - f) krikštatėviai;
  - g) draugai.
8. Gal turėjote parinkę vardų variantus iki kūdikiui gimstant?

.....
¹⁵ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 54–59.

9. Pagal kokius kriterijus parinkote savo vaikams vardus?
  - a) „atsineštinis“ (to šventojo, kurio dieną gimė);
  - b) šventas;
  - c) tautiškas;
  - d) konkrečių žmonių;
  - e) giminės: senelio, tėvo, motinos;
  - f) krikštatėvio ar krikštamotės;
  - g) kino filmų herojų;
  - h) tiesiog patikęs vardas;
  - i) patys sukūrėte;
  - j) kita.
10. Ar Jūsų vaikai švenčia vardadienius?
11. Kokie Jūsų vaikų vardai? Išvardykite.
12. Ar derinate vardą prie pavardės?
13. Ar krikštijant bažnyčioje kūdikiui buvo duotas antras vardas? Ar šis vardas užrašytas ir metrikuose?
14. Pagal kokius kriterijus parinkote krikštatėvius savo vaikams?
15. Kas Jūsų vaikų krikštatėviai? Išvardykite kiekvieno vaiko krikštatėvius pagal:
  - a) tikybą;
  - b) užsiėmimą;
  - c) giminytės laipsnį;
  - d) pažinties laipsnį;
  - e) šeiminių padėtį.
16. Kelias krikštatėvių poras kvietėte?
17. Kuri krikštatėvių pora svarbiausia vaiko gyvenime?
18. Kur gavote krikšto marškinėlius?
  - a) pati pasiuvote;
  - b) dovanojo krikštamotė;
  - c) davė bažnyčioje;
  - d) pasiskolinote;
  - e) kita.
19. Kokie Jūsų vaikų krikšto marškinėliai?
  - a) drabužis (kaip papuoštas);
  - b) medžiagos atraiža (nurodykite, kaip suformuota ir papuošta).
20. Ar skiriasi berniuko ir mergaitės krikšto marškinėliai?
21. Ar vaiką krikšto marškinėliais apvilkote veždami į bažnyčią, ar juos tik uždėjo ant vaiko bažnyčioje?
22. Ar Jūsų tėvų šeimoje buvo tradicija su pirmagimio krikšto marškinėliais krikštyti visus šeimoje gimusius vaikus? Ar jos laikotės ir dabar?
23. Ar Jūs saugote visų savo vaikų krikšto marškinėlius?
24. Ar saugote krikšto žvakes?
25. Ar skolinote savo vaikų krikšto marškinėlius? Jei taip, tai kam?

26. Ar prieš važiuojant į bažnyčią buvo:
- a) susėdama prie stalo;
  - b) iškilmingai atnešamas kūdikis,;
  - c) kūdikis palaiminamas tėvų, senelių;
  - d) kita?
27. Kas, be krikštatėvių, dalyvavo bažnytinėse Jūsų kūdikio krikšto apeigose?
- a) Jūs (t. y. tėvai);
  - b) seneliai;
  - c) broliai, seserys;
  - d) giminės;
  - e) draugai;
  - f) kita.
28. Kokios krikštatėvių pareigos krikštijant?
- a) kas laikė kūdikį;
  - b) kas laikė žvakę;
  - c) kur stovėjo;
  - d) kita.
29. Kas mokėjo už krikštą? Ar būtina mokėti ir kiek?
30. Ar rengėte krikštyną vaišes visiems savo vaikams? Jei ne visiems, tai kuriam? Kodėl?
31. Ar manote, kad vaišės yra būtinos?
32. Kaip prasidėdavo krikštyną vaišės grįžus iš bažnyčios?
- a) kūdikio pristatymu;
  - b) skubiu kūdikio išvystymu;
  - c) tėvų padėkojimu kūmams;
  - d) tėvų palaiminimu;
  - e) kita.
33. Ar esate girdėję, kad krikštatėvių elgesys užstalėje gali nulemti kūdikio ateitį? Krikštatėviai turėjo:
- a) sėdėti susiglaudę;
  - b) būti meilūs vienas kitam;
  - c) prisigerti;
  - d) kita.
34. Ar svečiai stengėsi nulemti vaiko ateitį? Kaip?
35. Kelias dienas vyko krikštyną vaišės, ir kaip jos buvo užbaigiamos?
36. Kiek buvo svečių?
37. Ką pirmiausia kvietėte?
- a) gimines;
  - b) kaimynus;
  - c) draugus.
38. Kas atėjo nekviestas?
39. Ką svečiai atsinešė dovanų, maisto, gėrimų?
40. Ar išlydint svečius įdėjote lauktuvių namiškiams? Jei taip, tai ką?

II.

1. Kelis krikštavaikius turite?
2. Kieno vaikus krikštijote?
  - a) brolių;
  - b) seserų;
  - c) kitų giminių;
  - d) draugų;
  - e) kaimynų.
3. Kas buvo Jūsų krikštijamų vaikų krikštatėviai (t. y. jūsų partneris) pagal tikybą, giminystę, šeiminę padėtį?
4. Ką jūs dovanojote:
  - a) krikštavaikiui;
  - b) kūdikio motinai;
  - c) kūmui;
  - d) kitiems asmenims?
5. Ką dovanojo krikštatėvis:
  - a) krikštavaikiui;
  - b) kūdikio motinai;
  - c) kitiems asmenims?
6. Ką krikštatėvis dovanojo Jums?
7. Ar teko krikštyti nesantuokinį kūdikį?
8. Kokiomis progomis lankote krikštavaikius ir ką jiems dovanojate?
  - a) vardadienio;
  - b) gimtadienio;
  - c) Pirmosios Komunijos;
  - d) sutuoktuvių;
  - e) kitomis progomis.
9. Ar rūpinatės visais krikštavaikiais vienodai? Jei ne, tai kodėl?
10. Kada paskutinį kartą lankėte savo krikštavaikius?
11. Ar krikštavaikiai privalo ir kaip rūpintis krikštatėviais?

III.

1. Ar vyko ir kaip vyko Jūsų vaikų vardynos?
  - a) tik registracija civilinės metrikacijos skyriuje be apeigų;
  - b) iškilmingas civilinis ritualas;
  - c) kultūros namuose;
  - d) apylinkės salėje;
  - e) kita.
2. Ar buvo visų vaikų vardynos? Jei ne, tai kurio vaiko?
3. Papasakokite, kaip vyko iškilmingos vardynos civilinės metrikacijos skyriuje arba kultūros namuose.

4. Kas jose dalyvavo?
  - a) vardatėviai;
  - b) krikštatėviai;
  - c) tėvai;
  - d) seneliai;
  - e) kita.
5. Ar tą dieną vyko tik Jūsų vaiko vardynos?
6. Ar gavote:
  - a) dokumentą;
  - b) kitų dovanų;
  - c) kita?
7. Ar reikėjo duoti vaikams, rengusiems programėlę, saldinių? Gal vaišinote ir kitus susirinkusiuosius?
8. Ar po vardynų buvo užtveriamas kelias? Kas tai darė?
9. Ar reikėjo kelią „išsipirkti“? Kaip?
10. Ar iškilmingos vardynos buvo privalomos, norint atsiimti vaiko gimimo registracijos dokumentą?
11. Kaip manote, ar būtų tikslinga šiuo metu rengti iškilmingas vardynas?
12. Jei Jūsų vaikams buvo rengiamos iškilmingos vardynos, tai ar juos krikštijote? Jei taip, tai kada?
  - a) prieš vardynas;
  - b) po vardynų.
13. Ar krikštatėviai ir vardatėviai buvo tie patys asmenys?
14. Ar savo vaikus krikštijote slapčia ar atvirai? Kodėl?
  - a) dėl savo socialinės padėties;
  - b) dėl krikštatėvių padėties;
  - c) kita.
15. Ar vaikus krikštijote savo parapijos bažnyčioje ar saugumo sumetimais vežėte į kitą parapiją?
16. Ar sovietmečiu yra tekę į namus kviesti kunigą, kad pakrikštytų Jūsų kūdikį?
17. Ar valdžia bausdavo tėvus, jei sužinodavo, kad pakrikštijo savo vaiką?
18. Ar slėpėte tai, kad buvote krikštatėviu (krikštamote)?

IV.

1. Ar žinote atvejų, kada Krikšto sakramentą priėmė jau suaugusieji? Kokios tokio krikšto priežastys?
2. Ką žinote apie krikštą namuose ir kokių tikslų jis atliekamas?
3. Ar teko dalyvauti nekrikštyto kūdikio laidotuvėse? Ar jose dalyvavo kunigas?
4. Kaip greitai reikia krikštyti kūdikį?
5. Nuo kelių metų galima tapti krikštatėviu?
6. Ar tikite, kad pirmą kartą merginai geriau krikštyti berniuką, o vaikinui – mergaitę? Ar paisėte šių tikėjimų?
7. Ar krikštamote gali būti nėščia moteris, mergina, susilaukusi kūdikio? Jei ne, kodėl?

8. Ar bažnyčia reikalauja, kad krikštatėviai būtų priėmę krikščioniškus sakramentus?
  - a) Krikšto;
  - b) Pirmosios Komunijos;
  - c) Sutvirtinimo;
  - d) Moterystės;
  - e) kita.
9. Ar tai Jums buvo svarbu, kai rinkote savo vaikams krikštatus?
10. Ar reikšmingas įvykis žmogaus gyvenime tapti krikštatiu ar krikstamote? Kodėl?
11. Kada galima atsisakyti būti kūmais? Kodėl?
12. Ar buvo švenčiamas pirmas kūmavimas? Kaip?
13. Jei tėvai skirtingo tikėjimo, tai kaip krikštijo kūdikį?
14. Kaip krikštatėviai vadina savo krikštavaikius?
15. Kaip krikštavaikiai vadina savo krikštatus?
16. Kaip savo vaikų krikštatus vadina kūdikio tėvai?
17. Ar gali tuoktis krikštatėviai ir krikštavaikiai?
18. Ar pritariate nuostatai, kad krikštatėviai tampa antraisiais kūdikio tėvais?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė. Gimimo vieta ir metai

Vietovė, apie kurią pasakojama

Tautybė, tikyba

Šeiminė padėtis

Išsilavinimas. Kur dirba (mokosi)

Dabartinis adresas

LANKYNOS

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Lankynos žymi kūdikio ir gimdyvės lankymo paprotį, kuriuo išreiškiamas džiaugsmas, rūpestis ir viešas kūdikio pristatymas platesnei bendruomenei – giminių, kaimynų, draugų ar bendradarbių ratui. Šis klausimynas skirtas visoms, vaikų susilaukusioms, moterims.

1. Ar pagimdžius kūdikį Jus lankė ligoninėje? Kaip šis lankymas vadinamas?
2. Kas atėjo lankyti?
  - a) artimiausi giminės;
  - b) giminės;
  - c) draugai;
  - d) kaimynai.
3. Ar lankiusieji ligoninėje atnešė:
  - a) gėlių Jums;
  - b) dovanų kūdikiui?
4. Kaip vadinamas pirmasis lankymas namuose?
  - a) lankynos;
  - b) palankynos;
  - c) apgėlai;
  - d) kita.
5. Kada atėjo lankyti?
  - a) po savaitės;
  - b) po mėnesio;
  - c) po dviejų mėnesių;
  - d) kita.
6. Ar atėjo lankyti po visų vaikų? Jei ne po visų – tai kodėl?
7. Ar atėjo lankyti tik moterys ar kartu su vyrais?
8. Ką lankytojai atnešė dovanų:
  - a) Jums;
  - b) kūdikiui?
9. Ar atsinešė maisto, gėrimo?
10. Ar lankytojus vaišino? Kas organizavo vaišes?
11. Ar kūdikio tėvo dalyvavimas lankynų metu:
  - a) būtinas;
  - b) pageidaujamas;
  - c) nesvarbus?
12. Ar į lankynas einama:
  - a) tik iki kūdikio krikštynų;
  - b) po krikštynų;
  - c) kita?
13. Ar visi, atėjusieji į lankynas, kviečiami į kūdikio krikštynas?
  - a) būtinai;
  - b) pasirinktinai.

14. Jūsų nuomone, ar reikalingos lankynos ir ką jos simbolizuoja

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė ir tikyba

Dabartinė gyvenamoji vieta

ŠVENTINĖ KULTŪRA ŠEIMOJE (Nepriklausomoje Lietuvoje)

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Šis klausimynas skirtas išsiaiškinti, kaip šeimos narių rate švenčiamos šventės. Apklausiami pateikėjai, gimę 1970 m. ir vėliau, t. y. galintys papasakoti apie situaciją po 1991 m.

1. Kurias šventes priskirtumėte prie šeimos švenčių?
2. Išvardykite tris Jums svarbiausias kalendorines šventes, švenčiamas Jūsų šeimoje?
3. Kaip šeimoje šventėte paskutines Kalėdas?
4. Kaip šeimoje šventėte paskutinius Naujuosius metus?
5. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Vasario 16-ąją?
6. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Kovo 11-ąją?
7. Kaip šeimoje šventėte paskutines Velykas?
8. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Gegužės 1-ąją?
9. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Motinos dieną?
10. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Tėvo dieną?
11. Kaip šeimoje šventėte paskutines Jonines?
12. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Liepos 6-ąją?
13. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Žolinę?
14. Kaip šeimoje šventėte paskutines Vėlines?
15. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Kovo 8-ąją?
16. Kaip šeimoje šventėte paskutinę Valentino dieną?
17. Kieno iš šeimos narių ir kaip šventėte paskutinį gimtadienį?
18. Kieno iš šeimos narių ir kaip šventėte paskutinį jubiliejinį gimtadienį?
19. Kieno iš šeimos narių ir kaip šventėte paskutinį vardadienį?
20. Kaip švenčiate draugystės metines?
21. Kaip švenčiate vestuvių metines?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Tautybė

Religinė priklausomybė

Gyvenamoji vieta

Išsilavinimas

Darbovietė

Šeiminė padėtis (ištekėjusi / vedęs, netekėjusi / nevedęs, našlė / našlys ir kt.)

ŠVENTINĖ KULTŪRA ŠEIMOJE (Sovietinėje Lietuvoje)

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Šis klausimynas skirtas išsiaiškinti, kaip šeimos narių rate švenčiamos šventės. Apklausiai pasirenkami pateikėjai, galintys papasakoti apie sovietmečiu švėstas šventes.

1. Kurias šventes priskirtumėte prie šeimos švenčių?
2. Išvardykite tris Jums svarbiausias kalendorines šventes, švenčiamas Jūsų šeimoje?
3. Kaip šeimoje švėsdavote Kalėdas?
4. Kaip šeimoje švėsdavote Naujuosius metus?
5. Kaip šeimoje švėsdavote Vasario 16-ąją?
6. Kaip šeimoje švėsdavote Velykas?
7. Kaip šeimoje švėsdavote Gegužės 1-ąją?
8. Kaip šeimoje švėsdavote Jonines?
9. Kaip šeimoje švėsdavote Spalio revoliucijos metines?
10. Kaip šeimoje švėsdavote Vasario 23-ąją?
11. Kaip šeimoje švėsdavote Vėlines?
12. Kaip šeimoje švėsdavote Kovo 8-ąją?
13. Kaip šeimoje švėsdavote šeimos narių gimtadienius?
14. Kaip šeimoje švėsdavote šeimos narių vardadienius?
15. Kaip švėsdavote draugystės metines?
16. Kaip švėsdavote vestuvių metines?

Duomenys apie pateikėją

Pateikėjo vardas

Amžius

Tautybė

Gimimo metai

Gyvenamoji vieta

Išsilavinimas

Darbovietė (iki 1990 m.)

Dabartinė šeiminė padėtis (taip pat vedybų, skyrybų, jei sutuoktinis miręs, tai jo mirties; jei gyvenote nesusituokę, bendro gyvenimo pradžios ir pabaigos datos)

ŠVENTĖS ŠEIMOJE – ŠV. KALĖDOS IR ŠV. VELYKOS¹⁶

Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Mardosa

Atliekant apklausą šeimoje, reiktų apklausti tik vieną iš sutuoktinių: vyrą arba žmoną. Atsakant į klausimus, kur nurodyti keli atsakymo variantai, būtina užrašyti teisingą atsakymą. Esant reikalui papildomą informaciją galima įrašyti interviu pabaigoje nurodžius klausimo numerį (pvz., 2.). Tai galioja, jeigu atsakant į klausimą neužtenka vietos išsamiai į jį atsakyti. Jei nenurodyta kitaip, užrašyti informaciją apie paskutinę šių (jeigu šiemet šventė dar nešvęsta – praeitų) metų šventę. Klausimynas anoniminis ir bus naudojamos tik mokslo tikslais. Tačiau apklausiamas asmuo turi teisę neatsakyti į jo asmenį liečiančius klausimus.

1. Ar pastaraisiais metais šeimoje šventėte:
  - a) Kūčias;
  - b) Kalėdų pirmąją dieną;
  - c) Kalėdų antrąją dieną?
2. Kur (namie, išvykę) ir su kuo (išvardykite šeimos narius) šventėte pastarųjų metų Kūčias?
3. Kas, be šeimos narių, dalyvavo Kūčių vakarieneje?
4. Ar puošėte Kalėdų eglutę (dirbtinę, tikrą)? Kokiais žaislais (pirktiniais, savo gamybos)?
5. Kas iš šeimos narių puošė eglutę ir kada?
6. Kada pradėjote ruošti dovanas? Perkate ar gaminate patys?
7. Kada (per Kūčias, Kalėdas, kitą dieną) ir kaip pasikeitėte dovanomis?
8. Ką dovanojote šeimos nariams? Išvardykite ką ir kam.
9. Ką šiemet gavote dovanų Jūs?
10. Kas iš šeimos narių gamino Kūčių valgius?
11. Išvardykite, kokie valgiai ir gėrimai buvo ant Jūsų šeimos Kūčių stalo. Užrašykite tris svarbiausius Jūsų šeimos Kūčių patiekalus.
12. Kas iš šeimos narių dengė Kūčių stalą ir kaip? Ar po staltiese (stalu) dėjo šieno?
13. Kas iš šeimos narių ir kaip pradėjo Kūčių vakarienę?
14. Kokius naudojote krikščioniškus ženklus?
  - a) kalėdaičius;
  - b) žegnojimąsi;
  - c) bendrą maldą;
  - d) kita.
15. Kaip vakarienės metu prisiminėte mirusius šeimos narius?
16. Kokius Kūčių spėjimus, burtus praktikujete savo šeimoje? Ir kas tai daro?
17. Kokių dar Kūčių tradicijų, papročių, apeigų laikomasi Jūsų šeimoje? Išvardykite.
18. Kaip sveikinate nedalyvavusius Kūčių, Kalėdų metu šeimos narius?
  - a) laišku;
  - b) telefonu;
  - c) el. paštu;
  - d) kitaip (nurodykite).

.....
¹⁶ Klausimą parengė Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Mardosa, Žilvytis Šaknys ir Irma Šidiškienė, kurie dalyvavo LII projekte, finansuotame LMT (LIT 5-6), „Šiuolaikinės vilniečių šventės šeimoje. Pirmoji ir antroji dalys“.

19. Kokius valgius ir kas gamina Kalėdų vakarienei?
20. Kokių Kalėdų tradicijų laikosi Jūsų šeima? Išvardykite.
21. Kaip švenčiate Kalėdų antrąją dieną?
22. Kadaėjote į bažnyčią?
  - a) per Kūčias;
  - b) Kalėdų pirmąją dieną;
  - c) Kalėdų antrąją dieną.
23. Ar švenčiate bažnyčioje Verbų sekmadienį?
24. Kokio medžio / medžių šakeles per pastarųjų metų Verbų sekmadienį šventinote? Kas iš šeimos jas šventino?
25. Verbą patys darėte ar pirkote prie bažnyčios? Ar dėjote į verbas:
  - a) kambarinių gėlių šakelių (kokių);
  - b) miško augalų (kokių);
  - c) džiovintų gėlių žiedų, džiovintų gėlių;
  - d) dirbtinių (plastikinių) žiedų?
26. Kas Jūsų šeimoje (nurodyti kas) šventino Vilniaus verbas? Ar šventinant pridedama šalia žaliuojančių šakelių / gėlių?
27. Ką plaka (sutiktus pažįstamus, namiškius) su verba?
28. Kokia verba – šventinta, nešventinta – plaka ir ką plakdami sako?
29. Ar Jūsų šeimoje kas nors tiki (nurodyti kas), kad šventinta verba saugo namus?
30. Ar kas nors smilkė (nurodyti kas) šventinta verba namus, ligonius?
31. Kokiais dar tikslais naudojo verbą ir kokio medžio? Kur pasenusias verbas padeda?
32. Kokia, Jūsų nuomone, yra verbos prasmė?
33. Kaip ruošiatės Velykoms Didįjį ketvirtadienį? Kas iš šeimos narių:
  - a)ėjo į bažnyčią;
  - b)švarino namus;
  - c)meldėsi namuose?
 Gal tai tik eilinė diena?
34. Kaip ruošiatės Velykoms Didįjį penktadienį? Kas iš šeimos narių:
  - a)pasninkavo;
  - b)ėjo į bažnyčią;
  - c)meldėsi namuose?
 Gal tai eilinė diena?
35. Kas iš šeimos narių Didįjį šeštadienįėjo į bažnyčią:
  - a)parsinešti šventintos ugnies (jei taip, nurodykite, kaip nešate);
  - b)tik melstis?
36. Kas parsineša šventinto vandens? Kada?
  - a)šeštadienį vakare;
  - b)po sekmadienio mišių;
  - c)neneša.
37. Kas švęstu vandeniu:
  - a)apšlaksto sekmadienį velykinį stalą;
  - b)apšlaksto namus;
  - c)apšlaksto kitus šeimos narius;
  - d)kita?

38. Kas iš šeimos narių Didžiąją savaitę lankė artimųjų kapus, kodėl?
39. Kas dažė kiaušinius, kokiais dažais? Kaip margino? Kada? Detaliai aprašyti.
40. Kaip ruošėte Velykoms maistą?
  - a) neruošiau;
  - b) pirkau kulinarinius ir konditerinius gaminius.
41. Ar turite specialius, tik Jūsų šeimai būdingus, tradicinius velykinius maisto gaminius, gėrimus? Išvardykite velykinius patiekalus.
42. Aprašykite savo velykinio stalo vaizdą? Ar puošiote žaluma, religiniais simboliais ir kokiais?
43. Kokį Jūsų šeimoje kepė šventinį pyragą ir kaip jis vadinamas (*boba, kulič, paska*)?
44. Kas iš šeimos narių į bažnyčią neša šventinti maistą? Kame ir ką neša ir kada šventina (šeštadienio vakare ar sekmadienį)?
45. Ar meldžiatės susėdę prie velykinio stalo?
46. Kaip su Velykomis sveikinate pobūvyje nebuvusius šeimos narius?
47. Kokius žaidimus šeimoje žaidėte su margučiais?
48. Kas dovanoja Jums (Jūsų vaikams) margučius?
49. Kurią – pirmą ar antrą – dieną ėjote į svečius ir ką lankėte? Jei taip, tai pas ką?
  - a) gimines;
  - b) darbo draugus;
  - c) šeimos draugus;
  - d) krikštavaikius;
  - e) kita.
50. Su kuo švenčiate ir antrąją Velykų dieną? Detaliai aprašyti kaip.
51. Kaip šventėte pastarųjų metų Žolinę?
  - a) su šeimos nariais ėjau į bažnyčią;
  - b) su draugais ėjau į bažnyčią;
  - c) su šeimos nariais valgėme šventinius pietus;
  - d) su draugais valgėme šventinius pietus;
  - e) nesuprantu šios šventės prasmės.
52. Kas iš šeimos narių parūpino šventinę puokštę? Iš kur?
53. Kokius žolynus šventinote?
54. Kur laikomi pašventinti žolynai?
  - a) vazoje ant stalo;
  - b) prie šventų paveikslų;
  - c) kitur.
55. Kam naudojami šventinti žolynai?
  - a) suvytę išmetami;
  - b) išdžiovinami ir jais aprūkomi susirgę;
  - c) žinau, kad dedami į mirusiojo pagalvę (karstą).

Duomenys apie pateikėją

Lytis (vyras, moteris)

Amžius (metais)

Vestuvių metai

Profesija

Tautybė

Tikyba

Vilniaus rajonas, kuriame gyvena (pvz., Šeškinė)

TRADICIJA XXI AMŽIUJE

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Klausimynas skirtas jauniems pateikėjams (nuo 16 iki 30 metų) apklausti.

I.

1. Kaip apibūdintumėte, kas yra tradicija?
2. Kaip apibūdintumėte, kas yra paprotys?
3. Ar tradicija skiriasi nuo papročio? Ir kuo skiriasi?
4. Ar tradicijos perduodamos iš kartos į kartą?
5. Koku būdu?
6. Kokias tradicijas Jūs sužinojote iš savo senelių?
7. Kokias tradicijas Jūs sužinojote iš savo tėvų?
8. Ar yra tradicijų, apie kurias sužinojote mokykloje, universitete?
9. Ar yra tradicijų, apie kurias sužinojote iš knygų; interneto?
10. Kokių tradicijų Jūs laikotės savo gyvenime?
11. Ar papročiai perduodami iš kartos į kartą?
12. Koku būdu?
13. Kokius papročius Jūs sužinojote iš savo senelių?
14. Kokius papročius Jūs sužinojote iš savo tėvų?
15. Ar yra papročių, apie kuriuos sužinojote mokykloje, universitete?
16. Ar yra papročių, apie kuriuos sužinojote iš knygų; interneto?
17. Kokių papročių Jūs laikotės savo gyvenime?
18. Kaip apibūdintumėte, kas yra prietaras?
19. Ar tikite prietarų galia? Jei taip, tai kodėl?
20. Ar yra prietarų, kurių laikotės Jūs pats? Kokių?

II.

1. Kokias žinote kalendorines šventes?
2. Kokias kalendorines šventes Jūs švenčiate?
3. Kokias šventes švenčiate šeimoje?
4. Kokias šventes švenčiate su draugais?
5. Kokia kalendorinė šventė Jums labiausiai patinka? Kodėl? Aprašykite, kaip ją švenčiate.
6. Kokias žinote šeimos šventes?
7. Kokias šventes Jūs švenčiate?
8. Kokias šventes Jūs švenčiate su tėvais?
9. Kokias šventes Jūs švenčiate su draugais?
10. Kokia Jūsų mėgstamiausia šeimos šventė? Kodėl? Aprašykite, kaip ją švenčiate.
11. Kokias šventes, be minėtų, dar žinote?
12. Kokia šventė iš visų švenčiamų yra Jūsų mėgstamiausia? Kodėl? Aprašykite, kaip ją švenčiate.

III.

1. Ar Jūs krikštytas? Kokio amžiaus?
2. Kas yra Jūsų krikštatėviai – giminės, tėvų draugai, kaimynai?
3. Koks Jūsų krikšto vardas?
4. Ar žadate krikštyti savo vaikus? Kodėl?
5. Jei manote, kad nebūtina krikštyti, tai kodėl?
6. Ar teko dalyvauti krikštynose kaip krikštatėvis (krikštamotė), kaip svečias?
7. Jei esate krikštatėvis / krikštamotė, tai kokių informacijos šaltinių rėmėtės rengdamiesi šiam vaidmeniui: mokslinėmis knygomis, kita literatūra, internetu, pasiklausėte tėvų, pasiklausėte senelių, kita?
8. Kiek turite krikštavaikių ir kokio amžiaus?
9. Kas Jus sieja su krikštavaikių tėvais – giminystė, draugystė, kaimynystė?
10. Ar galima atsisakyti, jei esi kviečiamas būti krikštatėviu / krikštamote?
11. Kokiomis progomis lankote savo krikštavaikius ir ką dovanojate?
12. Kokiomis progomis Jus aplanko Jūsų krikštatėviai ir ką dovanoja (jeigu jau nebelanko – tai iki kada tai darė)?
13. Ar teko dalyvauti mergvakaryje, bernvakaryje? Jei taip, prašome aprašyti, kur ir kaip jis vyko. Pastaba: jei buvote keliuose, aprašykite tą, kuris Jums atrodo įdomiausias.
14. Ar reikalingi mergvakariai ir bernvakariai?
15. Ar teko dalyvauti vestuvėse pabroliu, pamerge? Kieno tai buvo vestuvės – labai artimo giminaičio, tolimesnio giminaičio, draugo ir pan.?
16. Jei buvote pabroliu / pamerge, tai kokių informacijos šaltinių rėmėtės rengdamiesi šiam vaidmeniui: mokslinėmis knygomis, kita literatūra, internetu, pasiklausėte tėvų, pasiklausėte senelių, kita?
17. Ar galima atsisakyti, jei esi kviečiamas pabroliu, pamerge, svečiu?
18. Ar teko dalyvauti šeimos nario, giminaičio (labai artimo ar tolimesnio), draugo, pažįstamo (prašome pabraukti) laidotuvėse?
19. Kokiu būdu sužinojote apie mirtį?
20. Ar privalu eiti į šermenis, jei nebuvote tiesiogiai informuotas mirusiojo artimųjų?
21. Ar privalu eiti į laidotuves, jei nebuvote tiesiogiai informuotas mirusiojo artimųjų?
22. Kaip reikia elgtis patalpoje, kur pašarvotas velionis?
23. Iš kur sužinojote, kaip reikia elgtis per laidotuves: iš tėvų ar senelių, literatūros, interneto, kita?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai

Vietovė, kurioje gimė ir augo

Tautybė

Išsilavinimas

Dabartinė gyvenamoji vieta

ŠIUOLAIKINIAI VESTUVIŲ PAPROČIAI

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

1. Lytis?
  - a) vyras;
  - b) moteris.
2. Ar esate vedęs / ištekęs, išsiskyręs / išsiskyrusi?
3. Jei esate vedęs, kas paskatino kurti šeimą?
  - a) vyras;
  - b) moteris;
  - c) vyro tėvai;
  - d) moters tėvai;
  - e) kiti asmenys (nurodykite).
4. Kaip vertinate šiuolaikinę santuoką (teigiamai, neigiamai, neutraliai):
  - a) tarp dviejų priešingos lyties asmenų;
  - b) tarp tos pačios lyties asmenų?
5. Kurias labiau vertinate – susituokusių ar „susidėjusių“ – vyro ir moters asmenų poras? Paaiškinkite kodėl?
6. Kiek tarp Jūsų pažįstamų yra „susidėjusių“ porų?
7. Kaip manote, nuo kada (nurodykite metus, pvz., 1989 m.) Lietuvoje pradėta gyventi ne-situokus? Kokios priežastys skatina plisti šį reiškinį (gyvenimą „susidėjus“)?
8. Kas Jums yra šeima?
  - a) vieta, kurioje randate nusiramimą ir užuovėją;
  - b) nuolatinio streso ir tarpusavio kovos vieta;
  - c) atgyvenęs dalykas;
  - d) kita (nurodykite savo variantą).
9. Kokios priežastys skatina Jus kurti šeimą?
  - a) noras susikurti materialiai užtikrintą gyvenimą su pasiturinčiu vyru / žmona;
  - b) moters pastojimas ir noras įteisinti savo sąjungą, kad kūdikis gimtų šeimoje;
  - c) noras savarankiškai gyventi ir būti „laisvėje nuo tėvų“;
  - d) tradiciškumas ir vyresniųjų valia;
  - e) meilė ir noras su mylimu žmogumi gyventi kartu viešai įteisinus savo santykius visuomenėje;
  - f) baimė likti vienam;
  - g) kita (nurodykite savo motyvus).
10. Ar skiriasi Jūsų tėvų, senelių ir Jūsų dabartiniai motyvai (dėl meilės, dėl turto, dėl kitų priežasčių) kurti šeimą? Jei skiriasi, tai kuo?
11. Kada (nurodykite metus) ir kur (nurodykite miestą, miestelį, kaimą) dalyvavote vestuvėse?
12. Keliose vestuvėse esate dalyvavęs?
13. Ar prieš vestuves, kuriose dalyvavote, buvo rengiamas mergvakaris / bernvakaris?
  - a) taip;
  - b) ne.

14. Keliuose mergvakariuose ir bernvakariuose esate dalyvavęs?
15. Kada ir kokiame mieste ar kaime jie vyko?
16. Aprašykite smulkiau mergvakarį ir bernvakarį, kuriame dalyvavote.
  - a) kokioje aplinkoje (pirtyje, kavinėje, gamtoje ar kitur) ir kada vyko bernvakaris / mergvakaris;
  - b) kas jame dalyvavo: draugės(-ai), giminaitės(-iai), bendradarbės(-iai);
  - c) kokios buvo atrakcijos ir siurprizai; kas jas organizavo;
  - d) ar per mergvakarį / bernvakarį vyko vaišės; jei taip, kokios buvo vaišės;
  - e) kaip buvo papuoštas tortas;
  - f) ar dovanojote per mergvakarį / bernvakarį jaunajai(-ajam) dovanas ir kokias;
  - g) kaip buvo apsirengusi jaunoji / jaunikis ir jų draugės(-ai); iš kur gavo šią aprangą;
  - h) kiek dienų prieš vestuves šventė mergvakarį / bernvakarį; kaip ilgai ir kokią savaitės dieną šventė?
17. Ar patiko tokiu būdu organizuota šventė? Nurodykite, kas joje patiko, o kas ne. Pagrįskite kodėl.
18. Kas buvo mergvakario ir bernvakario organizatorius?
  - a) draugės(-ai), pamergės, pabroliai;
  - b) bendradarbiai;
  - c) vestuvių firma.
19. Jei mergvakarį organizavo vestuvių firma, nurodykite jos pavadinimą. Ar likote patenkinti jos paslaugomis? Jei ne, paaiškinkite kodėl?
20. Aprašykite vestuves, kuriose dalyvavote.
  - a) kur (kokiame mieste ar kaime) ir kelintais metais vyko vestuvės;
  - b) kiek dienų vyko vestuvės ir kur (kavinėje, namuose, kaimo sodyboje ir t. t.);
  - c) ar jaunieji tuokėsi tik bažnyčioje, ar tik civilinės metrikacijos biure, ar ir bažnyčioje, ir civilinės metrikacijos biure;
  - d) kokia buvo jaunųjų apranga?
21. Kiek metų buvo jaunavedžiams?
22. Ar vestuvės buvo švenčiamos pagal senąsias lietuvių tradicijas? Jei taip, pabraukite senųjų tradicijų elementus, švęstus per vestuves.
  - a) tėvų palaiminimas išleidžiant į bažnyčią;
  - b) jaunavedžių sutikimas su duona ir druska;
  - c) grūdų apibėrimas ant jaunavedžių;
  - d) jaunosios rūtų vainikėlio segėjimas;
  - e) jaunųjų stalo užsėdimas;
  - f) jaunosios galvos dangos pakeitimas;
  - g) piršlio korimas.
23. Kokie čia dar nepaminti senieji papročiai buvo per vestuves? Išvardykite juos.
24. Kokie naujieji papročiai būdingi šiuolaikinėms vestuvėms? Gal žinote, iš kokių šalių jie atėjo?
25. Ar vestuvėse jaunieji ant tilto kabino spynas? Ką jos simbolizavo? Kas ant jų buvo užrašyta? Nuo kelintų metų spynų kabinimo ant tiltų reiškinys atsirado Lietuvoje?
26. Išvardykite, kokie tradiciniai vestuvių veikėjai (piršlys, svočia, pamergės, pabroliai, persirengėliai) dalyvavo vestuvėse?

27. Aprašykite labiausiai patikusias vestuves. Kas Jums labiausiai patiko tose vestuvėse?
28. Aprašykite labiausiai nepatikusias vestuves. Ką norėtumėte jose keisti?
29. Kas organizavo vestuves?
- a) patys jaunavedžiai;
  - b) vestuvių šventes rengianti firma;
  - c) jaunavedžių tėvai;
  - d) kita.
30. Jei vestuves rengė firma, ar likote patenkinti jos paslaugomis? Jei ne, tai kodėl.
31. Kokios vestuvių dalys buvo Jūsų minėtose vestuvėse?
- a) piršlybos;
  - b) sužadėtuvių;
  - c) mergvakaris / bernvakaris;
  - d) vestuvės;
  - e) sugražtai.
32. Parašykite, kokias įsivaizduojate savo vestuves. Kokios vestuvių dalys ir kokie elementai jose būtini?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, gimimo metai ir vieta

Apie kokios vietovės vestuvių papročius pasakosite

Kokia Jūsų profesija, išsilavinimas, tautybė, religija

Kiek tėvai turėjo vaikų ir kelintas esate šeimoje

Kokia kalba (lietuvių, rusų, lenkų ar kita) kalbėjote tėvų šeimoje ir dabar kalbate savo šeimoje

KOLŪKIS IR KOLŪKIEČIAI¹⁷

Alma Stanaitytė

Klausimynas skirtas informacijai apie gyvenimą kolūkiuose rinkti. Apklausinėti įvairaus amžiaus žmones, dirbusius kolūkiuose. Galima pasirinkti ir konkrečią kolūkiečių grupę, pvz., fermų ar kontoros darbuotojus ir pan. Į pirmuosius klausimus (1–16) gali atsakyti tik tie, kurie įstojo į kolūkį, todėl juos užduoti ne jaunesniems kaip 70 metų asmenims. Jaunesnio amžiaus žmones apklausinėti tik tada, jei jie žino apie tėvų įstojimą į kolūkį. Stengtis į klausimus gauti kiek galima išsamesnius atsakymus.

I.

1. Kuriais metais įstojote į kolūkį?
2. Papasakokite, kaip vyko kolektyvizacija. Rašėte pareiškimus prievarta ar savanoriškai? Kaip vyko pirmasis (steigiamasis) susirinkimas?
3. Papasakokite, Jūsų manymu, įdomesnių faktų, atsitikimų iš pirmųjų kolūkio gyvenimo metų?
4. Ar buvo ir kiek kartų kolūkis stambinamas, prijungiamas prie kito ir pan.?
5. Kiek hektarų žemės turėjote prieš sukuriant kolūkį?
6. Ar kolūkis nusavino pastatus? Jei taip, tai kokius ir koku būdu – pastatą naudojo kolūkio reikmėms; pastatas(-ai) nukelti.
7. Kokius gyvulius ir kiek perėmė kolūkis?
8. Kokį žemės ūkio inventorių privalėjote atiduoti į kolūkį?
9. Kokie žemės ūkio padargai liko nesuvisuomeninti? Juos nuslėpėte ar tiesiog nepaėmė?
10. Kokius padargus įsigijote vėlesniais metais?
11. Gal prisimenate, ar žmonės kolektyvizuojant ūkius bandė žymėti savo buvusios žemės ribas? Koku būdu ir kodėl tai darė? Ar buvusios ribos turėjo kokią nors įtaką kaimynų tarpusavio santykiams tuo laiku?
12. Ar būdavote rytais brigadininko varomi dirbti? Jei taip, tai kaip tai darydavo? Iki kada tai vyko?
13. Gal kolūkio pradžioje gyvenote vienkiemyje? Jei taip, ar persikėlėte gyventi į gyvenvietę (kitą kaimą), ar likote gyventi vienkiemyje? Kodėl persikėlėte?
14. Kokius darbus dirbote kolūkio pradžioje? Ar pasikeitė ir kada darbas vėlesniais metais?
15. Kiek buvo mokama už darbadienį pinigais ir grūdais už darbą pirmaisiais kolūkio metais?
16. Ar užtekdamo gaunamų už darbą pajamų pragyvenimui? Jei ne, tai kaip tada vertėtės? Nuo kada pradėjo užtekti pragyvenimui gaunamų pajamų už darbą kolūkyje? Jei ne, tai kaip Jūs tada vertėtės?
17. Kaip šnekamojoje kalboje vadindavote kolūkį?
18. Papasakokite, gal žinote eilėraščių, dainų ar anekdotų apie kolūkius ar sovietmetį?

.....
¹⁷ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 134–137.

II.

1. Gal prisimenate pagal ką kolūkyje buvo skirstomos pareigos? Ar nemanote, kad tam įtakos turėjo asmeninės pažintys ir ryšiai? O gal amžius ar lytis, partinė priklausomybė?
2. Gal pamenate žmonių, kurie visai nedarbo kolūkyje? Kaip juos vertino žmonės? Kodėl?
3. Kiek suteiktos kolūkio žemės valdėte (po kiek arų dirbamos ir ganykloms)? Kaip tą žemę vadindavote kasdienybėje?
4. Ar auginate derlių (bulves, javus bendrame lauke)? Ką būtent?
5. Ar būdavote paslapčia prie oficialaus ploto prisijungę papildomai žemės?
6. Kaip žmonės elgdavosi norėdami gauti papildomai žemės (pvz., gyvenantys su tėvais vaikų šeimos įformindavo atskirą ūkį ir pan.)?
7. Ar sudėtinga būdavo atskirti šeimų ūkius ir gauti atskirą pasodybinį sklypą?
8. Ar kolūkio vadovybė išvis kaip nors kišdavosi į žemės (60 arų) tvarkymą?
9. Ar buvo skirtumas dirbant kolūkio ir tuos savus 60 arų? Gal kolūkyje dirbote ne taip atidžiai kaip savame sklype? Kodėl?
10. Ar likusio nuo darbo kolūkyje laiko užtekdavo apdirbti ir savo žemę?
11. Ar dirbant savo ūkyje buvo pasitelkiama kolūkio technika? Kaip buvo atsilyginama už tokią pagalbą?
12. Ar technikos naudojimas buvo viešas ar slaptas? Į ką reikėjo kreiptis norint paprašyti pagalbos? Gal tai priklausė ir nuo norimos pagalbos pobūdžio?
13. Kiek ir kokių gyvulių laikėte? Ar kolūkis reguliavo jų skaičių?
14. Kokia tvarka ganydavote savo gyvulius: kiekvienas atskirai; bendroje ganykloje?
15. Kaip galvijai buvo aprūpinami pašaru? Išskirdavo pievos plotą ar turėjote pjauti ganykloje?
16. Ar asmeniniame ūkyje teko prižiūrėti kolūkio gyvulius, pvz., arklių ir pan.? Ar apskritai jautėsi skirtumas prižiūrint savo ir kolūkio gyvulius, o techniką?
17. Ar nuolat dirbantys su arkliais kolūkiečiai galėjo savo nuožiūra leisti su jais dirbti kiškiams kolūkiečiams? Ar tai sprendavo brigadininkas ir pan.?
18. Kokią maždaug pajamų dalį sudarė gaunamos lėšos iš asmeninio ūkio? Kas jas sudarė: pajamos už pieną; parduotus gyvulius ir kt.

III.

1. Kaip žmonės vertino įvairias pareigas, pvz., kontoros darbuotojo ar melžėjos? Kokį darbą Jūs pats (pati) būtumėte norėjęs(-usi) dirbti? Kodėl?
2. Ar kolūkio pirmininkas Jūsų kolūkyje bendraudavo su eiliniaisiais kolūkiečiais? Ar gyvenimas kolūkyje priklausė ir nuo kolūkio pirmininko charakterio?
3. Ar buvo perkamos dovanos kolūkio pirmininkui ir kokiomis progomis?
4. Ar Jūs jautėte skirtumą tarp paprastų kolūkiečių ir kontoros darbuotojų? Jei taip, kaip jis pasireiškė kasdieniame gyvenime? Gal prisimenate, ar bendraudavo skirtingas pareigas užimantys žmonės, pvz., melžėjos ir kontoros darbuotojos ir pan.? Kodėl?
5. Gal prisimenate, kaip vykdavo kolūkių ataskaitiniai susirinkimai? Ar kolūkiečiai juose dalyvaudavo savo noru?
6. Ar jų metu būdavo apdovanojami kolūkiečiai ir kokiomis dovanomis? Ar apdovanodavo kolūkių vadovus, administracijos atstovus?
7. Ar buvo skirtumas tarp eilinių kolūkiečių ir vadovaujančių asmenų dovanų?

8. Ar po susirinkimų vykdavo koncertai, spektakliai? Kas į juos atvykdavo?
9. Gal po tokių susirinkimų buvo organizuojamos vaišės? Ar į jas buvo galima eiti visiems, ar jos buvo skirtos tik tam tikram žmonių ratui? Kaip manote kodėl?
10. Gal kolūkis organizuodavo ir kitas šventes (pvz., rugiapjūtės pradžios, pabaigtuvių)? Ar žmonės mielai dalyvaudavo tokiose šventėse?
11. Ar Jūsų kolūkyje buvo švenčiamos tarybinės šventės? Kokios?
12. Ar dalyvavimas tokiose šventėse buvo privalomas? Gal buvo tokių žmonių, kurie, nors ir buvo privaloma, į tokias šventes neidavo?
13. Ar kultūros namuose buvo organizuojami saviveiklos koncertai, spektakliai ir pan.? Kas juos organizuodavo? Ar tokia kultūrinė veikla buvo populiari?
14. Ar atvykdavo į kultūros namus profesionalūs teatrai, koncertinės grupės?
15. Ar būdavo organizuojamos išvykos į miestų teatrus, koncertus, muziejus ir pan.? Kur konkrečiai?
16. Gal Jūsų kolūkio vadovybė organizuodavo kolektyvines turistines keliones? Kur jos vykdavo?
17. Ar vykdavo eiliniai pavieniai kolūkiečiai į turistines keliones, ar tik vadovaujantys, kontoros darbuotojai? Kur vykdavo (po Lietuvą, už jos ribų, užsienį)?
18. Kaip buvo paskirstomi poilsiniai ir sanatoriniai kelialapiai? Ar tam įtakos turėjo užimamos pareigos, žmogaus darbštumas ir charakterio savybės, pažinčių ratas?
19. Ar kolūkiečiai noriai važiuodavo į sanatorijas? Jei ne, tai kodėl?
20. Ar Jūs švęsdavote šv. Kalėdas, šv. Velykas? Papasakokite kaip? Ar tai buvo slapta, ar vieša? Ar dirbote tomis dienomis kolūkyje, o namuose?
21. Ar buvo draudžiama viešai lankytis bažnyčioje? Jei taip, tai kokį darbą dirbantiems?
22. Ar komunistai, komjaunuoliai galėjo dalyvauti bažnytinėse apeigose vestuvių, laidotuvių metu? O su bažnyčia laidoti šeimos narius?
23. Kokias nereligines šventes švęsdavote šeimoje? O darbo kolektyve?
24. Gal prisimenate, ar buvo koks nors skirtumas, kai, pvz., jubiliejų švęsdavo kolūkio pirmininkas ir koks nors lauko darbininkas?
25. Ar jubiliejai buvo švenčiami kolektyvo mastu ar tik tarp draugų? Ar iš viso buvo kolektyviai švenčiami jubiliejai ir gimtadieniai? O vardadieniai?
26. Ar buvo Jums žinoma kolūkio partinės organizacijos ar atskirų jos narių veikla? Kokia? Ar partinė organizacija kaip nors kišosi į kolūkio gyvenimą?
27. Kam buvo siūloma stoti į partiją? Gal tai priklausė nuo užimamų pareigų?
28. Ar buvo Jūsų kolūkyje tokių, kurie ir kviečiami nestojo? Kokia nuomonė buvo apie tokius žmones? Kodėl?
29. Ar galėjo kokia nors visuomeninė organizacija ar institucija kištis į asmeninį kolūkiečių gyvenimą? Dėl kokių priežasčių tai buvo daroma?
30. Kaip manote, kas joms suteikė tokias teises? Kaip žmonės reaguodavo į tokį kišimąsi? O gal sprendami asmenines problemas patys žmonės kreipdavosi pagalbos į šias institucijas?
31. Jeigu galite, atsakykite, ar teko vogti kolūkio turtą? Tai darėte iš vargo ar todėl, kad kiti tai darė? Ar manote, kad toks kolūkiečių elgesys buvo pateisinamas? Ar Jums žinoma, kad grobstydavo vadovaujantys darbuotojai?

32. Ar galėtumėte pasakyti, kad kolūkyje buvo kolektyvas? Ar jį sudarė tik panašų darbą dirbantys žmonės (pvz., mechanizatorių), ar visi kolūkio nariai?
33. Ar nepažįstamam žmogui paklausus, kur gyvenate, pasakydavote kolūkio pavadinimą ar nurodydavote kaimą? Ar viena ir kita?
34. Kokių darbininkų buvo daugiau Jūsų kolūkyje: vietinių ar atsikėlusių? Ar kasdienybėje tarp jų buvo koks skirtumas?
35. Ar Jūsų kolūkyje buvo kitų tautybių darbininkų, kaip į juos žiūrėdavo vietiniai žmonės?
36. Ar daug vietinės kilmės specialistų (kontoros darbuotojų, vadovų) buvo kolūkyje? Kokias pareigas jie užėmė?
37. Kaip manote, paprasčiau ar sudėtingiau dirbti gimtinėje su pažįstamais žmonėmis ar neutralioje aplinkoje? Klausti tik buvusių ūkių specialistų ir vadovų.
38. Kaip šiandien Jūs vertinate buvusį gyvenimą kolūkyje: darbą, poilsio galimybes, kultūrinį gyvenimą? Apibūdinti pagal išvardytas veiklos sritis.
39. Ar manote, kad kolūkiai galėjo gyvuoti ir po Nepriklausomybės atkūrimo?
40. Kaip vertinate arba koks Jūsų požiūris į kolūkinių pastatų griuvėsius?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė

Gimimo vieta ir metai

Vietovė, apie kurią pasakojama

Kuo dirbote kolūkyje

Dabartinis adresas

JAUNIMO TRADICINIO SOCIALINIO GYVENIMO FORMOS IR KAITA XX A. ANTROJOJE PUSĖJE¹⁸

Žilvytis Šaknys

Klausimynas skirtas XX a. antrosios pusės kaimų ir mažų miestelių jaunimo tradicinio socialinio gyvenimo formų ir jų kaitos analizei, todėl prašytume klausinėti 1935–1985 m. gimusius respondentus. Medžiaga būna vertingiausia, kai klausinėjami vietiniai respondentai, dabar gyvenantys netoli vietovės, apie kurią pasakoja, pasakojantys apie savo paauglystės ir jaunystės metus (maždaug nuo 15 metų iki vedybų). Pageidautina, kad klausimai būtų užduodami apie konkretaus pateikėjo jaunystę. Jeigu respondentas nesutinka nurodyti savo vardo ir pavardės, apklausa gali būti anoniminė.

I. Žmogaus gyvenimo ciklo papročiai

1. Kada prasidėjo Jūsų jaunystė?
2. Gal šį įvykį kaip nors paminėdavo?
  - a) kas;
  - b) kaip?
3. Kas yra „prirašymas“, „įrašymas“, „iššventinimas“?
4. Ar Jums jis buvo atliekamas?
  - a) kada;
  - b) kaip?
5. (Klausimas merginoms, moterims) Gal kaip nors pažymėjote pirmąsias savo menstruacijas?
  - a) kas;
  - b) kaip?
6. Gal girdėjote, kaip draugės pažymėjo pirmąsias menstruacijas?
7. Ar šventėte pirmojo paso gavimą?
  - a) su kuo;
  - b) kaip;
  - c) kur?
8. Ar šventėte mokykloje išleistuves?
  - a) ar buvo paprotys pasitikti tekančią saulę;
  - b) mesti į vandenį vainikus;
  - c) kur nors paslėpti surašytus spėjimus apie ateitį;
  - d) viešai gerti alkoholinius gėrimus;
  - e) slapčia gerti alkoholinius gėrimus;
  - f) šokti pirmą šokį su tėvais;
  - g) nuo vienos žvakės prisidegti žvakutes;
  - h) gal buvo kitų įsimintinų papročių, kokių?
9. Kelerių metų pirmą kartą draugavote su mergina (vaikinu)? Kiek laiko truko Jūsų draugystė?
10. Kelerių metų pirmą kartą įsimylėjote?
11. Ar meilė virto draugyste?

.....
¹⁸ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 120–127.

12. (Klausimas vaikinui, vyrui) Ar tarnavote kariuomenėje?
  - a) ar buvo Jūsų išleistuvės į kariuomenę;
  - b) ar į išleistuves atėjo nekviestų svečių;
  - c) ką dovanojo Jūsų namiškiai, mergina;
  - d) kaip su jais atsisveikinate;
  - e) kas iš pobūvio labiausiai įsiminė?
13. Kelerių metų pradėjote dirbti? Kur?
14. Ar buvo paprotys „aplaistyti“ pirmąjį atlyginimą?
  - a) su kuo;
  - b) kur;
  - c) kaip?
15. (Klausimas vaikinui, vyrui) Ar buvo vaisės Jums sugrįžus iš kariuomenės?
  - a) kas jose dalyvavo;
  - b) ar gavote dovanų;
  - c) kokių;
  - d) kas iš pobūvio labiausiai įsiminė?
16. Ar šventėte savo vardadienius?
  - a) gal šventėte tik nuo 1988–1990 m.;
  - b) ar į pobūvį ateidavo nekviestų svečių;
  - c) ką gaudavote dovanų;
  - d) ar buvo paprotys vainikuoti varduvininką, jo kėdę, duris;
  - e) gal būta kito įsimintino papročio?
17. Ar šventėte gimtadienius?
  - a) ar į pobūvį ateidavo nekviestų svečių;
  - b) ką gavote dovanų;
  - c) ar buvo paprotys vainikuoti iškilmių kaltininką, kėdę, duris;
  - d) gal būta kito įsimintino papročio?
18. Kelerių metų pirmą kartąėjote į kūmus?
  - a) ar įvykis buvo Jums reikšmingas;
  - b) kuo?
19. Kelerių metų pirmą kartąėjote į pabrolius (pamerges)?
  - a) kas Jums parinko pamergę (pabrolį);
  - b) ar šis įvykis Jums buvo reikšmingas;
  - c) kuo?

II. Kalendoriniai papročiai

1. Ar per adventą ir gavėnią šokdavote, dainuodavote?
  - a) gal draudimo linksmintis laikėtės tik nuo 1988–1990 m.;
  - b) ką veikdavote su draugais tuo laiku savaitgaliais; darbo dienos vakarais?
2. Ar susiedavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimus per Kalėdas?
  - a) kur;
  - b) ką veikėte šventės pirmąją ir antrąją dienas su draugais;
  - c) kuo skyrėsi šis susibūrimas nuo įprasto;
  - d) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?

3. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per Naujuosius metus?
  - a) kur;
  - b) kaip sutikdavote vidurnaktį;
  - c) ar buvo paprotys vidurnaktį sveikinti vieniems kitus, šauti šampaną;
  - d) gal buvo kitų įsimintinų papročių?
4. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą pirmąją Naujųjų metų dieną?
  - a) kur;
  - b) kada baigdavote pobūvį?
5. Ar buvo paprotys jaunimui persirenginėti čigonais, žydais, velniais ir pan. per:
  - a) Kalėdas;
  - b) Naujuosius metus;
  - c) Tris karalius;
  - d) Užgavėnes;
  - e) Velykas;
  - f) vestuves;
  - g) kitomis dienomis?

Aprašykite (kada eidavote, kiek žmonių, kur eidavote, ką už tai gaudavote, kur sunaudodavote gautą gerą kiekvienu atveju).
6. Ką jaunimas veikdavo per Užgavėnes (rengdavo vakarėlį, supdavosi, laistydavosi, važinėdavosi ir pan.)?
  - a) gal žinote kitų įsimintinų papročių;
  - b) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?
7. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per Velykas?
  - a) ar jaunimas vaikščiojo po kiemus („lalavo“)? Aprašykite;
  - b) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau;
  - c) kuo skyrėsi velykinis susibūrimas nuo įprasto?
8. Ar kaime vykdavo gegužinės pamaldos?
  - a) ar po jų susieidavote su draugais;
  - b) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?
9. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per Sekmines?
  - a) gal šia proga eidavote į gegužinę, sueidavote parugėn ar į kitą vietą;
  - b) kuo skyrėsi šis susibūrimas nuo įprasto;
  - c) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?
10. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per Jonines?
  - a) kur;
  - b) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?
11. Per kurias šventes kurdavote laužą?
12. Per kurias šventes keldavote stebules?
13. Per kurias šventes rengdavote fejerverkus? Iš ko jie buvo padaryti?
14. Ar buvo paprotys burti vedybinę laimę? Kaip?
15. Ar žinote būdą privilioti merginą (vaikiną)? Kaip tai buvo daroma?
16. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per atlaidus?
  - a) kokius;
  - b) kur;
  - c) gal tai darėte tik nuo 1988–1990 m. ar vėliau?

17. Ar susieidavote su draugais ir rengdavote pasilinksminimą per:
  - a) Tris karalius;
  - b) Šv. Valentino dieną;
  - c) Vasario 16-ąją;
  - d) Vasario 23-iąją;
  - e) Kovo 8-ąją;
  - f) Kovo 11-ąją;
  - g) Jurgines;
  - h) Gegužės 1-ąją;
  - i) Gegužės 9-ąją;
  - j) Šeštines;
  - k) Devintines;
  - l) Liepos 6-ąją;
  - m) Spalio šventes?
18. Per kurias šventes dažėte margučius?
19. Kada laistėtės vandeniui? Kodėl?
20. Kuriomis dienomis supotės? Kodėl?
21. Per kurias šventes būrėte? Kaip?
22. Per kurias šventes vienas kitą plakėte verba?
23. Per kurias šventes dovanojote merginoms (vaikinams) dovanas?
24. Per kurias šventes vaikinai su merginomis elgdavosi laisviau?
25. Kokia kalendorinė šventė linksmiausia?

III. Šokiai

1. Kurią savaitės dieną Jūs susieidavote šokiams?
2. Kaip vadinote šokius (šokiais, diskoteka, tancais ir pan.)?
3. Ar rengė šokius:
  - a) mokykloje;
  - b) kultūros namuose;
  - c) kitoje patalpoje (kokioje)?
4. Kiek metų sulaukęs(-usi) pradėjote šokti vakarėliuose?
5. Kelerių metų nustojote juose lankytis?
6. Kelerių metų sulaukę pradėjo šokti vakarėliuose Jūs:
  - a) draugai;
  - b) draugės?
7. Ką darydavo, jei į šokius susiburdavo per jauni paaugliai? Gal juos išvydavo?
8. Ar į šokius galėjo ateiti:
  - a) vaikai;
  - b) neseniai vedę;
  - c) pagyvenę žmonės?
9. Ar buvo atskiri šokiai vaikams? Kur?
10. Ar buvo leidžiama rengti šokius per adventą ir gavėnią:
  - a) iki 1988 m.;
  - b) 1989–1990 m.;
  - c) po 1990 m.?

11. Ar buvo rengiami šokiai:
    - a) per krikštynas;
    - b) per vestuves;
    - c) per talkas;
    - d) per vardadienį;
    - e) per gimtadienį;
    - f) po atlaidų;
    - g) per vakarones;
    - h) per kalendorines šventes (nurodykite, kokias)?
  12. Kur šokote žiemą ir rudenį?
  13. Kur šokote pavasarį, vasarą?
  14. Ar buvo rengiami privatūs šokiai namie? Kas rengė šiuos šokius ir kaip juos vadino?
  15. Ar kokiuose nors šokiuose grojo muzikantai?
    - a) kokiais muzikos instrumentais;
    - b) gal buvo šokama pagal magnetofono, patefono muziką?
  16. Ar buvo rengiami šokiai lauke? Kaip juos vadino?
  17. Kaip papuošdavo jiems skirtą vietą? Ar į juos atėjus reikdavo susimokėti?
  18. Ar į lauke vykstančius šokius ateidavo:
    - a) vaikai;
    - b) suaugusieji;
    - c) senyvi žmonės?
  19. Kas ir kaip Jūsų kaime (miestelyje) rengė lauke vykstančius šokius?
  20. Ar į šiuos šokius susiedavo daugiau žmonių negu į rengiamus patalpoje? Kiek?
  21. Ar mergina galėjo lankytis kito kaimo (miestelio) šokiuose, vykstančiuose:
    - a) lauke;
    - b) patalpoje?
  22. Ar vaikinams reikėjo prašyti merginos tėvų, kad ją išleistų į šokius, vykstančius:
    - a) lauke;
    - b) patalpoje?
  23. Kaip tai darydavo? Ką atsakydavo tėvai?
  24. Ar vaikinai vykdavo į kitame kaime rengiamus šokius:
    - a) lauke;
    - b) patalpoje?
  25. Ar vaikinai palydėdavo iš šokių grįžtančias merginas:
    - a) tik draugaujantys;
    - b) pažįstami;
    - c) nepažįstami?
  26. Ar vaikinai galėjo merginas aplankyti naktį:
    - a) jei su ta mergina draugauja;
    - b) pažįstami;
    - c) tik matyti?
- Ar tai leido tėvai?

27. Ar merginos galėjo atsisakyti šokti su išgėrusiu, netvarkingu vaikinų? Kaip ji tai pareiškė?
28. Ar vaikinai baudė tokią merginą:
  - a) vietinę;
  - b) nevietinę?
 Kaip baudė?
29. Ar galėjo atsisakyti šokti vyresnį brolių turinti mergina?
30. Kaip iškviisdavo šokti jau turinčią vaikiną merginą?
31. Ar turtingesni ir neturtingi jaunuoliai linksminosi kartu?
32. Ar galėjo šokiuose pasirodyti vaiką turinti mergina?
33. Ar jos nepajuokdavo? Jei pajuokdavo, tai kaip?
34. Ar nepajuokdavo merginą apgavusio vaikiną? Jei pajuokdavo, tai kaip?
35. Ar buvo girtų šokiuose, vykstančiuose:
  - a) lauke;
  - b) patalpoje?
36. Ar buvo padoru ten atsinešti gėrimų?
37. Dėl kokių priežasčių šokiuose vykdavo muštynės?
  - a) girtumo;
  - b) merginų;
  - c) kitų priežasčių?
38. Mušėsi:
  - a) to paties kaimo vaikinai;
  - b) skirtingų kaimų vaikinai?

IV. Draugų sambūriai

1. Ar susieidavote su draugais (draugėmis):
  - a) verpti;
  - b) megzti;
  - c) siuvinėti;
  - d) naktį saugoti drobių;
  - e) naktį ganyti arklių?
2. Ar jaunystėje su draugais susieidavote:
  - a) grybauti;
  - b) uogauti;
  - c) riešutauti;
  - d) žuvauti;
  - e) gaudyti vėžių?
3. Ar jaunystėje su draugais susieidavote:
  - a) suptis;
  - b) čiuožti ant ledo;
  - c) maudytis;
  - d)irstytis valtimi?
4. Kokiomis kitomis progomis susieidavote su draugais?

5. Ar žinote, kas yra „plotas“? Gal jaunuolių sambūrius nesant tėvams vadino kitaip (bordelis, bardakas, rabaksas ir pan.)?
6. Kokia proga šiuos sambūrius rengė (gimtadienio, eilinio šventadienio, švenčių ir kt.)?
7. Kuo šie sambūriai skyrėsi nuo eilinių sambūrių namie esant tėvams?
  - a) gausiau buvo geriama alkoholinių gėrimų;
  - b) jaunuoliai laisviau elgėsi;
  - c) žaidė intymius žaidimus („butelį“, „ramunėlę“ ir pan.). Paaiškinkite, kaip juos žaisdavo;
  - d) garsiau klausėsi muzikos;
  - e) kitkuo.
8. Ar rengdavote šiuos sambūrius:
  - a) su klasės draugais;
  - b) kaimynais;
  - c) pažįstamais;
  - d) draugais?
9. Ar buvo vien merginų ir vien vaikinų „plotai“?
10. Kas yra „žiburėlis“? Ar jį rengdavo tik mokykloje?
11. Kaip vadindavote pasilinksminimus, rengiamus mokykloje? Kuo jie skyrėsi nuo kitų?
12. Ar buvo paprotys vasarą vykti prie jūros?
13. Ar vykdavo:
  - a) tik vaikinai;
  - b) tik merginos;
  - c) mišri kompanija?
14. Ką darėte su draugais prie jūros? Ar buvo:
  - a) gausiai geriama alkoholiniai gėrimai;
  - b) laisviau elgiamasi;
  - c) žaidžiami intymūs žaidimai (kokie?);
  - d) garsiau klausomasi muzikos;
  - e) maudomasi;
  - f) kuriamas laužas;
  - g) užsiimama kitkuo?
15. Ar rengdavote iškylas į gamtą (vien merginų, vien vaikinų, mišrias)? Ką ten veikėte?
16. Ar dalyvavote turistiniuose žygiuose (vien merginų, vaikinų, mišriuose)? Ką ten veikėte?

Duomenys apie pateikėją

Vardas ir pavardė

Gimimo vieta ir metai

Vietovė, apie kurią pasakojama (miestas, rajonas, seniūnija, kaimas)

Tautybė, tikyba

Išsilavinimas

Kur dirba (mokosi)

Dabartinis adresas

KALENDORINIAI PAPROČIAI IR KULTŪRINIO TAPATUMO RAIŠKA

Žilvytis Šaknys

Klausimynas skirtas vyresnio amžiaus praktikuojantiems Romos katalikams, gyvenantiems kaimuose ir nedideliuose miestuose, klausinėti apie jų jaunystėje gyvavusius papročius.

1. Kokia kalendorinė šventė Jums buvo svarbiausia vaikystėje?
2. Kokia kalendorinė šventė Jums buvo svarbiausia suaugus?
3. Kokia kalendorinė šventė svarbiausia dabar (jei pateikėjui daugiau kaip 50 metų)?
4. Kokia šventė, Jūsų nuomone, labiausiai lietuviška? Kodėl?
5. Kurias šventes šventėte daugiau negu vieną dieną?
6. Kokie atlydai buvo švenčiami Jūsų parapijoje?
7. Per kurias šventes bažnyčioje buvo šventinamos:
  - a) avižos;
  - b) kreida;
  - c) žvakės;
  - d) duona;
  - e) verbos;
  - f) vanduo;
  - g) ugnis;
  - h) maistas;
  - i) augalai?Kas buvo šventinama daugiau?
8. Kaip buvo naudojami šie šventinti daiktai?
9. Kokiomis dienomis dažydavote margučius (per pusiaugavėnį, Velykas, Atvelykį, Jurgines, Sekmines, kt.)?
10. Kokiomis dienomis supdavotės (per pusiaugavėnį, Užgavėnes, Velykas, Atvelykį, Sekmines, Jonines, kt.)?
11. Kokiomis dienomis laistydavotės (per Užgavėnes, Velykas, Sekmines, kt.).
12. Per kokias šventes eidavote per kiemus sveikindami kaimynus (per Verbų sekmadienį, Velykas, kt.)? Kaip vadinasi tas sveikinimas?
13. Per kokias šventes eidavote persirengę (per Užgavėnes, Kalėdas, tarpušventę, Tris karalius, Velykas, kt.)?
14. Per kokias šventes spėdavote apie vestuves (per Šv. Andriejų, Kūčias, Naujuosius metus, Jonines)? Kaip?
15. Gal per kurias nors šventes tikėta, kad galima privilioti vaikina (mergina)? Kaip?
16. Per kokias šventes kurdavote laužus (per Kalėdas, Naujuosius metus, Užgavėnes, Jonines, kt.)?
17. Per kokias šventes leidote fejerverkus, šaudėte, kėlėte triukšmą (per Naujuosius metus, Jonines ir kt.)?
18. Per kokias šventes kaimynai kėlė bendras vaišes?

19. Ar susieidavote per kokias šventes giedoti (per gegužinės pamaldas, birželio pamaldas ir kt.)
20. Kokia šventė siejama su artėjančio pavasario diena (Šv. Motiejaus, Šv. Kazimiero, Šv. Juozapo dienos, Gandro dienos (Blovieščių), kt.)? Gal tą dieną atskrenda kokie paukščiai, atsibunda gyvūnai?
21. Kada prasideda pavasaris, vasara, ruduo, žiema? Su kokiomis šventėmis žmonės tai sie-davo?
22. Ar kokio diena buvo susijusi su šiais darbais:
  - a) pirmąkart išgenant gyvulius;
  - b) pradedant ar baigiant:
    - arimą;
    - sėją;
    - mėsłlavežį;
    - šienapjūtę;
    - rugiapjūtę;
    - linarovį;
    - kūlimą;
    - linamynį?
23. Ar per kokio šventojo dieną sėdavote vienos ar kitos rūšies javus ar daržoves (Juozapo, Izidoriaus, Morkaus, Domicelės, Stanislovo, Elenos, Grigaliaus, Petronėlės, Baltramie-jaus dienas, Didįjį ketvirtadienį, Didįjį šeštadienį, Jurgines, Šilinę, Sekmines, kt.)?
24. Ar per kokias šventes ar šventojo dienas buvo draudžiami vienos ar kitos rūšies darbai (Kalėdų, Velykų ir Sekminių trečiosiomis ar ketvirtosiomis dienomis, Verbų sekmadienį, Visų Šventųjų dieną, Grabnyčias, Gandro dieną (Blovieščius), per Šv. Jurgį ir Šv. Morkų, kt.)?
25. Kokiomis dienomis buvo spėjami žiemos (per Kūčias, Velykas, Šv. Martiną, Šv. Jokūbą, kt.), pavasario (vasario pirmąją, Kūčias, Šv. Motiejų, Keturiasdešimties kankinių dieną, Visų Šventųjų dieną, kt.), vasaros (vasario antrąją (Grabnyčias), kovo 22-ąją (Blovieš-čius), Velykas, Septynių brolių miegančių dieną, kt.), rudens (per Blažiejų, Tris karalius, Šv. Martyną, kt.) orai?
26. Gal tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti žmogaus gyvenimo trukmę ir sveikatą (per Naujuosius metus, Sekmines, Šv. Mykolą, kt.)?
27. Kokiomis dienomis tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti sėkmę žemdirbystėje (per Grabnyčias, Gandro dieną (Blovieščius), Velykas, Palaimintojo Urbono dieną, kt.)?
28. Kokiomis dienomis tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti sėkmę gyvulininkystėje (per Šv. Agnietę, Šv. Juozapą, Kryžiaus dienas, Šeštines, Sekmines, kt.)?
29. Kokiomis dienomis tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti sėkmę bitininkystėje (per Šv. Stanislovą, Kryžiaus dienas, kt.)?
30. Kokiomis dienomis tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti sėkmę medžioklėje, žve-
jyboje, kituose darbuose?
31. Kokiomis dienomis tikėta, kad vienoks ar kitoks oras gali lemti negandas – gaisrus, vė-
jus, audras (per Šv. Lauryną, Šv. Liuciją, kt.)?
32. Per kokias šventes prisimenami mirusieji šeimos nariai (per Kūčias, Didįjį ketvirtadienį, Velykas, Kryžiaus dienas, Šeštines, Sekmines, Vėlines, Visus Šventuosius, kt.)? Kaip?

33. Per kokias šventes sueinama kapinėse ar prie kryžių (per Kryžiaus dienas, Šeštines, kt.)?
Ką ten veikiama?
34. Per kokias šventes šelpė ubagus? Kaip? Kuo? Kodėl?

Duomenys apie pateikėją

Lytis

Gimimo metai

Gimimo vieta (kaimas, miestelis, parapija)

Vieta, apie kurią pasakojama (kaimas, miestelis, parapija)

Vietovė, kurioje užrašytas pasakojimas

Užpildymo data

POILSIAUTOJAI, PRAMOGOS, TURIZMAS

Žilvytis Šaknys

Nors turizmas turi didžiulę reikšmę pasaulio ekonomikai, jo tyrimas svarbus ir socialinių pokyčių bei kultūrinių kontaktų analizei. Turizmas gali būti suvokiamas net tik kaip keliavimo dėl malonumo šaltinis – jis atskleidžia turisto, laikinai atsiribojusio nuo įprasto socialinio gyvenimo, patirtį, jo lūkesčius ir poreikių patenkinimą, kartu ir tam tikras žmonių bendravimo formas – trumpalaikius kontaktus su vietiniais, kitos kultūros elementus perėmusiais ir skirtingos socialinės padėties žmonėmis. Kultūrinių ir socialinių skirtumų išraiška svarbi ne tik trumpalaikę gamtinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos kaitą patyrusiems keliautojams, bet ir nuolat su jais bendraujantiems vietiniams žmonėms, kurie per turistus turi galimybę pažinti svetimas kultūras, papročius ir įpročius ir netgi perimti krislelį „keliautojo“ kultūrinės patirties. Tikimės, kad tyrimas, atliktas remiantis šiais klausimynais, atskleis ne tik turisto poreikius, ką keliautojas gali duoti vietiniams žmonėms, bet ir kaip vietinį žmogų ir jo vaikus apsaugoti nuo neigiamos kultūrų sąveikos.

Klausimynai skirti tiek tyrimams nacionalinių parkų teritorijoje, tiek jai nepriklausančiuose kaimuose, miesteliuose atlikti. Pirmasis skirtas moksleivio, antrasis – darbingo amžiaus ir senyvų žmonių, trečiasis – įvairaus amžiaus turistų apklausai. Klausimynai buvo parengti naudojantis anketomis (sutartis K-030), parengtomis įgyvendinant Lietuvos mokslo ir studijų fondo projektą „Merkinės gamtinis ir kultūrinis paveldas: vertė ir kontekstai“ (2000–2001 m.). Pirmąjį ir antrąjį klausimynus parengė Žilvytis Šaknys, o trečiąjį klausimyną – Žilvytis Šaknys kartu su Algirdu Černiausku.

I. Turizmas: moksleivio patirtis

TURISTAI IR KELIAUTOJAI

1. Ar Jūsų šeimoje pastaraisiais metais buvo apsistoję turistų, keliautojų, piligrimų? Jei taip, aprašykite, iš kur jie buvo, koku tikslu ir kiek laiko viešėjo.
2. Ar manote, kad jie Jūsų šeimai atnešė apčiuopiamos materialinės naudos?
3. Ar Jūs gavote iš svečių kokių nors suvenyrų, dovanų? Jei taip, išvardykite kokių.
4. Ar Jūs turėjote papildomų išpareigojimų šiems svečiams atvykus (pavyzdžiui, parodyti įžymias vietas, tvarkyti jų kambarius)? Jei taip, tai kokių? Kaip už rūpestį Jums buvo atsilyginta?
5. Ar patyrėte kokių nors nuoskaudų, susijusių su šių svečių apsilankymu? Jei taip, aprašykite kokių.
6. Ar Jūs patyrėte iš turistų kokios nors apčiuopiamos materialinės naudos (pavyzdžiui, pardavėte miško gėrybių, teikėte kokių nors paslaugų)? Jei taip, aprašykite.
7. Ar Jūs norėtumėte, kad į Jūsų gimtinę atvyktų daugiau turistų, keliautojų, piligrimų? Kodėl?
8. Su kokios užsienio šalies turistais Jūs labiausiai norite bendrauti? Kodėl?
9. Su kokios užsienio šalies turistais Jūs labiausiai nenorite bendrauti? Kodėl?
10. Ar norėtumėte sukurti šeimą su užsieniečiu (jei taip, nurodykite šalį)? Kodėl?
11. Ar norėtumėte gyventi užsienyje (jei taip, nurodykite šalį)? Kodėl?

POILSIS, PRAMOGOS, KELIONĖS

12. Ar Jūs buvote išvykęs į kelionę už Lietuvos ribų šiais metais? Kur? Kada (žiemos, pavasario, vasaros, rudens atostogos, kitu laiku)?
13. Kas labiausiai patiko kelionėje?
14. Kokią šalį norėtumėte aplankyti labiausiai?
15. Ar lankėtės kituose Lietuvos miestuose šiais metais? Kokiuose? Kokiais tikslais?
16. Kuo skiriasi Jūsų gimtasis miestelis (kaimas) nuo kitų, esančių Lietuvoje?

II. Turizmas: suaugusiojo patirtis

TURISTAI IR KELIAUTOJAI

1. Ar Jūsų šeimoje pastaraisiais metais buvo apsistoję turistai, keliautojai, piligrimai? Jei taip, aprašykite, iš kur jie buvo, koku tikslu ir kiek laiko viešėjo.
2. Ar jie atnešė Jūsų šeimai materialinės naudos? Kokios?
  - a) mokėjo už nakvynę;
  - b) mokėjo už suteiktas paslaugas;
  - c) mokėjo už maistą;
  - d) pardavėte jiems produktų, miško gėrybių;
  - e) pardavėte jiems suvenyrų;
  - f) gavote iš jų dovanų (nurodykite kokių);
  - g) kitokios naudos.
3. Kokią Jūsų šeimos biudžeto dalį sudarė iš turizmo gautos pajamos per pastaruosius metus?
  - a) pagrindinis pajamų šaltinis;
  - b) daugiau kaip pusė pajamų;
  - c) daugiau kaip ketvirtį pajamų;
  - d) daugiau kaip dešimtadalį pajamų;
  - e) nedidelės pajamos;
  - f) jokių pajamų.
4. Gal Jūsų darbas susijęs su turizmu? Kaip?
5. Kokių rūpesčių, nuoskaudų Jums sukėlė turistai? Aprašykite.
6. Ar manote, kad Jūsų gyvenamojoje vietovėje verta plėtoti turizmą? Kaip?
7. Kokias paslaugas Jūs galėtumėte suteikti turistams?
8. Kokiomis kalbomis galite bendrauti su žmonėmis?
9. Ar kalbų mokėjimas gali atnešti materialinės naudos bendraujant su turistais?
10. Ar turistai patyrė nuoskaudų bendraudami su Jūsų šeima? Kokių?
11. Su kurių šalių turistais Jūs nenorite bendrauti? Kodėl?
12. Su kurių šalių turistais Jūs norite bendrauti? Kodėl?

POILSIS, PRAMOGOS, KELIONĖS

13. Ar darbo reikalais buvote išvykęs už gimtojo kaimo (miesto) ribų per pastaruosius metus? Kiek kartų?
  - a) rajono ribose;
  - b) už rajono ribų, Lietuvoje;
  - c) užsienyje (išvardykite šalis).

14. Ar buvote išvykęs už gimtojo kaimo (miesto) ribų per pastaruosius metus poilsiauti? Kur?
- raiono ribose;
  - už rajono ribų, Lietuvoje;
  - užsienyje (išvardykite šalis).
15. Ar buvote išvykęs už gimtojo kaimo (miesto) ribų per pastaruosius metus svečiuotis? Kur ir pas ką (giminės, draugai, pažįstami, bendradarbiai)?
- raiono ribose;
  - už rajono ribų, Lietuvoje;
  - užsienyje (išvardinkite šalis).
16. Ar išvykęs po kelių dienų pasiilgstate savo namų?
17. Su kuo mėgstate vykti į tolimą išvyką (pabraukite)?
- vienas;
  - su draugais;
  - su šeima;
  - su didele kompanija.

Duomenys apie pateikėją

Vardas, amžius

Gimimo vieta (rajonas, seniūnija (miestelis), kaimas)

Gyvenamoji vieta (rajonas, seniūnija (miestelis), kaimas)

Persikėlimo datos (jei gimimo vieta nesutampa su gyvenamąja) (iš į: rajoną, seniūniją (miestelį), kaimą)

Anketos užpildytojas

Anketos užpildymo laikas

Kokiomis kalbomis galite bendrauti

III. Etnografinių klausimų lapas užsienio turistui

1. Kokie Lietuvos gyventojai? Nurodykite po tris teiginius iš abiejų lentelių pusių, kurie Jums atrodo teisingiausi (žymėti „X“).

Nuoširdūs	Pavydūs
Vaišingi	Užsispyrę
Ištvermingi	Konservatyvūs
Mylintys savo kraštą	Individualistai
Atkaklūs	Nepasitikintys
Idealistai	Pasyvūs
Gerbiantys save	Materialistai
Geri	Lėti
Kantrūs	Nesąžiningi
Kuklūs	Užsidarę

2. Kokie Jūsų šalies gyventojai? Nurodykite po tris teiginius iš abiejų lentelių pusių, kurie Jums atrodo teisingiausi (žymėti „X“).

Nuoširdūs	Pavydūs
Vaišingi	Užsispyrę
Ištvermingi	Konservatyvūs
Mylintys savo kraštą	Individualistai
Atkaklūs	Nepasitikintys
Idealistai	Pasyvūs
Gerbiantys save	Materialistai
Geri	Lėti
Kantrūs	Nesąžiningi
Kuklūs	Užsidarę

Duomenys apie pateikėją

- Valstybė, kurioje gyvenate*
Jūsų amžius ir lytis
Kiek dienų praleidote Lietuvoje
Kur lankėtės
Trys dalykai, kurie labiausiai patiko Lietuvoje (išvardykite)
Kas Jums sudarė rūpesčių:
- *nakvynė*
  - *maitinimas*
  - *mažai pramogų*
  - *informacijos stoka*
  - *blogas poilsio organizavimas*
  - *prastos sanitarinės sąlygos*
  - *Lietuvoje nesaugu*
  - *kita (nurodykite)*

UŽSIENIO LIETUVIŲ JAUNIMAS IR LIETUVA

Žilvytis Šaknys

Klausimynas skirtas užsienyje gyvenantiems 16–40 metų lietuviams apklausti. Anketa ir jos duomenys gali būti naudojami tik moksliniais tikslais. Tokiu atveju, jeigu anketą užpildyti sugeba pats respondentas, anketą užpildžiusiojo duomenys nenurodomi. Anketa anoniminė.

1. Kokiomis kalbomis kalbate namie (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita. Tinkamą pabraukite, jei reikia, įvardykite kitą kalbą)?
  - a) su tėvais (a, b, c, d);
  - b) su seneliais (a, b, c, d);
  - c) su broliais ir seserimis (a, b, c, d).
2. Kokia kalba mokėtės (mokotės) mokykloje daugumą dalykų (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita. Čia ir toliau tinkamą pabraukite, jei reikia įvardykite kitą kalbą)?
3. Kokiomis kalbomis kalbate su draugais (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita)?
4. Kokiomis kalbomis kalbate darbe (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita)?
5. Kokia kalba (kalbomis) galvojate (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita)?
6. Kokia kalba (kalbomis) skaičiuojate (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita)?
7. Ar žiūrite Lietuvos televizijos programas (a – daugiau negu šalies, kurioje gyvenate, b – mažiau negu šalies, kurioje gyvenate, c – nežiūrite televizijos, d – kita)?
8. Išvardykite žiūrimas Lietuvos televizijos programas.
9. Ar klausote Lietuvos radijo programas (a – daugiau šalies, kurioje gyvenate, b – mažiau negu šalies, kurioje gyvenate, c – neklausote radijo, d – kita)?
10. Išvardykite klausomas Lietuvos radijo programas.
11. Kokia kalba dažniausiai skaitote informaciją internete?
12. Kokia kalendorinė šventė lietuviškiausia (a – Kūčios ir Kalėdos, b – Užgavėnės, c – Velykos, d – Sekminės, e – Joninės, f – Vėlinės, g – kita. Pabraukite arba įrašykite)? Kodėl?
13. Kokia kalendorinė šventė svarbiausia šalies, kurioje gyvenate, žmonėms (a – Kūčios ir Kalėdos, b – Užgavėnės, c – Velykos, d – Sekminės, e – Joninės, f – Vėlinės, g – kita. Pabraukite arba įrašykite)? Kodėl?
14. Kokią kalendorinę šventę labiausiai mėgstate Jūs? Kodėl?
15. Kokią kalendorinę šventę lietuviai privalėtų švęsti? Kodėl?
16. Ar švenčiate (pabraukite ir įrašykite): a – Vasario 16-ąją, b – Kovo 11-ąją, c – Liepos 6-ąją?
  - a) kur (jei švenčiate, pažymėti a, b, c);
  - b) kaip (jei švenčiate, pažymėti a, b, c)?
17. Kokie trys valgiai reprezentuoja Lietuvą (čia ir toliau nurodykite eilės tvarka)?
  - 1.
  - 2.
  - 3.

18. Kokie trys valgiai reprezentuoja šalį, kurioje gyvenate?
  - 1.
  - 2.
  - 3.
19. Kokius valgius labiausiai mėgstate Jūs?
  - 1.
  - 2.
  - 3.
20. Koks „lietuviškiausias“:
  1. Medis?
  2. Paukštis?
  3. Žvėris?
21. Koks šalies, kurioje gyvenate, žmonėms būdingiausias:
  1. Medis?
  2. Paukštis?
  3. Žvėris?
22. Koks daiktas Jums primena Lietuvą?
23. Kuri šalis yra Jūsų Tėvynė?
24. Kuri šalis yra Jūsų Gimtinė?
25. Kokios tautybės trys geriausi Jūsų draugai(-ės) (Jūsų lyties)? Nurodykite pagal ryšių artumą: 1 – artimiausias(-a), 2 – mažiau artimas(-a), 3 – dar mažiau artimas(-a).
  - 1.
  - 2.
  - 3.
26. Kokios tautybės Jūsų mergina (žmona) / vaikinai (vyras)?
27. Ar sekate politinius įvykius Lietuvoje (taip, ne, kartais, politika nesidomiu – pabraukite)?
28. Ar sekate kultūrinius įvykius Lietuvoje (taip, ne, kartais, politika nesidomiu – pabraukite)?
29. Kokiomis kalbomis skaitote knygas (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita. Čia ir toliau tinkamą pabraukite, jei reikia, įvardykite kitą kalbą)? Gal lietuviškų knygų skaityti neturite galimybės?
30. Kokiomis kalbomis skaitote laikraščius (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita. Čia ir toliau tinkamą pabraukite, jei reikia, įvardykite kitą kalbą)?
  - a) gal neturite galimybės skaityti lietuviškų laikraščių;
  - b) išvardykite lietuviškus laikraščius, skaitomus periodiškai.
31. Kokiomis kalbomis skaitote žurnalus (a – tik lietuvių, b – tik kita, c – daugiau lietuvių, d – daugiau kita. Čia ir toliau tinkamą pabraukite, jei reikia, įvardykite kitą kalbą)?
  - a) gal neturite galimybės skaityti lietuviškų žurnalų;
  - b) išvardykite lietuviškus žurnalus, skaitomus periodiškai.
32. Kokiomis progomis praeitais metais vyko į Lietuvą (vestuvių, sporto varžybų, darbo reikalais, kt.)?
33. Kiek kartų pernai per metus viešėjote Lietuvoje? Nurodykite, kiek iš viso dienų.
34. Pas ką apsistojote Lietuvoje (pas gimines, draugus, pažįstamus, viešbutyje, bendrabutyje, kita. Pabraukite arba įrašykite)?

35. Ar norėtumėte lankytis Lietuvoje dažniau (taip, ne, nežinau)?
36. Dėl kokių priežasčių to negalite padaryti (trūksta laiko, trūksta pinigų, kt. Pabraukite arba įrašykite)?
37. Už kokios valstybės komandą sergate, vykstant Lietuvos ir šalies, kurioje gyvenate, komandų tarpusavio varžyboms?
  - a) krepšinio;
  - b) futbolo.
38. Kokias šalies, kurioje gyvenate, lietuvių jaunimo organizacijas žinote? Ar priklausote vienai iš jų? Kokiai?

Duomenys apie pateikėją

Lytis

Gimimo vieta

Vietos, kuriose gyveno (mokėsi), jei nesutampa su gimimo ar gyvenamąja vieta (nurodyti, kuriais metais persikelta į kokią vietovę)

Gimimo metai

Šeiminė padėtis

Vietovė, apie kurią pasakojama

Tautybė, tikyba, pilietybė

Iš kur kilęs tėvas

Iš kur kilusi motina

Tėvo tautybė, tikyba

Motinos tautybė, tikyba

Išsilavinimas

Kur dirba (mokosi)

Dabartinė gyvenamoji vieta

KAIMYNAI IR KAIMYNYSTĖ DAUGIABUČIUOSE

Asta Venskienė

1. Kada statytas namas, kuriame gyvenate?
2. Kiek aukštų ir laiptinių turi Jūsų namas?
3. Kelintame aukšte gyvenate? Kiek butų yra Jūsų laiptinėje?
4. Koks sovietmečiu buvo Jūsų buto statusas (kooperatinis, komunalinis, valstybinis, „valdiškas“ ar kt.)? Ar buvo skirtumas, kokiame name gyventi? Jei taip, tuomet koks?
5. Esate buto savininkas ar nuomininkas? Jei savininkas, tuomet kada (kelintais metais, prieš kiek metų) apsigyvenote šiame bute?
6. Ar esate pirmas šio buto gyventojas? Jei ne, tai kas jame gyveno prieš jus? Butą pirkote, paveldėjote ar kt.?
7. Kodėl apsigyvenote būtent šitame mikrorajone, šioje vietoje?
8. Ar pažįstate savo aukšto kaimynus? Ar žinote jų vardus, pavardes, užsiėmimą?
9. Ar pažįstate savo laiptinės kaimynus? Ar žinote jų vardus, pavardes, užsiėmimą?
10. Ar bendraujate su (laiptinės, aukšto) kaimynais? Apibūdinkite, koks tas bendravimas?
11. Ar tikėtės prirėkę sulaukti iš kaimynų pagalbos?
12. Ar švenčiate kartu šventes? Jei taip, kokias, kaip jas švenčiate?
13. Kur (kokiose vietose), kokiose situacijose dažniausiai susitinkate, bendraujate su kaimynais?
14. Ar išvažiuodami atostogauti (ar šiaip kur) prašote kaimynų prižiūrėti butą, naminius gyvūnus, palaistyti gėles ir pan.?
15. Ar prašote kaimynų prižiūrėti mažamečius vaikus? Jeigu gyvenote daugiabutyje, ar Jus mažus prižiūrėdavo daugiabučio kaimynai?
16. Ar skolinatės iš kaimynų (pinigų, daiktų, maisto produktų ir pan.)?
17. Ar parvežate kaimynams „lauktuvių“, dovanų iš kelionių, užsienio, kaimo ar sodo?
18. Kaip valote savo aukšto laiptinę (turite grafiką ar kt.)? Ar kyla ginčų dėl laiptinės remonto, tvarkos joje?
19. Ar Jūsų aukšte, laiptinėje gyvena nuomininkai? Kaip dažnai jie keičiasi? Ar su jais bendraujate? Kaip sutariate?
20. Ar pažįstate kitų laiptinių gyventojus? Kokie Jūsų tarpusavio santykiai?
21. Ar turite draugų tarp namo, aukšto ar laiptinės gyventojų? Kaip susipažinote, susidraugavote?
22. Ar Jūsų vaikai draugauja su aukšto, laiptinės ar namo (kiemo) vaikais?
23. Ar kyla ginčų, barnių tarp aukšto, laiptinės, namo kaimynų? Dėl ko dažniausiai nesutariate?
24. Ar turite daugiabučio namo bendriją (ar kitokią instituciją)? Kokia jos sudėtis? Ar jai priklauso visi namo gyventojai? Kas ir kaip išrinko bendrijos vadovą? Ar patenkinti jos veikla?
25. Kaip manote, ar reikalingos tokios bendrijos? Kodėl?
26. Kas tvarko, prižiūri namą ir jo aplinką? Ar būna namo gyventojų talkos? Jei taip, tai kokių tikslų ir kas jas organizuoja? Ar Jūs jose dalyvaujate?

27. Ar prie namo užtenka vietos automobiliams? Jei ne, kur juos statote? Kaip pasidalijate vietas? Ar kyla dėl to konfliktų? Jei taip, kokių?
28. Ar yra Jūsų namo kieme suoliukų, vaikų žaidimo aikštelė?
29. Ar Jums patinka Jūsų namo aplinka? Kodėl?
30. Ar jaučiatės saugus(-i) savo bute, laiptinėje, mikrorajone? Kodėl?
31. Ar norėtumėte išsikelti gyventi kitur? Jei taip, kur? Kodėl?
32. Kuriame Lietuvos mieste ar kaime norėtumėte gyventi? Kodėl?

Duomenys apie pateikėją

Vardas, pavardė

Gimimo metai

Gimimo ir gyvenamoji vieta (miestas, mikrorajonas, gatvė, namo numeris)

Išsilavinimas

Profesija

VEIDO GROŽIS, HIGIENA IR KOSMETIKA¹⁹

Asta Venskienė

Klausimyno dalis klausimų skirta išsiaiškinti apie kelis respondentų gyvenimo laikotarpius – vaikystę, jaunystę, senatvę. Taip pat siekiama nustatyti netekėjusios ir išteklėjusios moters rūpinimosi išvaizda, higiena skirtumus. Pirmiausia reiktų klausti apie pačių respondentų, vėliau – jų motinų, seserų, senelių švarinimosi, gražinimosi būdus ir pan. Svarbu, kad respondentė(-as) kuo tiksliau prisimintų įvykių laiką. Tai itin svarbu respondentėms(-ams) atsakant į 25–30 ir 77–78 klausimus. Klausiant apie tepalų, kremų ir kitokių pasigražinimo priemonių naudojimą bei auskarų vėrimąsi reiktų patikslinti, koku laiku tai buvo daroma, kiek pateikėjai tuomet buvo metų. Vyresnio amžiaus respondentės(-ai) kartais neseniai buvusius įvykius linkę nukelti į praeitį, todėl informaciją reiktų patikrinti užduodant papildomus klausimus. Taip pat svarbu paklausti, iš kur respondentės(-ai) sužinojo įvairius receptus, gražinimosi būdus, ar tai sena, iš kartos į kartą perduota, informacija, ar neseniai perskaityta spauldoje, knygoje. Klausiant apie prausimąsi sniegu (20 klausimas) svarbu išsiaiškinti, kuo tas sniegas buvo ypatingas ir kokia prausimosi prasmė. Didįjį ketvirtadienį (19 klausimas), kaip ir kiekvieną dieną, žmonės prausdavosi, tačiau mus domina ne kasdienis, o išskirtinis, būtent šią dieną atliekamas apsiprausimas, tikintis, kad visus metus žmogus bus sveikas, gražus ir pan. Klausėjas turėtų išsiaiškinti, ar prausimasis Didįjį ketvirtadienį skyrėsi nuo kasdienio ir kuo. Kalbant apie prausimąsi rasa (16–18 klausimai) reiktų išsiaiškinti, apie kokią rasą kalba respondentė(-as), ar apie žolynų, medžių ir pan., ar apie rasą, susidariusią ant lango stiklo. Kalbantis su vyresnio amžiaus respondentėmis(-ais), patartina nevartoti žodžių „dažai“, „kosmetika“, nes gali blogai Jus suprasti. Geriau klausti, ar balinote, raudoninote, skaistinote veidą, skruostus. Paaškinimai, esantys skliaustuose, daugiau skirti klausėjui nei respondentei(-ui). Jie pastarajam užduodami tik tuomet, jeigu matote, kad šis nesuprato klausimo, ir reikia išsamiau paašškinti.

1. Kokio vandens telkinio vandenį naudojote veidui praustis?
2. Koks vanduo (šulinio, lietaus, upės ir pan.) tinkamiausias veidui praustis ir kodėl?
3. Ar turėjote kieme šulinį? Jei ne, tai iš kur ėmėte vandenį, ar labai jį taupėte?
4. Kokios temperatūros vandeniu prausėtės (šiltu, šaltu, kambario temperatūros)?
5. Kaip dažnai vaikystėje prausėtės veidą?
6. Kur ir iš ko („burnos“, dubens ar kito indo) prausėtės veidą, kai buvote vaikas, mergina, išteklėjusi?
7. Ar prausėtės iš „burnos“ Jūs, Jūsų mama, senelė? Kodėl taip darė (gal tai sveika veidui, dantims ar pan.)?
8. Kokio amžiaus būdamas nustojote praustis iš „burnos“?
9. Iš ko gaminote muilą namuose? Ar prausėte juo veidą?
10. Gal buvo kokių nors putojančių žolių ar kitų priemonių veidui prausti? Kuo pašalindavote nešvarumus ir riebalus nuo veido?
11. Ar Jūs, Jūsų mama, senelė prausėsi veidą su krakmolu, sėlenomis?

.....
¹⁹ *Apie metodiką ir metodinės priemonės. Medžiaga etnografiniai praktikai.* (2002). Sudarė J. Mardosa. Vilnius, 65–69.

12. Kuo reikia prausti veidą, kad jis būtų labai baltas?
13. Ar prausė veidą pirktinium muilu Jūsų mama, senelė, Jūs pati ir kodėl?
14. Nuo keliolikos metų prausėtės pirktinium muilu? Kaip dažnai (kasdien, prieš eidama į bažnyčią ir pan.) ir kodėl? Ar tai darėte ir ištekėjusi?
15. Ar nuo pirktinio muilo veidas būdavo gražesnis?
16. Ar prausėte veidą rasa (nuo žolės, nuo medžių, nuo lango stiklo)? Kodėl?
17. Kokio paros meto rasa (ryto, vakaro) geriausia praustis? Iš kur Jūs tai sužinojote?
18. Ar Jūs, Jūsų mama, senelė prausėsi Joninių, Jurginių rasa? Kodėl taip darė?
19. Ar Jūs, Jūsų mama, senelė kaip nors ypatingai prausėsi Didįjį ketvirtadienį? Kokiu paros metu ir kodėl taip darė?
20. Ar Jūs, Jūsų mama, senelė prausėsi veidą sniegu? Kokiu (pirmu iškritusiu, kovo mėnesio pirmuoju sniegu, kovo 1-os dienos ir t. t.) sniegu prausėsi? Kodėl taip darė?
21. Kaip vadindavote spuogus?
22. Ką žmonės sakydavo apie spuoguotas merginas? Ką reiškia spuogai ant veido (turtą, laimę ir t. t.)?
23. Kaip išnaikindavote ant veido atsiradusius spuogus (išspausdavote, tepdavote spiritu, koku nors tepalu ir pan.)?
24. Ką reikia daryti, kad spuogų neatsirastų?
25. Ar Jūs, Jūsų mama, senelė naudojo namų gamybos tepalus veidui tepti?
26. Ar Jūsų kaime, namuose (Jūs, Jūsų mama, senelė) darė kokius nors tepalus veidui tepti?
27. Kaip juos darė ir koks buvo jų poveikis veido odai (naikino spuogus, raukšles, gydė sutrūkusią odą ir t. t.)? Kiek tuomet Jums buvo metų?
28. Ar Jūsų kaime, šeimoje, Jūsų draugės ar Jūs pati naudojote fabrikinės gamybos tepalus, kremus? Kur juos pirkote? Kaip jie vadinosi?
29. Ką kaime sakydavo apie paneles, kurios naudojo pirktinį kremą?
30. Ar draugės viena kitai pasisakydavo, kad naudoja kremą, dažus?
31. Ar kaimo merginos (moterys) patardavo viena kitai, ką reikia daryti, kad veidas būtų gražesnis?
32. Kaip vadindavote apgamus?
33. Ką žmonės sakydavo apie apgamus? Ką reiškia apgamas ant veido?
34. Ar apgamas ant veido buvo gražu? Kurioje vietoje jis turėjo būti?
35. Ar ryškindavote, darydavote apgamus ant veido? Kuo ir kaip tai darėte?
36. Ar naikinate ant veido esančius apgamus? Kaip tai darėte? Kaip panaikinti apgamą kūdikiui?
37. Kaip vadinote strazdanas (skregždės, kregždės, lašai, kitaip)?
38. Nuo ko žmogui ant veido atsiranda strazdanos?
39. Ar gražus strazdanotas veidas?
40. Ką daryti, kad strazdanos išnyktų arba nebūtų tokios ryškios? Iš kur tai sužinojote?
41. Ką darydavote, kad veidas nepleiskanotų, nesiluptų? Iš kur tai sužinojote?
42. Kuo tepdavote suskirdusį, vėjo nugairintą veidą? Iš kur tai sužinojote?
43. Kuo tepdavote suskirdusias lūpas? Iš kur tai sužinojote?
44. Ką moterys darydavo, kad veido oda nesentų, nesiraukšlėtų? Iš kur tai sužinojote?
45. Ką daryti, kad veido oda būtų minkšta, švelni?
46. Kokia skruostų spalva buvo graži Jums, Jūsų motinai, senelei (balta, rausva, kitokia)?

47. Kokia veido odos spalva buvo graži Jūsų motinai, senelei, Jums (balta, įdegus)? Kodėl?
48. Ar deginote saulėje veidą?
49. Kokių laikų saulė labiausiai rudina veidą ir kada ji pasidaro mažiau pavojinga?
50. Ką darydavote, kad veidas saulėje neįdegtų?
51. Kuo nubalindavote jau įdegusią veido odą?
52. Ar buvo gražus išblyškęs veidas?
53. Ką daryti, kad mergaitė užaugusi būtų skaisti, raudona, baltaveidė (kai gimsta kūdikis, kai mergaitei pirmą kartą prasideda menstruacijos)?
54. Kokių laikų mergaitė turėtų gimti, kad jos veidas būtų gražus, jaunai atrodytų (esant mėnulio pilnačiai, jaunam mėnuliui ir pan.)?
55. Kuo ir kaip Jūs ar kitos kaimo merginos raudonino skruostus? Kiek Jums tada buvo metų?
56. Kokiomis progomis tai darydavote (eidamos į šokius, bažnyčią ir pan.)? Kodėl raudoninote veidus?
57. Ką apie dažymąsi sakydavo Jūsų tėvai, kaimynai, kaimo vaikinai? Ar vaikinai atskirdavo dažytas merginas nuo nedažytų ir kaip tai darė?
58. Ar raudonino veidus Jūsų mama, senelė? Jei taip, tai kuo?
59. Ar balinote veidą su pudra? Kokia tai buvo pudra (naminė, pirktinė, iš ko pagaminta)? Kiek Jums tuomet buvo metų?
60. Kaip pudrą naudodavote (ant sauso, šlapio veido ir pan.)?
61. Kokiomis progomis Jūs pudravote veidą? Ar tai darėte todėl, kad buvo tokia mada ar kad Jums tai buvo gražu?
62. Ar pudravo veidą Jūsų mama, senelė? Kuo ir kokiomis progomis?
63. Kuo ir kaip dažėte lūpas? Nuo keliolikos metų? Kokiomis progomis tai darėte? Ar dažė lūpas Jūsų draugės?
64. Kokios merginos lūpos (storos, plonos, ryškios, raudonos...) buvo gražios? Ką sakydavo apie storalūpes?
65. Ką merginos darydavo, kad jų lūpos būtų norimos (madingos) formos?
66. Kokios formos antakiai buvo gražūs (stori, ploni, lenkti, kitokie)?
67. Ar dažėte, pešiojote antakius? Kuo ir kokią formą bei spalvą stengėtės jiems suteikti? Kiek Jums tuomet buvo metų?
68. Kokia kakta (aukšta, žema, kitokia) buvo graži Jūsų jaunystės laikų? Ką darėte, kad ji tokia būtų (nušukuodavote plaukus ant kaktos ir pan.)?
69. Ką sakydavo apie žmogų su aukšta, žema kakta?
70. Ką sakydavo apie žmogų, turintį mėlynas, juodas, rudas, žalias, pilkas akis?
71. Kokia akių spalva buvo graži? Kodėl?
72. Ar merginos noriai bendraudavo su juodakiais, rudakiais vaikinais (ar norėjo už jų tekėti)? Kodėl?
73. Ar vaikinai noriai bendraudavo su juodakėmis, rudakėmis merginomis (ar noriai jas ėmė į žmonas)? Kodėl?
74. Kokia nosis buvo graži ir ką reikėjo daryti, kad ji tokia būtų?
75. Ką sakydavo apie merginas (vaikinus), turinčias didelę nosį?
76. Ar Jūsų mama, senelė nešiojo auskarus? Nuo keliolikos metų ir kodėl juos pradėjo nešioti?

77. Ar Jūs nešiojote auskarus? Nuo keliolikos metų?
78. Kas ir kodėl įvėrė auskarus? Ar auskarus įvėrė iš karto tik pradūrus ausis? Kur pirkote ir kaip tie auskarai atrodė (kokio metalo)?
79. Kokia plaukų spalva buvo graži Jums, Jūsų mamai, senelei (ruda, juoda, šviesi, geltona ir pan.)? Kodėl?
80. Kokia plaukų spalva buvo negraži? Kodėl?
81. Ką žmonės sakydavo apie rudaplaukes moteris (vyrus)?
82. Kodėl žmogus gimsta su ruda plaukais?
83. Ar ta pati plaukų spalva buvo graži tiek vyrams, tiek moterims?
84. Ar ta pati plaukų spalva vienodai tinka tiek vyrams, tiek moterims?
85. Ką reikia daryti, kad plaukai būtų šviesūs?
86. Lygūs ar purūs, garbanoti plaukai buvo gražūs Jūsų jaunystės laikais? Ką darėte, kad jie tokie būtų?
87. Ar Jums, Jūsų mamai, senelei, kaimynėms buvo gražios pasiraudoninusios ir pasibalinusios veidus merginos? Kodėl?
88. Kodėl merginos dažėsi veidą?
89. Kuri moters veido dalis suteikia jai daugiausia grožio?
90. Ką galima pasakyti apie žmogaus sveikatą pažiūrėjus į jo veidą?
91. Ar gražios merginos greičiau ištekėdavo?
92. Ar yra tik lietuviams būdinga išvaizda, veido bruožai? Jai taip, tai kokie?
93. Kokius išskirtinius kitų tautų (lenkų, latvių, žydų, rusų ir kt.) išvaizdos bruožus galėtumėte paminėti?

Duomenys apie pateikėją

Pavardė, vardas

Gimimo metai ir vieta

Tautybė ir tikyba

Dabartinis adresas

Iki kurių metų gyveno tėvų namuose

Kiek kartų keitė gyvenamąją vietą ir kur gyveno. Nuo kada gyvena dabartinėje vietoje

Kiek brolių ir seserų buvo šeimoje

Ką dirbo tėvai (kiek turėjo žemės)

Ką dirbo duomenų pateikėja

Išsilavinimas

Individas, šeima, bendruomenė, tauta. Etnografinių tyrimų klausimynai : mokymo priemonė. Sud. Jonas Mardosa / Lietuvos edukologijos universitetas. Istorijos fakultetas. Baltų proistorės katedra. – Vilnius : Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2015. – 116 p.

eISBN 978-9955-20-993-5

Mokymo priemonė skiriama Lietuvos edukologijos universiteto studentams, atliekantiems lauko etnografinės praktikas. Joje skelbiami etnografinių tyrimų klausimynai. Klausimynų autoriai yra dirbantys įvairiose Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigose mokslininkai, taip pat istorijos specialybės studentai. Klausimynų temos įvairios, aktualios tiems, kas atlieka dabarties etnografinius lauko tyrimus.

Viršelyje – Kėdainių lygumos, 2015 m. Autorius Jonas Mardosa

Redagavo *Irutė Raišutienė*
Maketavo *Donaldas Petrauskas*
Viršelio autorė *Dalia Raicevičiūtė*

SL 605. Užsak. Nr. 015-065
Išleido Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt